

الإسلام - نبذة موجزة عن الإسلام
(مشتملة على الأدلة) (الجمعية)

Okpukpe Islam

Okpukpe Islam

Nchikọta dị nkenke banyere Islam dị ka o si dị na Qur'an Dị Ebube nakwa Sunnah nke Onye Amụma

Nke a bụ akwụkwọ dị mkpa nke nwere nkọwa nkenke banyere okpukpe Islam, nke na-akọwa ntọala ya ndị kachasi mkpa, ozizi ya, nakwa ịdị mma ya site n'isi mmalite ya mbụ, nke bụ Qur'an dị Nso nakwa Sunnah nke Onye Amụma. Akwụkwọ a bụ nke e weputara maka mmadụ nile ruru ogo ibu orụ, ma ndị Alakuba ma ndị na-abughị ndị Alakuba, n'asụsụ ha dị iche iche, n'oge nile nakwa n'ebe nile, n'agbanyeghi ụdị onọdụ o bula.

(Nnomi nke nwere n'ime ya ihe akaebe sitere na Qur'an Dị Ebube na Sunnah Onye Amụma).

1- Islam bụ ozi Chineke nye ndị mmadụ niile; o bụ ozi Chineke ebighị ebi, burukwa ozi ikpeazụ n'ime ozi niile sitere n'aka Chineke:

Islam bụ ozi Chineke nye ndị mmadụ niile. Chineke Onye Dị Elu siri:

﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾

Anyị ezipughị gi belusọ nye ndị mmadụ niile dị ka onye na-eweta ozi oma na onye na-adọ aka ná ntị, ma ihe ka otụtụ n'ime ndị mmadụ amaghị [Surah Saba: 28]. Nakwa okwu Chineke Onye Kachasi Elu Siri:

{ قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا }

{{(Si: O unu ndi mmadu, n'ezie m bu Onye Ozi Chineke nye unu niile)}} [Surah Al-A'raf: 158].
Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siri:

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ الرَّسُولُ بِالْحَقِّ مِنْ رَبِّكُمْ فَآمِنُوا خَيْرًا لَكُمْ وَإِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمُوتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا }

)}O unu ndi mmadu, n'ezie Onye Ozi abiakwutela unu na eziokwu sitere n'aka Onyenwe unu. Ya mere, kwerenu, o bu ihe oma maka unu. Ma o buru na unu ekweghi, n'ezie Chineke nwe ihe niile di n'eluigwe na uwa. Chineke bukwa Onye ma ihe niile, Onye nwere amamihe.} [Surah An-Nisaa: 170].

Okpukpe Islam bu ozi Chineke nke na-adigide adigide, o bukwamamechi nke ozi niile sitere n'aka Chineke. Chineke Onye kachasi Elu Siri:

{مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا }

)}Muhammad abughi nna onye o bu n'ime umu nwoke unu, kama o bu Onye Ozi Chineke nakwa akara mamechi nke ndi amuma. Chineke bukwam Onye maara ihe niile} [Surah Al-Ahzab: 40].

2- Islam abughi okpukpe diiri naani otu

agburu ma o bu otu ndi, kama o bu okpukpe Chineke maka mmadu niile:

Okpukpe Islam abughi okpukpe diiri naani otu agburu ma o bu ndi, kama o bu okpukpe Chineke maka mmadu niile, na iwu mbu n'ime Qur'an Di

Ukwuu bu okwu Chineke Onye kachasi Elu kwuru si:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾

»O unu ndi mmadu, feenu Onyenwe unu ofufe, Onye kere unu nakwa ndi buru unu uzọ bia, ka unu wee nwee ike ichebe onwe unu.﴿ [Surah Albakara:21]. Nakwa okwu Chineke Onye o kachasi Elu Siri:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً﴾

»O unu ndi mmadu, tūonu egwu Onyenwe unu, Onye kere unu site n'otu mkpuru obi, ma kee nwunye ya site na ya, wee gbasaa site na ha abụọ otutū ndi ikom nakwa ndi inyom.﴿ [Surah An-Nisaa: 1]. Site n'aka Ibn Umar (ka Chineke nwee afọ ojuju n'ebe ha abụọ nọ) na Onye Ozi Chineke ﷺ gwara ndi mmadu okwu (Khutbah) n'ubochi mmeri Makkah, o wee si:

«يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَذْهَبَ عَنْكُمُ غِيبَةَ الْجَاهِلِيَّةِ وَتَعَاطَمَهَا بِأَبَائِهَا فَالْنَّاسُ رَجُلَانِ: بَرٌّ تَقِيَّ كَرِيمٌ عَلَى اللَّهِ وَفَاجِرٌ شَقِيٌّ هَيْنَ عَلَى اللَّهِ وَالنَّاسُ بَنُو آدَمَ وَخَلَقَ اللَّهُ آدَمَ مِنْ تُرَابٍ قَالَ اللَّهُ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا ۚ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ» [الحجرات:13]

"O unu ndi mmadu! N'ezie, Chineke ewepula n'ebe unu nọ mpako nke oge amaghị ihe (Jahiliyyah) na iji nna nna ochie anya isi. Mmadu nọ n'uzọ abụọ: onye ezi omume, onye na-atū egwu Chineke ma dika mma n'ihu Chineke; na onye mmehie, onye juru aju

ma dị mfe n'ihu Chineke. Mmadu niile bu umu Adam, Chineke jikwa aja kee Adam. Chineke siri: {O unu ndi mmadu! N'ezie, anyi sitere n'aka nwoke na nwanyi kee unu, mee unu mba di iche iche na ezinulo ka unu wee mata onwe unu. N'ezie, onye kacha di mma n'etiti unu n'ihu Chineke bu onye kacha atu egwu Ya. N'ezie, Chineke bu Onye maara ihe niile, Onye nwere nghota.} [Al-Hujurat:13]" At-Tirmidhi koru ya (3270). "I gaghị ahụ n'ime iwu nke Quran di ebube ma o bu iwu nke onye ozi a na-asopuru (udo diri ya), iwu o bu la gbasara otu ndi mmadu ma o bu otu otu n'ihu agburu ha, mba ha, ma o bu okike ha."

3- Islam bu ozi Chineke nke biara iji mezuo ozi nke ndi amuma na ndi ozi gara aga (udo na ngozi diri ha) wetara nye mba ha.

Islam bu ozi sitere n'aka Chineke nke biara iji mezuo ozi nke ndi amuma na ndi ozi gara aga (udo na ngozi diri ha) nye mba ha. Di ka Chineke Onye Di Elu siri:

﴿ إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَاللَّيْسَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَوْحَيْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَى وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ وَءَاتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا ﴾

﴿ N'ezie, Anyi kpughere gi mkpughe, di ka Anyi siri kpughee Nuh nakwa ndi amuma mgbe o gasiri. Anyi kpughekwa Ibrahim, na Ismail, na Ishaq, na Ya'qub, na agburu gasi (Al-Asbat), na Isa, na Ayyub, na Yunus, na Harun, nakwa Sulayman. Anyi

nyekwara Dawud Zabur﴿ [Surah An-Nisaa: 163]. Okpukpe a nke Chineke kpughere nye Onye ozi bu Muhammad ﷺ bu okpukpe nke Chineke weputara di ka iwu nye ndi amuma bu ụzọ, tụọkwa ha ya n'iwu. Di ka Chineke Onye Di Elu sirị:

﴿شَرَعَ لَكُم مِّنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ اللَّهُ يَجْتَبِي إِلَيْهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ﴾

﴿﴾ O weputara nye unu n'okpukpe ihe ahụ O nyere Nuh n'iwu, nakwa ihe Anyị kpughere gi, tinyere ihe Anyị nyere Ibrahim, Musa, na Isa n'iwu (na-asị): "Ka unu guzobe okpukpe ahụ ma ghara ikewapụ n'ime ya." Ihe ahụ i na-akpọ ha òkù gaa na ya di arọ n'ebe ndi na-ekunye Chineke ibe (Mushrikun) nọ. Chineke na-ahọrọ onye Ọ chọrọ gaa n'ebe Ọ nọ, Ọ na-edukwa gaa n'ebe Ọ nọ onye ọ bula na-echegharị alaghachikwute Ya﴿ [Surah Ash-Shura: 13]. Nke a nke Chineke kpugheere onye ozi Muhammad ﷺ bu nkwenye maka ihe bu ya ụzọ n'ime Akwụkwọ Nsọ nke Chineke, dika Torah na Injil tupu e mebie ha. Chineke Onye Di Elu sirị:

﴿وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ إِنَّ اللَّهَ بِعِبَادِهِ لَخَبِيرٌ بَصِيرٌ﴾

﴿Ma ihe Anyị kpughere gi n'ime Akwụkwọ nsọ bu eziokwu, nke na-akwado ihe bu ya ụzọ. N'ezie, Chineke bu Onye maara ihe niile nke ọma, Onye na-ahụkwa ihe niile n'ebe ndi ohu Ya nọ.﴾ [Surah Fatir: 31].

4- Ndị amụma, udo dịrị ha, okpukpe ha bụ otu, mana iwu (Shari'ah) ha dị iche iche:

Okpukpe ndị amụma (udo dịrị ha) bụ otu, mana iwu (Shari'ah) ha dị iche iche. Chineke Onye Dị Elu kwuru si:

﴿وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمَنْهَاجًا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ لِّيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ﴾

Anyị kpughere gi Akwụkwọ ahụ n'eziokwu, nke na-akwado ihe bu ya ụzọ n'ime Akwụkwọ nsọ, ma burukwa ihe na-achikwa ya. Ya mere, kpee ikpe n'etiti ha site n'ihe Chineke kpughere, ma agbasokwala ọchịchọ ha ihapụ eziokwu ahụ bịaara gi. Maka onye ọ bụla n'ime unu ka Anyị dowere Iwu nakwa usoro. A si na Chineke chọrọ, Ọ gaara eme unu otu obodo, mana ọ bụ ka Ọ nwaa unu n'ihe ahụ O nyere unu. Ya mere, na-asọritanụ mpi n'irụ ezi ọrụ. N'ebe Chineke nọ ka nloghachi unu niile dị, Ọ ga-akọwakwara unu gbasara ihe ahụ unu na-ese okwu n'ime ya. [Surah Al-Maa'idah: 48]. Nakwa Onye Ozi ﷺ (udo na ngozi Chineke dịrị ya) Sịrị:

«أَنَا أَوْلَى النَّاسِ بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَالْأَنْبِيَاءُ إِخْوَةٌ لِعَلَّتْ أُمَّهَاتُهُمْ شَتَّى وَدِينُهُمْ وَاحِدٌ»

«A bụ m onye kacha nso n'ime ndị mmadụ n'ebe Isa nwa Maryam nọ n'ụwa nakwa n'ụwa ọzọ, ndị amụma bụ ụmụnne sitere n'otu nna, ndị nne ha dị

iche iche, nakwa okpukpe ha bu otu.» Bukhari koro ya (3443).

5- Islam na-akpo oku—dika ndi amuma niile: Nuhu, Ibrahim, Musa, Sulayman, Dawuud, na Isa (udo diri ha) kporo oku—gaa n'inwe okwukwe na Onyenwe anyi (Rabb) bu Chineke: Onye Okike, Onye na-enye ihe eji ebi ndu, Onye na-enye ndu, Onye na-enye onwu, na Onye Nwe Alaeze. O bu Ya na-ahu maka ihe niile; O bukwana Onye Obi Ebere na Onye Na-eme Ebere.

Islam na-akpo oku—dika ndi amuma niile kporo oku: Nuhu, Ibrahim, Musa, Sulayman, Dawuud, na Isa (udo diri ha)—gaa n'inwe okwukwe na Onyenwe anyi (Rabb) bu Chineke: Onye Okike, Onye na-enye ihe eji ebi ndu, Onye na-enye ndu, Onye na-enye onwu, na Onye Nwe Alaeze. O bu Ya na-ahu maka ihe niile; O bukwana Onye Obi Ebere na Onye Na-eme Ebere. Chineke, Onye kachasi elu, kwuru si:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا اللَّهَ عَلَيْكُمْ هَلْ مِنْ خَلْقٍ غَيْرِ اللَّهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَأَنَّى تُؤْفَكُونَ﴾

Ọ unu ndi mmadu, chetanu amara Chineke n'ebe unu no. O di onye okike ozo na-abughi Chineke nke na-enye unu ihe oriri site n'eluigwe nakwa n'ala? O dighi chi ozo ma e wezuga Ya.

Keduzi otu e siri duhie unu?﴿ [Surah Fatir: 3].
Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَرَ وَمَنْ يُخْرِجُ
الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا
تَتَّقُونَ﴾

﴾Si: Ònye na-enye unu ihe oriri site n'eluigwe
nakwa n'ala? Ma ọ bụ ònye nwe ikike nke inụ ihe
nakwa ihu ụzọ? Na ònye na-ewepụta ihe dị ndụ
n'ime ihe nwurụ anwụ, na-ewepụtakwa ihe nwurụ
anwụ n'ime ihe dị ndụ? Na ònye na-ahụ maka ihazi
ihe niile? Ha ga-asị: "Chineke". Ya mere, si: Ọ bụ na
unu agaghị atụ egwu Ya?﴿ [Surah Yunus: 31]. Nakwa
okwu Chineke Onye kach Elu Siri:

﴿أَمَّنْ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَمَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَعَلَّهُ مَعَ اللَّهِ قُلْ
هَآئِنَا بُرْهَانُكُمْ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾

﴾Ma ọ bụ ònye na-amalite okike, emesịa O
weghachi ya, na ònye na-enye unu ihe oriri site
n'eluigwe nakwa n'ala? Ọ dị chi ọzọ ya na Chineke?
Si: Wetanụ ihe akaebe unu ma ọ bụrụ na unu na-
ekwu eziokwu.﴿ [Surah An-Naml: 64].

Ma a zitere ndị amụma na ndị ozi niile (udo dīri
ha) iji kpọọ òkù ka e fee naanị Chineke ofufe;
Chineke, Onye Kachasi Elu, kwuru:

﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطُّغُوتَ فَمِنْهُمْ مَنْ هَدَى
اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ
الْمُكَذِّبِينَ﴾

﴾N'ezie, Anyị zitere onye ozi n'ime mba ọ bula
(na-asị): Feenụ Chineke ofufe, ma zerenụ Taghut.

Ma n'ime ha bu ndi Chineke duziri, ma n'ime ha bu ndi nduhie kwesiri n'ahu ha. Ya mere, gagharianu n'elu uwa, ma hukwanu otu njedebe ndi na-agonari eziokwu siri buru. [Surah Annahl:36]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi elu Elu Siri:

{وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ}

}Anyi ezipughi onye ozi o bu la tupu gi, beluso na Anyi kpugheere ya na o dighi chi ozọ kwesiri ofufe n'eziokwu ma e wezuga Mu, ya mere, feenu M ofufe [Surah Al-Anbiya: 25]. Ya mere, Chineke korọ gbasara Nuh (udo diri ya) na o siri:

{يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ}

{O ndi nke m, feenu Chineke ofufe, unu enweghi chi ozọ kwesiri ofufe n'eziokwu ma o bughu Ya. N'ezie, a na m aturu unu egwu ntaramahuhu nke ubochi ukwu.} [Surah Al-A'raf: 59]. Khalil Ibrahim (udo diri ya) kwukwara - dika Chineke korọ gbasara ya - na o siri:

{وَابْرَاهِيمَ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ}

}Nakwa Ibrahim, mgbe o gwara ndi ya si: Feenu Chineke ofufe ma tuoronu Ya egwu; nke ahụ ka mma maka unu, ma o buru na unu maara. [Surah Al-Ankabut:16]. Nakwa Salih (udo diri ya) - dika Chineke korọ banyere ya - Siri:

{قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ ۖ قَدْ جَاءَكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ ۖ هَذِهِ نَاقَةُ اللَّهِ لَكُمْ آيَةٌ ۖ فَذَرُوهَا تَأْكُلْ فِي أَرْضِ اللَّهِ ۚ وَلَا تَمْسُوهَا بِسَوْءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابُ أَلِيمٍ}

{O kwuru si: Ndị m, feenụ Chineke ofufe, unu enweghi chi ozo kwesiri ofufe n'ezikwu ma o bughị Ya. N'ezie, ihe akaebe doro anya esitela n'aka Onyenwe unu biara unu. Nke a bu nne kamel nke Chineke nke bu ihe iriba ama nye unu. Ya mere, hapunu ya ka o rie nri n'ala Chineke, ma emetukwala ya aka ojoyo, ka ahuhu na-egbu mgbu wee ghara ijide unu.} [Surah Al-A'raf: 73]. Nakwa Shu'aib (udo diri ya) -dika Chineke korọ gbasara ya-Siri:

{يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ ۖ قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ ۖ فَأَوْفُوا
الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ
إِصْلَاحِهَا ۖ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ}

{O ndi nke m, feenụ Chineke ofufe, unu enweghi chi ozo kwesiri ofufe n'ezikwu ma o bughị Ya. N'ezie, ihe akaebe doro anya sitere n'aka Onyenwe unu abiarala unu. Ya mere, mejuputanu ihe otutu nakwa ihe isikwuo ihe n'uju, unu ebelatala ndi mmadu ihe ha, unukwa emebila ihe n'ala ka emeziworo ya. Nke ahụ ka mma maka unu ma o buru na unu bu ndi kwere ekwe.} [Surah Al-A'raf: 85].

Nakwa, mgbe mbu Chineke gwara Musa (udo diri ya) okwu, Onye di nsọ gwara ya si:

{وَأَنَا أَخْتَرُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحَىٰ ﴿١٣﴾ إِنَّنِي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ
الصَّلَاةَ لِذِكْرِي ﴿١٤﴾}

}Ma mu onwe m ahoroła gi, ya mere gee nti n'ihe a na-ekpughe 13{

»N'ezie, abụ m Chineke, o nweghị chi ọzọ kwesiri ofufe n'eziokwu ma ọ bughị m, ya mere fee m ofufe, ma guzobe ekpere maka ncheta m 14﴿ [Surah Taha: 13-14]. Nakwa, Chineke siri n'ikọ gbasara Musa, ka udo diri ya, na ọ choro mgbaba n'aka Chineke wee si:

{إِنِّي عُدْتُ رَبِّي وَرَبَّكُمْ مِّنْ كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ}

{N'ezie, a na m agbaba n'ebe Onyenwe m nakwa Onyenwe unu nọ puo n'aka onye mpako obula nke na-ekweghi n'Ubochi Ngukota.} [Surah Ghafir: 27]. Nakwa Chineke siri na-akowa gbasara Mesaiya (udo diri ya) na ọ siri:

{إِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَأَعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ}

»N'ezie, Chineke bu Onyenwe m na Onyenwe unu, ya mere feenu Ya ofufe. Nke a bu ọzọ kwu ọto﴿ [Surah Al Imran:51]. Nakwa Chineke Onye Di Ebube na Onye Di Ukwuu siri, na-ako gbasara Al-Masih (udo Chineke diri ya) -ozokwa- na ọ siri:

{يٰٓيٰۤاَيُّهَا اِسْرَءٰىلُ اَعْبُدُوْا اللّٰهَ رَبِّيْ وَرَبَّكُمْ اِنَّهُۥ مَنۢ يُّشْرِكۡ بِاللّٰهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللّٰهُ عَلَيۡهِ الْجَنَّةَ وَمَاۡوَنُهُۥ النَّارُ وَمَا لِلظّٰلِمِيۡنَ مِنۡ اَنْصَارٍ}

»Umụ Israel, feenu Chineke ofufe, Onyenwe m na Onyenwe unu. N'ezie, onye obula na-esonyere Chineke na ihe ọzọ, Chineke amachibidola ya Aljannah, ma ebe obibi ya bu Oku. Ma ọ dighi ndi enyemaka diri ndi ajo omume.﴿ [Surah Al-Maa'idah: 72].

Ma obuna n'ime Taurat na Injil, e kwusiri ike banyere ife naani Chineke ofufe, n'ezie okwu Musa

(udo dīrī ya) pụtara n'ime Akwụkwọ Deuteronomi: (Nurū, O Izrel, Onyenwe anyị Chineke anyị bụ otu Onyenwe anyị) A mesikwara Ịdị n'otu (Tawhid) ike n'ime Injil Mak, ebe Al-Masih (udo n'elu ya) sịrị: (N'ezie, iwu nke mbụ bụ: Nurū, gị Israel, Onyenwe anyị Chineke anyị bụ naanị otu Onyenwe anyị).

Ma Chineke, Onye Dị Ike nakwa Onye Dị Ebube, kọwara na e zitere ndị amụma niile na nnukwu ọrụ a, nke bụ: ịkpọ òkù gaa na Tawhid. Chineke, Onye Dị Elu kwuru:

(وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الْطُغُوتَ فَمِنْهُمْ مَّنْ هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَّنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ ﴿١﴾)

»N'ezie, Anyị zitere onye ozi n'ime mba ọ bụla (na-asị): Feenụ Chineke ofufe, ma zerenụ Taghut. Ya mere n'ime ha bụ ndị Chineke duziri, ma n'ime ha bụ ndị nduhie kwesiri.﴿ [Surah Annahl:36]. Nakwa okwu Ya, Onye kachasi Elu: {Sị: Ònu ahụla ihe ndị ahụ unu na-akpọku na-abughị Chineke? Gosinụ m ihe ha kere n'ụwa, ka ọ bụ ha nwere òkè n'eluigwe? Wetaranụ m akwụkwọ buru nke a ụzọ, ma ọ bụ ihe fọdurụnụ nke ihe ọmụma, ma ọ buru na unu na-ekwu eziokwu.} [Surah Al-Ahqaf: 4] Shaykh As-Sa'di (ka Chineke meere ya ebere) sịrị: (N'ihī ya, a matara na arụmụka ndị na-ekunye Chineke ibe (Mushrikun) n'ikunye ibe ha (Shirk) adabereghị n'ihe akaebe ma ọ bụ n'ihe mgbakwasị ụkwụ ọ bụla, kama ha dabere n'echiche ụgha, atumatụ ndị na-enweghị isi; na uche (Aql) ruru arụ, nke inyocha

onodụ ha na isochi ihe omuma ha na orụ ha anya na-egosi gi nrurụ arụ ya, tinyekwara n'ileba anya n'onodụ ihe ndị ahụ ha mefuru ndụ ha niile n'ife ha: hà wetara ha uru ọ bụla (ya bụ, ihe ofufe ndị a e weere ma e wezuga Chineke) n'ụwa a ma ọ bụ n'odinihu?) Taysir al-Karim al-Mannan: 779.

6- Chineke Onye Dị Elu bụ Onye Okike, Ọ bụ naanị Ya kwesiri ofufe, a gaghi efe onye ọ bụla ọzọ ofufe tinyere Ya.

Chineke bụ Onye kwesiri ofufe naanị Ya, a gaghi efe onye ọ bụla ọzọ ofufe tinyere Ya. Chineke Onye kachasi Elu siri:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ (21) الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَندَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ (22)﴾

Ọ unu ndị mmadụ, feenụ Onyenwe unu ofufe, Onye kere unu nakwa ndị buru unu ụzọ bịa, ka unu wee nwee ike ichebe onwe unu. ﴿21﴾

Ọ bụ Ya mere unu ala ka ọ buru ihe ndina, meekwa eluigwe ka ọ buru ụlọ. O wee zidata mmiri site n'eluigwe, ma were ya mee ka mkpuru osisi si n'ala pụta dị ka ihe oriri maka unu. Ya mere, unu emela ka Chineke nwee ndị mmekọ, ebe unu maara. ﴿22﴾ [Surah Albakara:21-22]. Ya mere, Onye ahụ kere anyị, keekwa ọgbọ ndị bu anyị ụzọ, meekwa ala ka ọ buru ihe ndina maka anyị, zidataara anyị mmiri site n'eluigwe, ma were ya mee ka mkpuru osisi si

n'ala pụta dị ka ihe oriri maka anyị; Ọ bụ naanị Ya kwesiri ofufe. Chineke Onye Dị Elu siri:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا اللَّهَ عَلَيْكُمْ هَلْ مِنْ خَلْقٍ غَيْرِ اللَّهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَانِّي تُؤَفَّكُونَ﴾

Ọ unu ndi mmadu, chetanu amara Chineke meere unu. Ọ nwere Onye Okike ozọ ma e wezuga Chineke nke na-enye unu ihe oriri site n'eluigwe nakwa n'ala? Ọ dighi chi ozọ ma e wezuga Ya. Keduzi otu e siri duhie unu? [Surah Fatir: 3]. Ya mere, Onye na-eke ihe nakwa na-enye ihe oriri bu naanị Onye kwesiri ofufe. Chineke Onye Dị Elu sikhara:

﴿ذَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ خَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَأَعْبُدُوهُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ﴾

Nke ahu bu Chineke, Onyenwe unu, o dighi chi kwesiri ofufe n'eziokwu ma e wezuga Ya, Onye kere ihe niile, ya mere feenu Ya ofufe; Ọ bukwaa Ya bu Onye na-elekota ihe niile [Surah Al-An'am:102].

Ihe o bula a na-eke ofufe na-abughị Chineke ekwesighi ofufe, n'ih i na ha enweghi ike n'ihe ruru nha ahuhu kachasi nta n'eluigwe ma o bu n'ụwa, o bughikwa onye mmeko Chineke n'ihe o bula, o bughikwa onye enyemaka ma o bu onye nkwado maka Chineke, keduzi otu a ga-esi akpoku ya tinyere Chineke ma o bu mee ya onye mmeko Ya, Chineke Onye Dị Elu siri:

﴿قُلْ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِنْ شِرْكَ وَمَا لَهُ مِنْهُمْ مِنْ ظَهِيرٍ﴾

Si: Kpokuonu ndi ahụ unu na-azoro na-abughi Chineke. Ha enweghi ikike n'ihe ruru nha ahuhu kachasi nta n'eluigwe ma o bu n'ụwa, ha enweghikwa okè o bula n'ime ha abuo, O nweghikwa onye na-enyere Ya aka sitere n'ime ha. { [Surah Saba: 22].

Ma Chineke, Onye di nsọ, Onye Di Elu, bu Onye kere ihe ndi a e kere eke ma meputa ha n'efu, idi adi ha bukwa ihe na-egosi idi adi Ya, ibu Onyenwe Ya, nakwa ibu Chineke Ya. Chineke Onye Di Elu siri:

{ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ } (20) { وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ } (21) { وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقَ السَّمُوتِ وَالْأَرْضِ وَخَلْقَ السِّنِّاتِ وَالْوَائِنَاتِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْعَالَمِينَ } (22) { وَمِنْ آيَاتِهِ مَنَامُكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَآبَتُكُمْ مِنْكُمْ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ } (23) { وَمِنْ آيَاتِهِ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَيُخْرِجُ بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ } (24) { وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرَةٍ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِنَ الْأَرْضِ إِذَا أَنْتُمْ تَخْرُجُونَ } (25) { وَلَهُ مَنْ فِي السَّمُوتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ لَهُ قَنُونَ } (26) { وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ }

Na n'ime ihe iriba ama Ya bu na O kere unu site n'aja, ma mesia unu wee buru ndi mmadu na-agbasa. }20{

Ma so n'ime iriba ama Ya bu na O kere maka unu ndi nwunye site n'onwe unu, ka unu wee nweta ntusara ahụ n'ebe ha no, meekwa ka ihunanya nakwa ebere diri n'etiti unu. N'ezie, n'ime nke a, e nwere ihe iriba ama maka ndi mmadu na-atughari uche. }21{

Ma n'ime ihe iriba ama Ya bu: okike eluigwe na ala, nakwa odiiche di n'asusu unu na ucha unu. N'ezie, n'ime nke a, e nwere ihe iriba ama maka ndi nwere ihe omuma. }22{

Ma so n'ime iriba ama Ya bu ihi ura unu n'abali nakwa n'ehihie, na icho unu site n'amara Ya. N'ezie, n'ime nke a nwere ihe iriba ama maka ndi na-ege nti. }23{

Na n'ime ihe iriba ama Ya bu na O na-egosi unu amuma n'ujo nakwa n'olileanya, O wee zidata mmiri site n'eluigwe, wee jiri ya mee ka ala dighachi ndu mgbe o nwusiri. N'ezie, n'ime nke a, e nwere ihe iriba ama di iche iche maka ndi na-aghota ihe. }24{

Na n'ime ihe iriba ama Ya bu na eluigwe na ala na-eguzosi ike site n'iwu Ya, mgbe ahụ, ma O kpoo unu oku site n'ala, ozugbo ahụ unu ga-aputa. }25{

Ndi niile di n'eluigwe nakwa n'upa bukwana nke Ya; ha niile na-erubere Ya isi. }26{

O bukwana Ya na-amalite okike, emesia O weghachi ya, ma o dikwara Ya mfe kari. [Surah Ar-Rum: 20 - 27].

Namrud gonahuru idi adi nke Onyenwe ya, Ibrahim (udo diri ya) wee gwa ya dike Chineke koro gbasara ya, si:

﴿قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالسَّمَسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأَتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾

Ibrahim kwuru si: "N'ezie, Chineke na-eweta anyanwu site n'akuku owuwa anyanwu, ya mere

weta ya site n'odida anyanwu." Okwu wee gwu onye ahụ gonaḥuru. Ma Chineke adighi eduzi ndi mmegbu. [Surah Albakara: 258]. Otu aka ahụ kwa, Ibrahim (udo diri ya) wetara ihe akaebe nye ndi ya na Chineke bu Onye ahụ nke duziri ya, na-enye ya nri nakwa ihe onunụ, ma o buru na o riawa oria, O na-agwo ya, O bukwaa Onye ahụ na-eme ka o nwuo ma na-akpolite ya n'onwu, o wee kwuo dika Chineke korọ gbasara ya, si:

﴿الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ﴾ (78) وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ ﴿79﴾ وَإِذَا مَرَضْتُ
فَهُوَ يَنفُسِينِ ﴿80﴾ وَالَّذِي يُمَيِّتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ ﴿81﴾ {

}Onye kere m, O bu Ya na-eduzi m }78{

}O bukwaa Ya bu Onye na-enye m nri, na-enyekwa m ihe onunụ }79{

}Na mgbe m na-aria oria, O bu Ya na-agwo m }80{

}O bukwaa Ya bu Onye ga-eme ka m nwuo, emesia O mee ka m dighachi ndu }81{ [Surah Ash-Shu'araa: 78 - 81] Chineke kwuru n'ikọ gbasara Musa (udo diri ya) na o ruru Fir'awn uka, gwara ya si: N'ezie, Onyenwe ya bu:

{ الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى }

{Onye nyere ihe o bula okike ya, emesia O duzie ya} [Surah Taha: 50].

Chineke mekwara ka ihe niile di n'eluigwe na uwa noro n'okpuru mmadu, O wee jiri ngozi gbaa ya gburugburu; ka o wee fee Chineke ofufe ma ghara igonari Ya. Chineke Onye Di Elu siri:

﴿الَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَّا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَهَرَ وَبَاطِنًا وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُّنِيرٍ﴾

Ọ bụ na unu ahụghị na Chineke mere ka ihe dị n'eluigwe nakwa ihe dị n'ala dịrị n'okpuru unu, O wee bunye unu ngozi Ya n'uju, nke a na-ahụ anya nakwa nke zoro ezo? Ma n'ime ndị mmadụ, e nwere onye na-arurita ụka banyere Chineke, na-enweghị ihe omuma, ma ọ bụ nduzi, ma ọ bụ akwụkwọ na-enye ihè. [Surah Luqman:20]. Dịkwa ka Chineke nyere mmadụ ihe niile dị n'eluigwe na n'ụwa, ọ bụ otú a ka O kere ya ma kwadebe ya na ihe niile dị ya mkpa, nke bụ inụ ihe, ihụ ụzọ, na uche, ka o wee mụta amamihe nke ga-abara ya uru ma duo ya gakwuru Onyenwe ya nakwa Onye kere ya. Chineke Onye kachasị Elu kwuru si: si:

﴿وَاللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِّنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَرَ وَالْأَفْئِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾

ỌChineke weputara unu site n'afọ ndị nne unu, ebe unu na-amaghị ihe ọ bụla, O wee nye unu ikike inụ ihe nakwa ihụ ụzọ, nakwa obi, ka unu wee nwee ekele. [Surah An-Nahl: 78].

Ya mere, Chineke Onye Dị Elu kere ụwa ndị a niile ma keekwa mmadụ, wee kwadebe ya n'ihe niile ọ choro site n'akụkụ ahụ na ike. Mgbe ahụ, O wee nye ya ihe niile na-enyere ya aka n'ife Chineke ofufe nakwa iwulite ụwa. Mgbe ahụ, O wee mee ka ihe niile dị n'eluigwe na ụwa noro n'okpuru ya.

Ma Chineke jiri okike Ya nke nnukwu ihe ndị a e kere eke weta ihe akaebe banyere ịbụ Onyenwe Ya, nke chọrọ ka Ọ bụrụ Onye a na-efe ofufe; ya mere, O wee si, Onye Dị Nsọ nakwa Onye Dị Elu:

﴿قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَرَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَمِيتِ وَيُخْرِجُ الْمَمِيتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ﴾

}(Si: Ònye na-enye unu ihe oriri site n'eluigwe nakwa n'ala? Ma ọ bụ ònye nwe ikike nke ịnụ ihe nakwa ịhụ ụzọ? Na ònye na-ewepụta ihe dị ndụ n'ime ihe nwurụ anwụ, na-ewepụtakwa ihe nwurụ anwụ n'ime ihe dị ndụ? Na ònye na-ahụ maka ịhazi ihe niile? Ha ga-asị: "Chineke". Ya mere, si: Ọ bụ na unu agaghị atụ egwu Ya?)([Surah Yunus: 31]. Nakwa, Chineke, Onye bụ Eziokwu, Onye Dị Nsọ, si:

﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَوَاتِ أَتُنَادِي بِكِتَابٍ مِنْ قَبْلِ هَذَا أَوْ أَنْزَلَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾

}(Si: "Unu ahụwo ihe ndị ahụ unu na-akpọku na-abughị Chineke? Gosinụ m ihe ha kere n'ụwa, ma ọ bụ ha nwere òkè n'eluigwe? Wetanụ m akwụkwọ bu nke a ụzọ, ma ọ bụ ihe fọdụrụ n'ime ihe ọmụma, ma ọ bụrụ na unu na-ekwu eziokwu.")([Surah Al-Ahqaf: 4]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasị Elu Si:

﴿ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا وَالْأَرْضَ رَوَاسِيَ أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ. هَذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴾

{ O kere eluigwe n'enweghi ogidi o bula unu na-ahụ, O wee dọba ugwu ndi siri ike n'ala ka o ghara ima jijiji kpuru unu, ma gbasaa udi anumanu niile n'ime ya. Anyi wee zidata mmiri site n'eluigwe, wee mee ka udi osisi oma o bula pue n'ime ya. Nke a bu okike nke Chineke. Ya mere, gosinu m ihe ndi ahụ na-abughị Ya kere. Kama, ndi ajo omume no n'ime nduhie putara ihè. } [Surah Luqman: 10 11]. Nakwa, Chineke, Onye bu Eziokwu, Onye Di Nso, siri:

﴿ أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخُلُقُونَ ﴾ (35) أَمْ خُلِقُوا مِنَ الْأَرْضِ بَلْ لَا يُوقِنُونَ ﴿36﴾ أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَبِّكَ أَمْ هُمُ الْمُصْطَبُونَ ﴿37﴾ {

} (Ka o bu na e kere ha site n'enweghi ihe o bula, ka o bu ha onwe ha bu ndi okike?)35{

Ka o bu ha kere eluigwe na uwa? Kama, ha enweghi nkwenye siri ike }36{

Ka o bu aku na uba nke Onyenwe gi di n'aka ha, ka o bu ha bu ndi na-achikwa? }37{ } [Surah At-Tur: 35 37]. Sheikh al-Sa'di siri: (Nke a bu iweta ihe akaebe megide ha site n'okwu nke na-agaghị ekwe ha omume ime ihe o bula na ya ma e wezuga inakwere eziokwu, ma o bu ipu n'upkuru nke uche (Aql) nakwa okpukpe) Nkwa Ibn Sa'di: 816.

7- Chineke bu Onye kere ihe niile di n'ụwa, nke anyi na-ahụ nakwa nke anyi na-adighi ahụ, ihe niile ozo na-abughị Ya bu ihe e

kere eke n'ime ihe ndị O kere, Chineke kerekwa eluigwe na ụwa n'ime ụbọchị isii.

Chineke, Onye Dị Nsọ, bụ Onye kere ihe niile dị na mbara igwe, ma ihe anyị na-ahụ anya nakwa ihe anyị na-adighị ahụ anya. Ihe ọ bụla ọzọ na-abughị Ya bụ ihe e kere eke n'ime ihe ndị O kere. Chineke Onye Dị Elu siri:

﴿قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلْ اللَّهُ قُلْ أَفَاتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ لَا يَمْلِكُونَ
لِأَنْفُسِهِمْ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَى وَالْبَصِيرُ أَمْ هَلْ تَسْتَوِي الظُّلُمَاتُ
وَالنُّورُ أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ خَلَقُوا كَخَلْقِهِ فَتَشَبَّهُ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ قُلِ اللَّهُ خَلَقَ كُلَّ
شَيْءٍ وَهُوَ الْوَجْدُ الْقَهْرُ﴾

}(Sị: Ònye bụ Onyenwe eluigwe nakwa ụwa? Sị: Chineke. Sị: Ọ bụ na unu ewerela ndị na-echebe na-abughị Ya, ndị na-enweghị ikike maka onwe ha iweta uru ma ọ bụ ọghom? Sị: Onye kpuru isi nakwa onye na-ahụ ụzọ, ha ọ na-aha nhata? Ma ọ bụ ọchịchiri nakwa ìhè, ha ọ na-aha nhata? Ma ọ bụ ha emela ka Chineke nwee ndị mmekọ ndị kere ihe dị ka okike Ya, nke mere na okike ahụ gbagwojuru ha anya? Sị: Chineke bụ Onye kere ihe niile, Ọ bụkwa Onye nani Ya, Onye na-emeri ihe niile.) [Surah Ar-Ra'd: 16]. Na Chukwu Onye Kachasi Elu Siri:

{وَيَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ}

{ O na-ekekwa ihe unu na-amaghị } [Surah An-Nahl: 8].

Chineke kere eluigwe na ụwa n'ime ụbọchị isii, Chineke Onye Kachasi Elu Siri:

﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمُوتَ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُعَلِّمُ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾

(O bu Ya bu Onye kere eluigwe na ụwa n'ime ụbọchị isii, mgbe ahụ O wee nọkwasi n'elu Oche-eze. O maara ihe na-abanye n'ala na ihe na-esi na ya apụta, nakwa ihe na-esite n'eluigwe agbadata na ihe na-arịgo na ya. O nọnyere unu n'ebe o bụla unu nọ. Chineke na-ahụkwa ihe unu na-eme.) [Surah Al-Hadid: 4]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمُوتَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِنْ لُغُوبٍ﴾

(Na n'ezie, Anyị kere eluigwe na ụwa na ihe dị n'etiti ha n'ime ụbọchị isii, ma o dighị ike ọgwụgwụ o bụla meturu Anyị) [Surah Qaaf: 38].

8- Chineke Onye Dị Elu enweghi onye mmekọ n'ọchịchị Ya, ma o bu n'okike Ya, ma o bu na njikwa Ya, ma o bu n'ofufe Ya.

Ma Chineke, otuto diri Ya, Onye Dị Elu, bu Onye nwe alaeze. O nweghi onye mmekọ n'okike Ya, ma o bu n'alaeze Ya, ma o bu na njikwa Ya. Chineke Onye Dị Elu siri:

﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمُوتِ أَتُنَبِّئُونَنِي بِكُتُبٍ مِّن قَبْلِ هَذَا أَوْ أَثَرَةٌ مِّنْ عِلْمٍ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾

)(Si: "Unu ahula ihe ndi ahụ unu na-akpọku na-abughị Chineke? Gosinụ m ihe ha kere n'ụwa, ma o bu ha nwere òkè n'eluigwe? Wetanụ m akwụkwọ bu nke a ụzọ, ma o bu ihe omuma fọdurunụ, ma o

bụrụ na unu na-ekwu eziokwu."﴿ [Surah Al-Ahqaaf: 4]. Shaykh As-Sa'di (ka Chineke meere ya ebere) sirị: "(Nke a putara: {Sị} ndị ahụ weere arụsị na chi ndị ọzọ tinyere Chineke, ndị na-enweghị ike iweta uru ma ọ bụ mmerụ ahụ, ha enweghikwa ike iweta ọnwụ, ndụ, ma ọ bụ mbilite n'ọnwụ. Sị ha - na-egosi adighị ike nke arụsị ha nakwa na ha ekwesighị ofufe ọ bụla: {Gosinụ m ihe ha kere n'ụwa, ka hà nwere òkè ọ bụla n'eluigwe?} Hà kere ihe ọ bụla n'ime ihe ndị dị n'eluigwe na n'ụwa? Hà kere ugwu dị iche iche? Hà mere ka osimiri na-asọ? Hà kesara ụmụ anụmanụ? Hà mere ka osisi too? Hà nyere enyemaka ọ bụla n'ike ihe ọ bụla n'ime ihe ndị ahụ? Ọ dighị ihe ọ bụla n'ime ihe ndị a mere site ná nkwpụta nke onwe ha megide onwe ha, ma ya fọdụkwa ndị ọzọ. Ya mere, nke a bụ ihe akaebe ezi uche doro anya na ihe ọ bụla na-abughị Chineke, ofufe ya bụ ihe efu.)"

Mgbe ahụ, ọ kwuru maka enweghị ihe akaebe enyefere enyefe, wee sị: {Wetaaranụ m akwụkwọ dị tupu nke a} akwụkwọ na-akpọ òkù gaa na Shirk {ma ọ bụ ihe fọdurụnụ n'ime ihe ọmụma} nke e ketara n'aka ndị ozi, nke na-enye iwu ime nke ahụ. Ọ bụ ihe a maara nke ọma na ha enweghị ike iweta ihe akaebe sitere n'aka onye ọ bụla n'ime ndị ozi na-egosi nke ahụ, kama anyị ji n'aka ma kwenye kpamkpam na ndị ozi niile kpọrọ òkù gaa na Tawhid nke Onyenwe ha, ma machibido Shirk na

Ya, ma nke a bu ihe kasi ukwuu a na-eketa n'aka ha n'ihe omuma.) "Nkwa nke Ibn Saadi: 779."

Ma Chineke, Onye Di Nso nakwa Onye Di Elu, bu Onye nwe alaeze, O nweghi onye mmeko n'alaeze Ya. Chineke Onye Di Elu si:

﴿قُلِ اللَّهُمَّ مَلِكُ الْمَلِكِ تُؤْتِي الْمَلِكَ مَن تَشَاءُ وَتَنزِعُ الْمَلِكَ مِمَّن تَشَاءُ وَتُعِزُّ مَن تَشَاءُ وَتُذِلُّ مَن تَشَاءُ بِيَدِكَ الْخَيْرُ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾

)(Si: "O Chineke, Onye nwe alaeze, I na-enye onye I choro alaeze, I na-anapukwa onye I choro alaeze, I na-enye onye I choro nsopuru, I na-ewedakwa onye I choro n'ala; n'aka Gi ka ezi ihe di. N'ezie, I nwere ike ime ihe niile.") [Surah Al Imran:26]. Nakwa okwu Chineke, Onye Di Elu, n'ikwa na ochichi zuru oke bu nke Ya n'Ubochi Mbilita n'Onwu:

﴿يَوْمَ هُمْ بَارِزُونَ لَا يَخْفَىٰ عَلَى اللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ لِّمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ﴾

"(Ubochi ha ga-aputa ihe, o dighi ihe o bula n'ime ha ga-ezonahu Chineke. Onye nwe alaeze taa? O bu nke Chineke, Onye Di Otu, Onye Na-emeri Ihe Niile)" [Surah Ghafir: 16].

Ma Chineke, Onye Di Nso nakwa Onye Di Elu, O nweghi onye mmeko n'ochichi Ya, ma o bu n'okike Ya, ma o bu na njikwa Ya, ma o bu n'ofufe Ya. Chineke Onye Di Elu si:

﴿وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُن لَّهُ وَلِيٌّ مِّنَ الدُّنْيَا وَكَبِيرُهُ تَكْبِيرًا﴾

Kwuo: Otuto niile diri Chineke, Onye na-ejighi onye o bula mere nwa, O nweghikwa onye ha na Ya

na-ekekọrịta n'ọchịchị, O nweghikwa onye nkwaado sitere n'adighi ike; ma kwuputa idi ukwu Ya n'uzo kachasi ukwu. [Surah Al-Isra: 111]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿الَّذِي لَهُ مَلَكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمَلَكِ
وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَرَهُ تَقْدِيرًا﴾

"(Onye ahụ nke ala-eze eluigwe na ụwa bụ nke Ya, O nweghi nwa, O nweghikwa onye okè n'ala-eze. O kerekwa ihe niile, wee tọrọ ya atumatu ziri ezi)" [Surah Al-Furqan: 2]. Ya mere, O bụ Onye Nwe ihe niile, ma ihe o bula ozo na-abughị Ya bụ ihe O nwe (Otuto diri Ya). O bukwa Onye Okike, ma ihe o bula ozo na-abughị Ya bụ ihe e kere eke nke O kere. O bukwa Ya na-achikwa ihe niile. Onye o bula onodu Ya di otu a, ofufe Ya na-abu iwu, ma ife onye ozo na-abughị Ya ofufe bu ezughị okè n'uche, nakwa isonyeere Ya onye mmeko nke na-emebi ụwa na ndu a na-aga. Chineke Onye kachasi Elu siri:

﴿وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصْرَى تَهْتَدُوا قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾

(Ha siri: "Buruu ndi Juu ma o bu ndi Kraist, ka e wee duzie unu." Si: "Mba, kama (anyi na-eso) okpukpe Ibrahim, onye kwu otọ n'ezi okpukpe, o soghikwa n'ime ndi na-ekunye Chineke ibe (Mushrikun).") [Surah Albakara:135]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِّمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَاتَّخَذَ
اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا﴾

(Ma ònye nwere okpukpe kacha mma karĩa onye ahụ nyefere ihu ya nye Chineke, ebe ọ bụ onye n'eme ezi omume, ma gbasoo okpukpe Ibrahim n'ezi ofufe? Chineke wekwara Ibrahim dika ezigbo enyi.) [Surah An-Nisaa: 125]. Ma Chineke Onye Dị Ebube kọwara na onye ọ bụla gbasoro okpukpe ọzọ na-abughị okpukpe Ibrahim, Al-Khalil (udo dīrī ya), onye ahụ emeela onwe ya onye nzuzu. Chineke Onye Dị Elu siri: {Ònye na-ajụ okpukpe Ibrahim ma ọ bughị onye mere onwe ya onye nzuzu? N'ezie, Anyị hopụtara ya n'ụwa, n'eziekwa, n'ụbọchị ikpeazụ, o so n'ime ndị ezi omume.} [Surah Albakara:130].

9- Na Chineke, Onye Dị Nsọ, Ọ mụtaghị nwa, a mụtaghikwa Ya, O nweghikwa onye ya na Ya ha ma ọ bụ onye yiri Ya.

Ma Chineke Onye Dị Nsọ, Ọ mụtaghị nwa, a mụtaghikwa Ya, o nweghị onye ya na Ya ha, o nweghikwa onye yiri Ya. Onye bụ Eziokwu, Onye Dị Nsọ nakwa Onye kachasi Elu siri:

{قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ (1) اللَّهُ الصَّمَدُ (2) لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ (3) وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ (4)}

{Si: Ọ bụ Chineke, naanị Otu {1}}

Chineke, Onye ihe niile dabere na Ya. {2}

Ọ mụtaghị nwa, a mụtaghikwa Ya.

Ma ọ dighikwa onye ọ bụla hà nhata Ya. {4}
 "[surah Al-Ikhlās: 1-4]." Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿رَبُّ السَّمُوتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا﴾

(Onyenwe eluigwe na ala nakwa ihe di n'agbata ha, ya mere, fee Ya ofufe, ma nwee ndidi n'ofufe Ya. Ị maara onye ọ bụla yiri Ya?) [Surah Maryam: 65]. Nakwa, Chineke Onye Eziokwu (Onye kachasi Elu) sirị:

﴿فَاطِرُ السَّمُوتِ وَالْأَرْضِ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَمِنَ الْأَنْعَامِ أَزْوَاجًا يَذُرُوكُمْ فِيهَا لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾

﴾Onye kere eluigwe na ụwa; O meere unu ndi ibe site n'onwe unu, nakwa anụ ụlọ ka ha di abụọ abụọ, Ọ na-eme ka unu mụbaa n'ime ya. Ọ dighi ihe ọ bụla yiri Ya, Ọ bụkwa Ya bụ Onye na-anụ ihe, Onye na-ahụ ihe.﴿ [Surah Ash-Shura: 11].

10- Chineke Onye Di Ọcha na Onye Di Elu anaghị abanye n'ime ihe ọ bụla, O naghikwa eji ihe ọ bụla n'ime ihe O kere agho ahụ:

Ma Chineke Onye Di Elu anaghị abanye n'ime ihe ọ bụla, Ọ naghikwa eji ihe ọ bụla n'ime ihe O kere agho ahụ, Ọ naghikwa ejikọta Onwe Ya na ihe ọ bụla; nke a bụ n'ihi na Chineke bụ Onye Okike, ihe ọ bụla ọzọ na-abughị Ya bụ ihe e kere eke. Ọ bụ Ya bụ Onye na-adigide adigide, ihe ọ bụla ọzọ na-abughị Ya ga-ala n'iyi. Ihe ọ bụla bụkwa nke Ya, Ọ bụkwa Ya nwe ya. Ya mere, Chineke naghị abanye n'ime ihe ọ bụla O kere, ọ dighikwa ihe ọ bụla sitere n'ime O kere na-abanye n'ime Onwe Ya, Onye Di Elu. Chineke Onye Di Elu kariri ihe ọ bụla, Ọ dikwa ukwu karịa ihe ọ bụla. Chineke Onye Di Elu sirị

n'igbagha ndị na-azọrọ na Chineke abanyela n'ime Mesaia ahụ:

﴿لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ أَنْ يُهْلِكَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ وَأُمُّهُ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾

ỌN'ezie, ndị ahụ kwuru si na Chineke bụ Masịh nwa Maryam, agọnahụwo. Si: "Ya mere, ònye nwe ikike igbochi Chineke n'ihe ọ bụla, ma ọ bụrụ na Ọ chọrọ ibibi Masịh nwa Maryam, nakwa nne ya, na ndị niile dị n'ala n'ozuzu ha?" Na ọ bụ Chineke nwe ọchịchị nke eluigwe nakwa ala, na ihe ọ bụla dị n'agbata ha. Ọ na-eke ihe Ọ chọrọ. Na Chineke nwere ikike n'elu ihe niile. [Surah Al-Maa'idah: 17]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Sịrị:

﴿وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُولُوْا فَتَمَّ وَجْهُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ وَسِعَ عِلْمُهُ﴾ (115)
﴿وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحَنَهُ بَلْ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ لَّهُ قِنْدُون﴾ (116)
﴿بِدِيْعِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُون﴾ (117) {

(Ọwụwa anyanwụ na ọdịda anyanwụ bụ nke Chineke; ya mere, ebe ọ bụla unu tughariri ihu unu, n'ebe ahụ ka ihu Chineke dị. N'ezie, Chineke bụ Onye Zuru Ebe Niile, Onye Maara Ihe Niile 115)

Ha siri: "Chineke ewerewo nwa." Otuto diri Ya! Kama, ihe di n'eluigwe na uwa bu nke Ya; ihe niile na-erubere Ya isi. 116

{Onye malitere okike eluigwe na uwa; mgbe O kpebiri otu ihe, naanị ihe Ọ na-asị ya bụ: "Dịrị", o wee di 117} [Surah Albakara:115-117]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Sịrị:

﴿وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا﴾ (88) ﴿لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا إِذَا﴾ (89) ﴿تَكَادُ السَّمُوتُ يَنْفَطَرْنَ مِنْهُ وَتَنْشَقُّ الْأَرْضُ وَتَخِرُّ الْجِبَالُ هَدًا﴾ (90) ﴿أَنْ دَعَوْا لِلرَّحْمَنِ وَلَدًا﴾ (91) ﴿وَمَا يَنْبَغِي لِلرَّحْمَنِ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا﴾ (92) ﴿إِنْ كُلُّ مَنْ فِي السَّمُوتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا آتِي الرَّحْمَنِ عَبْدًا﴾ (93) ﴿لَقَدْ أَحْصَاهُمْ وَعَدَّهُمْ عَدًّا﴾ (94) ﴿وَكُلُّهُمْ آتِيهِ يَوْمَ الْقِيَمَةِ فَرْدًا﴾ (95)

﴿Ma ha sirì: "Onye Ebere ewerewo nwa." 88﴿
N'ezie, unu ewetela otu ihe jogburu onwe ya
(89)

(Eluigwe foro obere ka o dowaa n'ihì ya, uwa agbawaa, nakwa ugwu dì iche iche adakpoo kpmakpmak) 90﴿

(N'ihì na ha kwuru na Onye-ebere nwere nwa 91)

(Ma o rughi eru ka Onye-ebere nwee nwa 92)

﴿(O dighi onye o bua di n'ime eluigwe nakwa uwa ma e wezuga na o ga-abiakwute Onye Ebere n'uzo niile di ka ohu 93)﴿

N'ezie, O gukotawo ha, wee guo ha aguo 94﴿

Ha niile ga-abiakwute Ya n'Ubochi Mbilita n'onwu n'otu n'otu 95﴿ } [Surah Maryam: 88-95].

Nakwa okwu Ya, Onye kachasi Elu:

﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمُوتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمُوتِ وَالْأَرْضُ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾

"(Chineke, o dighi chi ozo ma e wezuga Ya, Onye Di Ndu Mgbe Niile, Onye Na-akwado Ihe Niile. Nturu ura anaghi ejide Ya, ura anaghikwa ejide Ya. Ihe niile di n'eluigwe nakwa ihe niile di n'uwa bu

nke Ya. Ònye nwere ike iriọ aririọ n'ihu Ya ma e wezuga site na ikike Ya? Ọ maara ihe di n'ihu ha nakwa ihe di n'azu ha, ha enweghikwa ike imatacha ihe o bula n'ime amamihe Ya ma e wezuga ihe O chorọ. Oche-eze Ya gbasaara ruo n'eluigwe na uwa, ma nchekwa ha abuo anaghi agwu Ya ike. Ọ bu Ya bu Onye kachasi elu, Onye kachasi ukwuu)" [Surah Albakara:255]. Ya mere, Onye nke a bu onodu Ya, nke a aburukwa onodu ihe O kere, keduzi otu Ọ gagesi biri n'ime otu n'ime ha? Ma o bu were ya di ka nwa Ya? Ma o bu mee ya chi ozọ tinyere Ya?

11- Chineke Onye Di Elu nwere omjiko na ebere n'ebe ndi ohu Ya no, ya mere O zitere ndi ozi ma zitekwara Akwukwo Nso.

Ma Chineke, Onye Di Nso nakwa Onye Di Elu, bu Onye Omjiko nakwa Onye Ebere n'ebe ndi ohu Ya no. Ya mere, so n'ime ebere Ya n'ebe ndi ohu Ya no bu na O ziteere ha ndi ozi ma zitekwara ha Akwukwo Nso; iji weputa ha site n'ochichiri nke ekweghi ekwe nakwa ikpere arusi gaa n'ihè nke ikwere n'otu Chineke nakwa nduzi. Chineke Onye kachasi Elu kwuru si:

﴿هُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ عَلَى عَبْدِهِ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لِّيُخْرِجَكُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَإِنَّ اللَّهَ بِكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾

)(Ọ bu Ya bu Onye na-ewedata amaokwu ndi doro anya n'ahu ohu Ya, ka Ọ weputa unu site n'ochichiri gaa n'ihè. N'ezie, Chineke bu onye

obioma nakwa onye nwere ebere n'ebe unu no.) { [Surah Al-Hadid: 9].

Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ﴾

(Anyi ezipughi gi beluso dika ebere nye uwa niile.) [Surah Al-Anbiya: 107]. Chineke nyere onye amuma Ya iwu ka o gwa ndi ohu na Ya bu Onye na-agbaghara, Onye na-eme ebere, Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿يَا أَيُّهَا بَنِي آدَمُ خُذُوا زِينَتَكُمْ مِمَّا فِي الْبُيُوتِ ۖ وَكُلُوا وَشَرُّوا وَلَا تُسَبِّحُوا بِالْأَفْسُورِ ۚ إِنَّكُمْ أَنتُمُ الْغَافِلُونَ﴾

"Gwa ndi na-eke m na o bu m bu onye na-agbaghara mmehie, onye na-eme ebere." [Surah Al-Hijr: 49]. Site na omiko Ya na ebere Ya, O bu Ya na ewepu nhujuanya ma na-ezidatara ndi ohu Ya ihe oma. Chineke, Onye kachasi elu kwuru, si:

﴿وَأَن يَمَسَّكَ اللَّهُ يَضْرِبَ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ ۚ وَإِنْ يُرِيدْ بِخَيْرٍ فَلَا رَادَّ لِفَضْلِهِ ۚ يُصِيبُ بِهِ مَن يَشَاءُ مَن عِبَادَهُ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾

(Ma o buru na Chineke emetu gi n'oghom, o dighi onye nwere ike iwepu ya ma e wezuga Ya. Ma o buru na O choro ihe oma maka gi, o dighi onye nwere ike igbochi amara Ya. O na-eme ka o ruo onye O choro n'ime ndi ohu Ya. O bukwu Onye na-agbaghara, Onye ebere.) [Surah Yunus: 107].

12- Chineke bu Onyenwe anyi, Onye Obi Ebere. O bu naani Ya ga-ekpe ndi e kere eke ikpe n'Ubochi Mbilite n'Onwu, mgbe O ga-akpolite ha niile n'ili ha, wee kwuo onye o

**bula ụgwọ maka ihe o mere, ma ọ bụ ezi ihe
ma ọ bụ ihe ọjọọ. Onye ọ bula mere ezi
omume ma buru onye kwere ekwe ga-enwe
anuri na-adigide adigide. Ma onye ọ bula
juru okwukwe ma mee ihe ọjọọ ga-enweta
ahuhu di ukwu n'Uwa Nke Ozọ.**

Chineke bu Onyenwe anyi, Onye Obi Ebere. O bu naani Ya ga-ekpe ndi e kere eke ikpe n'Ubochi Mbilit n'Onwu, mgbe O ga-akpolite ha niile n'ili ha, iji kwuo onye o bula ụgwọ maka ihe o mere, ma o bu ezi ihe ma o bu ihe ọjọọ. Onye o bula mere ezi omume, ebe o bu onye kwere ekwe, o ga-enwe anuri na-adigide adigide; ma onye o bula juru okwukwe ma mee ihe ọjọọ ga-enweta nnukwu ahuhu n'Ubochi Mbilit n'Onwu. Site n'izu oke nke ikpe nkwumoto Chineke (Onye Di Nso ma kachasi Elu), amamihe Ya, na ebere Ya n'ebe ihe ndi O kere eke no, bu na O mere uwa a ka o buru ebe iru oru, ma mee ebe obibi nke abuo ebe a ga-enwe nkwughachi ụgwọ, ikpe ikpe, na ụgwọ oru; ka onye na-eme ezi ihe nweta ụgwọ oru maka idi mma ya, ma onye na-eme ihe ọjọọ, onye mmegbu, na onye nnupuisi nweta ntaramahuhu nke nnupuisi na mmegbu ya. Ebe o bu na ufodu mkpuruobi nwere ike ihu okwu a di ka ihe agaghi ekwe omume, Chineke eguzobela otutu ihe akaebe na-egosi na

mbilite n'ọnwụ bụ eziokwu nke enweghị obi abụọ ọ bụla n'ime ya. Chineke Onye kachasi Elu kwuru si:

﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْكَ تَرَى الْأَرْضَ خُشْعَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ إِنَّ الَّذِي أَحْيَاهَا لَمُحْيِي الْمَوْتِ إِنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾

(Na n'ime ihe iriaba ama Ya bụ na i na-ahụ ala ka ọ togboro nkịtị, ma mgbe Anyị zitere mmiri n'elu ya, ọ ga-ama jijiji wee too. N'ezie, Onye ahụ mere ka ọ dighachi ndụ ga-akpọteteri ndị nwurụ anwụ n'ọnwụ. N'ezie, O nwere ike n'elu ihe niile). [Surah Fussilat: 39]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Sịrị:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِنْ مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ وَنُقَرُّ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ وَمِنْكُمْ مَّن يُتَوَفَّىٰ وَمِنْكُمْ مَّن يُرَدُّ إِلَىٰ أَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمُ مِنْ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا وَتَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأُنْبِتَتْ مِن كُلِّ رَوْحٍ بِهِجٍ﴾

(O unu ndị mmadụ, ọ bụrụ na unu nọ n'obi abụọ banyere mbilite n'ọnwụ, n'ezie, Anyị kere unu site n'ájá, emesịa site na mmiri ọmụmụ, emesịa site n'ọbara kpukoro akpukọ, emesịa site n'anụ akpukọ - nke a kpurụ akpụ na nke a na-akpughị akpụ - ka Anyị wee mee ka ọ pụta ihè nye unu. Anyị na-emekwa ka ihe Anyị choro noro n'ime akpa nwa ruo n'oge a kara aka, emesịa Anyị ga-ewepụta unu di ka nwa ọhụrụ, ka unu wee too ruo ogo ntozu unu. E nwere ndị n'ime unu a na-anara ndụ ha, nweekwa ndị n'ime unu a na-eweghachi n'ogo ika nká kachasi daa mba, ka o wee bụrụ na ha agaghị ama ihe ọ bụla mgbe ha nwechara ihe ọmụma. I na-ahụkwa ala ka

ọ kpọrọ nkụ, ma mgbe Anyị zidataara mmiri n'elu ya, ọ na-emeghari, zaa, meekwa ka ụdị mkpụrụ osisi niile mara mma si n'ala pụta.) [Surah Al-Hajj: 5]. Yabụ, Chineke Onye bụ Eziokwu ekwuola n'ime amaokwu a banyere ihe akaebe atọ nke uche na-egosi mbilite n'ọnwụ; ha bụ:

1- Na Chineke kere mmadụ na mbido site n'aja, ma Onye kere ya site n'aja nwere ike iweghachi ya ná ndụ mgbe ọ ghọrọ aja.

2- Na Onye kere mmadụ site na ntapụ mmiri nwere ike iweghachi mmadụ ná ndụ mgbe ọ nwụsiri.

3- Na Onye ahụ mere ka ala dighachi ndụ site na mmiri ozuzo mgbe ọ nwụsiri, nwere ike ikpọlite ndị mmadụ n'ọnwụ mgbe ọnwụ ha gasiri. Ma n'ime amaokwu a ka e nwere ihe akaebe di ukwu banyere ọrụ ebube nke Qur'an, ya mere kedu ka amaokwu a si chikọta —nke na-adighi ogologo— ihe akaebe atọ putara ihè nke ezi uche banyere okwu di ukwu.

Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿يَوْمَ تَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ تُعِيدُهُ وَعْدًا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ﴾

"(Ụbọchị ahụ Anyị ga-atughari eluigwe dika a na-atughari akwukwo mpiakota maka ide ihe. Dika Anyị siri malite ọrụ okike mbụ, ọ bụ otú ahụ ka Anyị ga-emeghari ya ọzọ. Ọ bụ nkwa di n'isi Anyị; n'ezie,

Anyị ga-emezu ya.)" [Surah Al-Anbiya: 104]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Sịrị:

﴿وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظْمَ وَهِيَ رَمِيمٌ ﴿78﴾ قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ {

“(Ọ na-atunyere Anyị ihe atụ, na-echefu mmalite ya; ọ na-asị, 'Onye ga-enye ọkpụkpụ ndị a ndụ mgbe ha mebiri emebi?)

"Kwuo sị, 'Onye ahụ nke kere ha ná mmalite ga-enyeghachi ha ndụ; ma Ọ bụ Onye maara ihe niile gbasara okike.'" [Surah Yasin: 78]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Sịrị:

﴿ءَأَنْتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمْ السَّمَاءُ بَنَاهَا ﴿27﴾ رَفَعَ سَمَكَهَا فَسَوَّلَهَا ﴿28﴾ وَأَغْطَشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَاهَا ﴿29﴾ وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَلَهَا ﴿30﴾ أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَمَرْعَاهَا ﴿31﴾ وَالْجِبَالَ أَرْسَلَهَا ﴿32﴾ {

﴾ Ọ bụ unu kacha sie ike n'okike, ka ọ bụ eluigwe? Ọ rụrụ ya. 27﴿

Ọ welitere elu ya, wee dozie ya 28﴿

Ọ mekwara ka abalị ya gbaa ọchịchiri, wee weputa ihè ụtụtụ ya (29).

(Ma ala, mgbe nke ahụ gasiri, Ọ gbasara ya 30).

Ọ si n'ime ya weputa mmiri ya nakwa ebe ita nri ya 31﴿

Na ugwu ukwu dị iche iche, Ọ mere ka ha guzosie ike 32﴿. [Surah An-Naziat: 27-32]. Ya mere, eziokwu ahụ mere ka o doo anya na okike nke mmadụ esighị ike karịa okike nke eluigwe na ụwa nakwa ihe dị n'ime ha, ya mere, Onye nwere ike ike

eluigwe na ụwa agaghị enwe enweghị ike n'imeghachi mmadụ nke ugboro abụọ.

**13- Chineke Onye Dị Elu (otuto dịrị Ya)
kere Adam site n'aja, ma mee ka ụmụ ụmụ
ya na-amụba mgbe ọ gachara. Ya mere,
mmadụ niile ha nhata na mmalite ha. O
nweghị agburu ka ibe ya mma, ma ọ bụ ndị
ka ndị ọzọ mma, ma e wezuga site n'egwu
Chineke (Taqwa).**

Chineke Onye Dị Elu (otuto dịrị Ya) kere Adam site n'ájá, wee mee ka agburu ya na-amụba mgbe ọ gasiri. Ya mere, mmadụ niile ha nhata na mmalite ha. O nweghị agburu ka ibe ya mma, ma ọ bụ ndị ka ndị ọzọ mma, ma e wezuga site n'egwu Chineke (Taqwa). Chineke Onye kachasi Elu wee si:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾

﴾(O unu ndị mmadụ, n'ezie Anyị kere unu site na nwoke nakwa nwaanyị, ma mee unu mba dị iche iche nakwa ebo dị iche iche, ka unu wee mara onwe unu. N'ezie, onye a kachasi asọpuru n'ime unu n'ebe Chineke nọ bụ onye kachasi echebe onwe ya n'ime unu. N'ezie, Chineke bụ Onye ma ihe niile, Onye maara nke ọma banyere ihe niile.﴾. [Surah Al-Hujurat:13] Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ جَعَلَكُمْ أَرْوَاجًا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنْثَى وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ وَمَا يُعَمَّرُ مِنْ مُعَمَّرٍ وَلَا يُنْقَصُ مِنْ عُمُرِهِ إِلَّا فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾

(Chineke kere unu site n'aja, emesia site na mmiri ọmụmụ, emesia Ọ mee unu di na nwunye. Ọ dighịkwa nwanyị ọbụla na-atụrụ ime, ma ọ bụ mụọ nwa belusọ site n'ọmụma Ya. Ọ dighịkwa onye a na-eme ka ndụ ya di ogologo, ma ọ bụ ka e belata n'afo ndụ ya ma e wezuga na ọ di n'ime Akwụkwọ. N'ezie, nke ahụ dịrị Chineke mfe.) [Surah Fatir: 11]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Sịrị:

﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ ثُمَّ لِتَكُونُوا شُيُوخًا وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفَّى مِنْ قَبْلٍ وَلِتَبْلُغُوا أَجَلًا مُّسَمًّى وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾

(Ọ bụ Ya bụ Onye kere unu site n'aja, emesia site na mmiri ọmụmụ, emesia site n'ọbara kpụkọrọ akpụkọ, emesia O weputa unu ka nwa ọhụrụ, emesia ka unu wee ruo na ntozu okè unu, emesia ka unu wee ghọọ ndị agadi. Ma n'ime unu ka e nwere onye a na-anara ndụ ya tupu mgbe ahụ, nakwa ka unu wee ruo n'oge a kara aka, nakwa ka unu wee nwee nghọta.) [Surah Ghafir: 67]. Chineke Onye Dị Elu sịkwara n'ịkọwa na Ọ kèrè Masịh site n'iwu okike, dika O siri kee Adam site n'ájá site n'iwu okike. Chineke Onye kachasi Elu Sịrị:

﴿إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِنْدَ اللَّهِ كَمَثَلِ ءَادَمَ خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾

(N'ezie, ihe atụ nke Isa n'ebe Chineke nọ bụ dika ihe atụ nke Adam. Ọ kere ya site na aja, emesia O

kwuru si ya: "Buru", o wee buru.) [Surah Al Imran:59]. A kowaburu m na paragraf nke (2) na Onye Amuma ﷺ mere ka o doo anya na ndi mmadu niile hara nhata, nakwa na o nweghi onye ka ibe ya ma e wezuga n'itu egwu Chineke.

14- A na-amu nwa o bula n'onodu Fitra (odidi di ocha).

Na a na-amu nwa o bula n'onodu Fitrah, Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿ فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴾

"Ya mere, chegharia ihu gi n'ebe okpukpe ahụ di n'eziokwu (ikwere n'otu Chineke). Nke ahụ bụ odidi (Fitrah) Chineke nke O ji kere mmadu n'ime ya. Enweghi mgbanwe o bula n'ihe okike Chineke. Nke ahụ bụ okpukpe ziri ezi, mana otutu mmadu amaghi." [Surah Ar-Rum: 30]. Ma Al-Hanifiyyah bụ okpukpe Ibrahim Al-Khalil (udo diri ya). Chineke Onye kachasi Elu kwuru:

﴿ تُمْ أَوْ حِينَا إِلَيْكَ أَنْ أَتَّبِعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴾

﴾ Mgbe ahụ, Anyi kpughere gi (na-asị): "Soro okpukpe Ibrahim, onye kwu otọ (Hanif), o bughikwa otu n'ime ndi na-ekunye Chineke ibe (Mushrikun)." ﴿ [Surah An-Nahl: 123]. Nakwa Onye ozi Chineke ﷺ (udo na ngozi Chineke diri ya) Siri:

﴿ مَا مِنْ مَوْلُودٍ إِلَّا يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ أَوْ يُنَصِّرَانِهِ أَوْ يُمَجِّسَانِهِ كَمَا تُنْتَجِ الْبَهِيمَةُ بِهَيْمَةٍ جَمْعَاءَ هَلْ تُحْسِنُونَ فِيهَا مِنْ جَدْعَاءَ ﴾

«O dighi nwa a na-amu ma e wezuga n'onodu Fitrah, mana o bu nne na nna ya na-eme ya onye Juu, ma o bu onye Kraist, ma o bu onye Majusi, di ka anumanu si amu nwa anumanu zuru oke, unu na-ahụ nkwaru o bula na ya?» Mgbe ahụ, Abụ Hurairah (onye Chineke nwere mmasị n'ebe o nọ) siri:

﴿فَطَرَّ اللَّهُ الْبَشَرَ فَطَرَّ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾

(Odidị Chineke nke O kere ndi mmadu na ya. Enweghi mgbanwe n'ihe okike Chineke. Nke ahụ bu okpukpe ziri ezi, ma otutu n'ime ndi mmadu amaghị.) [Surah Ar-Rum: 30] Sahih Albukhari 4775, Nakwa Onye ozi Chineke ﷺ (udo na ngozi Chineke diri ya) Siri:

«أَلَا إِنَّ رَبِّي أَمَرَنِي أَنْ أَعْلَمَكُمْ مَا جَهِلْتُمْ مِمَّا عَلَّمَنِي يَوْمِي هَذَا كُلُّ مَالٍ تَحْلُثُهُ عَبْدًا حَلَالًا وَإِنِّي خَلَقْتُ عِبَادِي حُنَفَاءَ كُلُّهُمْ وَإِنَّهُمْ أَتَتْهُمْ الشَّيَاطِينُ فَاجْتَنَبَتْهُمْ عَنْ دِينِهِمْ وَحَرَّمْتُ عَلَيْهِمْ مَا أَحَلَلْتُ لَهُمْ وَأَمَرْتُهُمْ أَنْ يُشْرِكُوا بِي مَا لَمْ أَنْزِلْ بِهِ سُلْطَانًا»

"«Nurunu, n'ezie, Onyenwe m nyere m iwu ka m kuziere unu ihe unu na-amaghị, site n'ihe O kuziiri m n'ubochi m a: Akụ na uba niile M nyere ohu bu ihe ziri ezi. Ma n'ezie, M kere ndi ohu M niile ka ha buru ndi kwu otu n'ezie okpukpe; ma n'ezie, ndi ekwensu biakwutere ha wee wezuga ha puo n'okpukpe ha, machibido ha ihe M mere ka o zie ezi maka ha, ma nye ha iwu ka ha kenye M ibe na ihe M na-ezidataaghị ihe akaebe o bula maka ya.»" Muslim koru ya 2865.

15- O nweghi mmadu a na-amu di ka onye mmehie, ma o bu onye na-eketa mmehie onye ozo:

O nweghi onye o bu a n'ime umu mmadu a na-amu n'njehie ma o bu onye na-eketa mmehie nke onye ozo. Chineke Onye Di Elu wee gwa anyi na mgbe Adam, udo diri ya, nupuru isi n'iwu Chineke ma rie mkpuru sitere n'osisi ahụ, ya na nwunye ya, Hawa, na o wutere ya, o wee chegharia, ma ri o Chineke mgbaghara. Chineke wee kpalie ya ka o kwuo ezigbo okwu, o wee kwuo ha, Chineke wee nabata nchehari ha abuo. Chineke Onye Di Elu kwuru si:

﴿وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ (35) ﴿فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَى حِينٍ﴾ (36) ﴿فَتَلَقَى آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ (37) ﴿قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبَعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ (38)

(Anyi wee si: Ewu Adam, gi na nwunye gi birinu n'ime Aljannah, ma rienu n'ime ya n'uju ebe o bu a unu choro, ma unu abuo abiarula nso n'osisi a, ka unu abuo ghara igho ndi mmegbu 35).

)Ekwensu wee mee ka ha hie uzo puo na ya, wee chupu ha n'ihe ahụ ha abuo nobu na ya. Anyi wee si: Gbadaanu; ufodu n'ime unu ga-abu ndi iro nye ibe ha. Unu ga-enwekwa nkwusi ike n'ubu, na inu uto ihe oma ruo otu oge 36.)

»Adam wee nara okwu site n'aka Dinwenu ya, O wee nabata ncheharị ya. N'ezie, Ọ bụ Onye na-anabatakari ncheharị, Onye na-eme ebere 37.«

»(Anyị sirị: Unu niile sinu na ya gbadata; ma ọ bụrụ na nduzi sitere n'aka M abiakwute unu, onye ọ bụla soro nduzi M, ha agaghị enwe egwu ọ bụla, ha agaghikwa enwe mwute 38)« [Surah Albakara:35-38]. Ebe ọ bụ na Chineke nabatara ncheharị Adam, udo dīrī ya, ọ naghizi ebu mmehie ahụ; ya mere, umu ya anaghị eketa mmehie nke ncheharị kpochapurula, ma ukpuru ya bụ na mmadu anaghị ebu ibu mmehie nke onye ozo. Chineke Onye Dị Elu kwuru si:

{وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ إِلَّا عَلَيْهَا ۚ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۚ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُم مَّرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ }

{Mkpuruobi ọ bụla anaghị eme ihe ọ bụla ma ọbughị na ọ ga-adị n'isi ya; onye na-ebu ibu agaghị ebukwa ibu onye ozo. Mgbe ahụ, n'ebe Onyenwe unu nọ ka nloghachi unu dị, Ọ ga-agwakwa unu maka ihe unu na-enwe nghotahie na ya.} [Surah Al-An'am:164].

Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Sirị:

{مَنْ أَهْتَدَىٰ فَأِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ ۖ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا ۚ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۚ وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ تَبْعَثَ رَسُولًا }

"(Onye ọ bụla nwetara nduzi, n'ezie, ọ na-enweta ya maka onwe ya, ma onye ọ bụla hiere ọzo, ọ na-ehie ọzo n'isi onwe ya. Onye na-ebu ibu agaghị ebu ibu nke onye ozo. Anyị agaghikwa enye

ntaramahụhụ ruo mgbe Anyị zipurụ onye ozi.)"
[Surah Al-Isra: 15]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasị Elu Sịrị:

﴿وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ وَإِنْ تَدْعُ مُثْقَلَةٌ إِلَىٰ جِمْلَتِهَا لَا يُحْمَلْ مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ إِنَّمَا تُنذِرُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَمَنْ تَرَكَا فِئَمَا يَتْرَكِي لِنَفْسِهِ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ﴾

﴿(Ọ dighị mkpuruobi na-ebu ibu ga-ebu ibu nke ọzọ. Ma ọ bụrụ na mkpuruobi ibu arọ na-anyịgbu akpọkọọ maka ibu ya, ọ nweghị ihe ọ bula a ga-ebu na ya, ọbụlagodi ma ọ bụrụ onye ikwu. N'ezie, naanị ndị ị nwere ike ịdọ aka ná ntị bụ ndị na-atụ egwu Onyenwe ha na nzuzo, ma na-akwusi ike n'ekpere. Ma onye ọ bula mekwara onwe ya ka ọ dị ọcha, n'ezie ọ na-eme ka ọ dị ọcha naanị maka mkpuruobi ya. Ma n'ebe Chineke nọ ka nloghachi di.)﴾ [Surah Fatir: 18].

16- Nzube e ji kee ụmụ mmadụ bụ: ife naanị Chineke ofufe:

Ma nzube e ji kee ụmụ mmadụ bụ: ife naanị Chineke ofufe. Chineke Onye kachasị Elu sịrị:

﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾

﴿"Ma ekeghị m ndị jinn na mmadụ ma ọ bughị naanị ka ha wee na-eke m ofufe."﴾ [Suratul Adh-Dhariyat:56].

17- Islam sọpurụ mmadụ—ma ndị nwoke ma ndị nwanyị—ma kwadooro ya ikike ya niile zuru oke. O mere ka ọ bụrụ onye na-

**aza ajuju maka nhorọ ya, oru ya, na agwà ya
niile; o mere ka o buru ibu oru nke omume
o bula na-emeru ya onwe ya ma o bu ndi
ozo ahu.**

Islam soṣuru mmadu—ma ndi nwoke ma ndi
nwanyi—n'ihu na Chineke, Onye kachasi Elu, kere
mmadu iji buru onye nnochi anya (Khalifah) n'ụwa.
Chineke, Onye kachasi Elu, kwuru:

﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً﴾

»(Ma mgbe Onyenwe gi gwara ndi mmuo ozi si:
"N'ezie, aga m etinye onye nnochiteanya n'ụwa")»
[Surah Albakara:30].

Nsoṣuru a na-aganye umu Adam niile, Chineke
Onye kachasi Elu si:

﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْوَلَدِ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ
وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا﴾

»(N'ezie, Anyi kwanyeere umu Adam ugwu, Anyi
wee buru ha n'elu ala nakwa n'oke osimiri, wee nye
ha ihe oriri site n'ihe oma di iche iche, wee bulie ha
elu kara otutu n'ime ihe Anyi kere, mbuli puru
iche.)» [Surah Al-Isra: 70]. Nakwa okwu Chineke
Onye kachasi Elu Si:

﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ﴾

(N'ezie, Anyi kere mmadu n'odidi kacha mma)
[Surah At-Tin: 4].

Chineke machibidoro mmadu ime onwe ya onye
na-eso uzo na-eweda onwe ya n'ala nye ihe a na-eke

ofufe, ma ọ bu onye a na-eso, ma ọ bu onye a na-erubere isi, na-abughị Chineke. Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرَوْنَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ . إِذْ تَبَرَّأَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَرَأَوْا الْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ﴾

"(Ma n'ime ndị mmadụ nwere ndị na-ewere ihe ọzọ na-abughị Chineke ka ndị ha na Ya hara, ha na-ahụ ha n'anya dị ka ha si ahụ Chineke n'anya. Ma ndị kwere ekwe nwere oké ihunanya karịa n'ebe Chineke nọ. Ma a sị na ndị mmegbu ga-ahụ mgbe ha na-ahụ ahụhụ ahụ, na ike nile bu nke Chineke, nakwa na Chineke na-ata oké ahụhụ. Mgbe ndị ahụ a gbasoro ga-agonahụ ndị gbasoro ha, ha ahụkwa ahụhụ ahụ, mmekọrịta nile dị n'etiti ha ebipụkwala.)" [Surah Albakara: 165 166]. Ma Chineke Onye Dị Elu Sịrị, mgbe Ọ na-akọwa ọnọdụ nke ndị na-eso na ndị a na-eso n'ụzọ ụgha n'Ụbọchị Mbilita n'Ọnwụ:

﴿قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لِلَّذِينَ اسْتَضِعُّوْا أَنَحْنُ صَدَدْنَاكُمْ عَنِ الْهُدَىٰ بَعْدَ إِذْ جَاءَكُمْ بِلَ كُنْتُمْ مُجْرِمِينَ {32} وَقَالَ الَّذِينَ اسْتَضِعُّوْا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا بَلْ مَكْرَ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ إِذْ تَأْمُرُونَنَا أَنْ نَكْفُرَ بِاللَّهِ وَنَجْعَلَ لَهُ أَندَادًا وَأَسْرُوا النَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوْا الْعَذَابَ وَجَعَلْنَا الْأَغْلَالَ فِي أَعْنَاقِ الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ يَجْزُونَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ {33}﴾

"Ndị ahụ weliri onwe ha elu sịrị ndị ahụ e wedara n'ala: "Ọ bu anyị gbochiri unu pụọ na nduzi ahụ mgbe ọ bịa kwutesịrị unu? Mba, unu bu ndị mmebi iwu." 32

"Ndị ahụ e wedara n'ala ga-asị ndị ahụ weliri onwe ha elu: "Mba, ọ bụ atumatụ nke abalị na ehiehie, mgbe unu na-enye anyị iwu ka anyị gónahụ Chineke, nakwa ka anyị kunyere Ya ibe." Ma ha ga-ezo akwa ụta ha mgbe ha hụrụ ahụhụ ahụ. Anyị ga-etinyekwa agbụ n'olu ndị ahụ gónahurū. À ga-akwū ha ụgwọ ọrụ maka ihe ọ bụla ma e wezuga ihe ha na-emebu? 33" [Surah Saba: 32 - 33].

Ma o so n'izu okè ikpe ziri ezi nke Chineke, Onye Dị Ọcha, Onye Dị Elu, n'ụbọchị mbilite n'ọnwụ, na Ọ ga-ebo ndị na-akpọ oku na ndị ndú na-eduhie mmadụ ibu mmehie ha, nakwa ibu mmehie nke ndị ahụ ha na-eduhie n'enweghị ihe ọmụma. Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿لِيَحْمِلُوا أَوْزَارَهُمْ كَامِلَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمِنْ أَوْزَارِ الَّذِينَ يُضِلُّونَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ أَلَا سَاءَ مَا يَزِرُونَ﴾

"(Ka ha wee buru ibu mmehie ha n'ozuzu oke n'Ụbọchị Mbilite n'ọnwụ, nakwa ụfọdụ n'ime ibu mmehie nke ndị ahụ ha na-eduhie n'enweghị ihe ọmụma. Lee ka ihe ahụ ha na-ebu si jọgbuo onwe ya.)" [Surah Annahl:25].

Islam kwere mmadụ nkwa ikike ya niile zuru oke n'ụwa a nakwa n'Ụwa Nke Ọzọ, ma ikike kachasi ukwuu nke Islam kwere nkwa ya ma kọwaara ndị mmadụ bụ: ikike Chineke nwere n'ebe ndị mmadụ nọ, nakwa ikike ndị mmadụ nwere n'ebe Chineke nọ.

فَعَنْ مُعَاذٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَنَا رَدِيفُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «يَا مُعَاذُ» قُلْتُ: لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ ثُمَّ قَالَ مِثْلَهُ ثَلَاثًا: «هَلْ تَدْرِي مَا حَقُّ اللَّهِ عَلَى الْعِبَادِ» قُلْتُ: لَا قَالَ: «حَقُّ اللَّهِ عَلَى الْعِبَادِ أَنْ يَعْبُدُوهُ وَلَا يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا» ثُمَّ سَارَ سَاعَةً فَقَالَ: «يَا مُعَاذُ» قُلْتُ: لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ قَالَ: "هَلْ تَدْرِي مَا حَقُّ الْعِبَادِ عَلَى اللَّهِ إِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ: أَنْ لَا يُعَذِّبَهُمْ»

Site na Mu'adh (Chineke nwee mmasi n'ebe o nọ), o kwuru si: A nọ m n'azụ Onye Amuma ﷺ, o wee si: «O Mu'adh!» M si: 'A nọ m ebe a n'ozu gi.' Mgbe ahụ o kwuru otu ụdị okwu ahụ ugboro atọ: «Ị maara ihe bụ ikike Chineke n'ahụ ndị ohu Ya?» M si: 'Mba.' O si: «Ikike Chineke n'ahụ ndị ohu Ya bụ ka ha fee Ya ofufe ma ghara ikenye Ya ibe n'ihe o bụla.» Mgbe ahụ o gara n'ihu nwa oge, o wee si: «O Mu'adh!» M si: 'A nọ m ebe a n'ozu gi.' O si: «Ị maara ihe bụ ikike ndị ohu n'ahụ Chineke ma o bụrụ na ha emee nke ahụ? O bụ ka O ghara ịta ha ahụhụ.» Sahih Albukhari(6840).

Na Okpukpe Islam echekwabara mmadụ ezi okpukpe ya, agburu ya, akụ na ụba ya, nakwa ùgwù ya. O si: ﷺ (udo na ngọzi Chineke dịrị ya):

«فَإِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ عَلَيْكُمْ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ وَأَعْرَاضَكُمْ كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا فِي شَهْرِكُمْ هَذَا فِي بَلَدِكُمْ هَذَا»

«N'ezie, Chineke emeela ka ọbara unu, akụ na ụba unu, nakwa ùgwù unu bụrụ ihe nsọ n'ebe unu nọ, di ka ịdị nsọ nke ụbọchị unu nke a, n'ime ọnwa unu nke a, nakwa n'ime obodo unu nke a.» Sahih Albukhari . (6501) N'ezie, Onye Ozi (ka udo na ngọzi Chineke dịrị ya) kwupụtara oğbugba ndụ a di ebube na Njem Hajj nke Ikpeazu (Hajj al-Wada')

nke ihe karịrị otu nari puku mmadụ n'ime ndị Sahaba b́jara, o wee kwughachi isiokwu a ma mesie ya ike n'Uboch́i Ich́u Àjà n'ime Njem Hajj nke Ikpeazu (Hajj al-Wada').

Islam mere ka mmadụ buru onye na-aza ajuju maka nhoro ya, oru ya, na agwa ya niile. Chineke Onye kachasi Elu Sirí:

﴿وَكُلَّ إِنْسَانٍ أَلَزَمْنَاهُ فِي عُهُودِهِ أَنِيَّةً وَنَحَرُحُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ كِتَابًا يَاقُلُ مَنْشُورًا أَقْرَأْ كِتَابَكَ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا﴾

"(Ma mmadụ o bula ka Anyi kekwasiri oru ya n'olu ya, Anyi ga-eweputakwara ya otu akwukwo n'Uboch́i Mbilite n'onwu, nke o ga-ahu ka a gbasapuru oghe. (A ga-asi ya): "Guo akwukwo gi. Mkpuruobi gi ezuola taa ibu onye na-aju ajuju megide gi")." [Surah Al-Isra: 13]. Nke a putara na ihe oma ma o bu ihe ooro o bula o mere, Chineke na-eme ka o rapado n'ahu ya, o naghí agafe ya gaa n'ebe onye ozo no; n'ihu ya a gaghí aju ya ajuju maka omume onye ozo, a gaghíwa aju onye ozo ajuju maka omume ya. Chineke Onye kachasi Elu kwuru, si:

﴿يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَاقِيهِ﴾

(Ewoo gi mmadu! N'ezie, i na-agbalisi ike igakwuru Onyenwe gi n'ezigbo mgbalí, ma i ga-ezute Ya.) [Surah Al-Inshiqaq: 6]. Nakwa okwu Ya, Onye kachasi Elu:

﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا وَمَا رَبُّكَ بِظَلَمٍ لِلْعَبِيدِ﴾

(Onye ọ bụla ruru ezi omume, ọ bụ maka onwe ya, ma onye ọ bụla mekwara ihe ọjọọ, ọ ga-adị n'isi ya. Onyenwe gi abughị onye na-emegbu ndị ohu) [Surah Fussilat: 46]

Okpukpe Islam na-atụkwasi mmadụ ibu ọrụ maka omume ọ bụla nke na-emerụ onwe ya ahụ ma ọ bụ na-emerụ ndị ọzọ ahụ. Chineke Onye kachasi Elu siri:

﴿وَمَنْ يَكْسِبْ إِثْمًا فَإِنَّمَا يَكْسِبُهُ عَلَى نَفْسِهِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾

"(Ma onye ọ bụla mere mmehie, n'ezie ihe o mere ga-adị n'isi ya; Chineke bụkwa Onye maara ihe niile, Onye nwere amamihe)" [Surah An-Nisaa: 111]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿مَنْ أَجَلَ ذَلِكَ كَتَبْنَا عَلَى بَنِي إِسْرَءِيلَ أَنَّهُ مَن قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا﴾

» N'ihi nke a, Anyị nyere Ụmụ Israel iwu na onye ọ bụla gburu otu mmadụ, na-abughị n'ihi otu mmadụ ọ gburu, ma ọ bụ maka mmebi n'elu ụwa, ọ dị ka à ga-asị na o gburu mmadụ niile; ma onye ọ bụla zoputara ndu ya, ọ dị ka à ga-asị na ọ zoputara ndu mmadụ niile. [Surah Al-Maa'idah: 32]. Nakwa Onye Ozi Allah ﷻ (udo na ngozi Chineke diri ya) Siri: «لَا تُقْتَلُ نَفْسٌ ظُلْمًا إِلَّا كَانَتْ عَلَى ابْنِ آدَمَ الْأَوَّلِ كِفْلٌ مِنْ دَمِهَا لِأَنَّهُ كَانَ أَوَّلَ مَنْ سَنَّ الْقَتْلَ»

«Ọ dighi mmadụ a na-egbu n'uzo na-ezighi ezi ma e wezuga na nwa Adam nke mbu nwere okè n'obara ya, n'ihi na ọ bụ ya bụ onye mbu malitere igbu mmadụ.» Sahih Muslim (5150).

18- Islam mere ka nwoke na nwanyị hara nhata n'ihe gbasara ọrụ, ịza ajuju, nkwughachi ugwo, na ugwo ọrụ.

Islam mere ka ndị nwoke na ndị nwanyị hara nhata n'ihe gbasara ọrụ, ịza ajuju, nkwughachi ugwo, na ugwo ọrụ. Chineke Onye kachasi Elu siiri:

﴿وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا﴾

Ma onye ọ bụla ruru ezi omume, ma ọ bụ nwoke ma ọ bụ nwanyị, ma ọ bụ na ọ bụ onye kwere ekwe n'ezie, ndị ahụ ga-abanye n'Aljannah, a gaghikwa emegbu ha n'ihe ọ bụla. [Surah An-Nisaa: 124]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siiri:

﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾

Onye ọ bụla ruru ezi omume, ma ọ bụ nwoke ma ọ bụ nwanyị, ma ọ bụ na ọ bụ onye kwere ekwe n'ezie, Anyị ga-enye ya ndụ dị mma ma kwuo ha ugwo ọrụ ha kachasi mma n'ihe ọ bụla ha na-arụ [Surah Annahl:97]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siiri:

﴿مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزَىٰ إِلَّا مِثْلَهَا وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾

"(Onye ọ bụla ruru ajọ omume, a gaghị akwụ ya ugwo ọrụ ma e wezuga ihe ruru nha ya, ma onye ọ bụla ruru ezi omume, ma ọ bụ nwoke ma ọ bụ nwanyị, ma ọ bụ na ọ bụ onye kwere ekwe n'ezie,

ndị ahụ ga-abanye n'Aljannah, a ga-enye ha ihe oriri n'ime ya n'enweghị ngụkọ)" [Surah Ghafir: 40].

Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿ إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴾

"N'ezie, ndị nwoke bụ ndị Alakuba na ndị nwaanyị bụ ndị Alakuba, ndị nwoke kwere ekwe na ndị nwaanyị kwere ekwe, ndị nwoke na-erube isi na ndị nwaanyị na-erube isi, ndị nwoke na-ekwu eziokwu na ndị nwaanyị na-ekwu eziokwu, ndị nwoke nwere ndidi na ndị nwaanyị nwere ndidi, ndị nwoke na-eweda onwe ha ala na ndị nwaanyị na-eweda onwe ha ala, ndị nwoke na-enye onyinye ebere na ndị nwaanyị na-enye onyinye ebere, ndị nwoke na-ebu ọṅụ na ndị nwaanyị na-ebu ọṅụ, ndị nwoke na-echebe akụkụ ahụ ha zoro ezo na ndị nwaanyị na-echebe akụkụ ahụ ha zoro ezo, na ndị nwoke na-echeta Chineke nke ukwuu na ndị nwaanyị na-echeta Chineke nke ukwuu; Chineke akwadebeela ha mgbaghara na ụgwọ ọrụ dị ukwuu." [Surah Al-Ahzab: 35].

19- Islam sọpuru nwanyị ma were ya na ụmụ nwanyị bụ ibe ụmụ nwoke. O mere ka ọ buru iwu dịrị nwoke inye nlekota ma ọ buru na o nwere ike; n'ihia ya, inye nlekota nwa nwanyị bụ iwu dịrị nna ya, nke nne

dịrị nwa ya ma ọ bụrụ na o ruola ogo mmadụ ma nwee ike, nke nwunye adịrịkwa di ya.

Islam weere ụmụ nwanyị dika ibe ụmụ nwoke. Onye Ozi Chineke ﷺ (udo na ngozi Chineke dịrị ya) siri:

«إن النساء شقائق الرجال»

«N'ezie, ụmụ nwanyị bụ ibe ụmụ nwoke» At-Tirmidhi kọrọ ya 113.

Otu n'ime nsọpụrụ Islam nyere nwanyị bụ na Islam mere ka nlekọta mkpa nne bụrụ ibu ọrụ dịrị nwa ya, ma ọ bụrụ na o nwere ike. Onye ozi Chineke ﷺ (udo na ngozi Chineke dịrị ya) siri:

«يَدُ الْمُعْطَىٰ أَعْلَىٰ أُمَّكَ وَأَبَاكَ وَأُخْتِكَ وَأَخَاكَ ثُمَّ أَدْنَاكَ أَدْنَاكَ»

"«Aka onye na-enye ihe bụ aka dị n'elu; nye nne gị, na nna gị, na nwanne gị nwanyị, na nwanne gị nwoke, emesia onye kacha nso gị n'usoro n'usoro.»" Imam Ahmad kọrọ ya Nkọwa gbasara ọnọdụ nne na nna ga-abịa, site n'ikike Chineke, na paragraf nomba (29).

Otu n'ime nsọpụrụ Islam nyere nwanyị bụ na o mere ka ọ dịrị di mkpa ilekọta nwunye ya ma ọ bụrụ na o nwere ike. Chineke (Onye kachasi elu) kwuru, si:

﴿لِيُنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِ وَمَن قَدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا ءَاتَاهُ اللَّهُ لَا يُكْفِ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَّا ءَاتَاهَا سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا﴾

(Ka onye nwere akụ na ụba nye site n'akụ na ụba ya; ma onye ọ bụla ihe e ji ebi ndụ ya dị nta, ka o nye site n'ihe Chineke nyere ya. Chineke anaghị ebunye mkpụrụobi ọ bụla ibu karịrị ihe Ọ nyere ya. Chineke ga-eweta ahụ efe mgbe ihe isi ike gasịrị.) [Surah At-Talaq: 7].

وَسَأَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلًا: مَا حَقُّ الْمَرْأَةِ عَلَى الرَّوْجِ؟ قَالَ: «تُطْعِمُهَا إِذَا طَعِمْتَ وَتَكْسُوهَا إِذَا اكْتَسَيْتَ وَلَا تَضْرِبُ الْوَجْهَ وَلَا تُقَبِّحُ»

Otu nwoke juru Onye Amuma ﷺ si: "Gini bu ikike nwunye nwere n'ebe di ya no?" Ọ kwuru si: "Ị ga-enye ya nri mgbe ị riri nri, nye ya uwe mgbe ị nwetara uwe, akula ya ihe n'ihu, akparikwala ya." Imam Ahmad koro ya, Nakwa Onye Ozi Chineke ﷺ kwuru, na-akowa ufodu ikike umu nwanyi nwere n'ebe ndi di ha no, si:

«وَلَهُنَّ عَلَيْكُمْ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ»

«Ọ dikwaara unu mkpa inye ha ihe oriri ha nakwa uwe ha n'uzo kwesiri ekwesị.» Sahih Muslim. Ọ sikhara ﷺ (udo na ngozi Chineke diri ya):

«كَفَى بِالْمَرْءِ إِثْمًا أَنْ يُضَيِّعَ مَنْ يَتَوْت»

«Ọ zuru mmadu ibu mmehie ileghara ndi ọ na-elekota anya.» Imam Ahmad koro ya Nakwa Al-Khattabi si: (Okwu ya: "ndi ọ na-azu" ọ putara ndi inye ha nri bu iwu diiri ya, ma ihe ọ putara di ka a ga-asị na ọ na-agwa onye na-enye onyinye ebere: Enyela ihe na-efoghi na nri ezinulo gi ka ọ buru onyinye ebere iji na-achọ ugwo ọru; nke ahụ ga-

atugharịkwa ghoọ mmehie ma ọ bụrụ na ị leghara ha anya).

Otu n'ime nsọpụrụ Islam nwere maka nwanyị bụ na o mere ka nlekọta nwa nwanyị bụrụ iwu diiri nna ya. Chineke (Onye kachasi elu) kwuru si:

﴿وَالْوَلَدُ يُرْضَعَنَّ أَوْ لَدَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُتِمَّ الرَّضَاعَةَ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾

})Ndị nne ga-enye ụmụ ha ara afo abuo zuru ezu, maka onye choro imezu inye ara ahụ. O dikwa n'isi nna nwa ahụ inye ha nri nakwa uwe ha n'uzo ziri ezi. [Surah Albakara:233]. N'ihia ya, Chineke mere ka o doo anya na ọ bụ ọrụ diiri nna a muuru nwa inye nwa ya nri na iyiwe ya uwe n'uzo kwesiri ekwesị, na okwu Ya, Onye kachasi Elu:

{ فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَاتُّوهُنَّ أَجُورَهُنَّ }

{ Ọ bụrụ na ha enyere unu (ụmụ unu) ara, nyenu ha ugwo ha } [Surah At-Talâq: 6]. Ya mere, Chineke mere ugwo inye nwa ara iwu n'ahụ nna; nke a na-egosi na nlekọta nwa di n'ahụ nna, ma nwa a gụnyekwara ma nwoke ma nwanyị. Nakwa n'ime Hadith na-esonu, e nwere ihe akaebe na nlekọta nwunye na ụmụ ya bụ iwu n'ahụ nna. Site n'aka Aisha (ka Chineke nwee afo ojuju n'ebe ọ nọ): na Hind gwara Onye Amuma ﷺ si: N'ezie, Abu Sufyan bụ nwoke aka ntagide, ya mere ọ na-adị m mkpa iwere site n'akụ ya. O kwuru si:

«خُذِي مَا يَكْفِيكَ وَوَلَدَكَ بِالْمَعْرُوفِ»

«Were ihe ga-ezuru gi na umu gi n'uzo kwesiri ekwesị» Bukhari koro ya Onye Amuma a na-asopuru kowakwara uru di n'ilekota umuta nwanyị na umunne umu nwanyị, Onye ozi Chineke ﷺ wee kwuo si:

«مَنْ عَالَ ابْنَتَيْنِ أَوْ ثَلَاثَ بَنَاتٍ أَوْ أُخْتَيْنِ أَوْ ثَلَاثَ أَخَوَاتٍ حَتَّى يَبْنَ أَوْ يَمُوتَ عَنْهُنَّ كُنْتُ أَنَا وَهُوَ كَهَاتَيْنِ. وَأَشَارَ بِأَصْبُعِهِ السَّبَّابَةِ وَالْوُسْطَى»

«Onye obula lekotara umu nwaanyị abuo ma o bu umu nwaanyị ato, ma o bu umunne nwaanyị abuo ma o bu umunne nwaanyị ato, ruo mgbe ha kwururu onwe ha, ma o bu ya anwu hapu ha, mu na ya gaadi ka abuo ndi a. O wee jiri mkpisi aka ntu aka nakwa nke etiti ya tuo aka.» As-Silsilah As-Sahihah 296.

20- Ma onwu abughi mbibi ebighi ebi, kama o bu igafe site n'uwa nke oru gaa n'uwa nke nkwughachi ugwo; onwu na-emetuta anu ahụ nakwa mkpuruobi, ma onwu nke mkpuruobi bu nkewa ya na anu ahụ, emesia o ga-alaghachikwuru ya mgbe mbilite n'onwu gasiri n'Ubochi Ikpe. Mkpuruobi anaghi agafe gaa n'anụ ahụ ozo mgbe onwu gasiri, a naghikwa atughari ya n'ime anu ahụ ozo.

Onwu abughi mbibi ebighi ebi. Chineke Onye kachasi Elu siri:

﴿قُلْ يَتُوبُ إِلَيْكُمْ مَلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ﴾

(Si: "Mmuo ozi nke ọnwu, onye e nyere ọrụ n'ebe unu nọ, ga-ewere mkpuruobi unu. Emesịa, a ga-eweghachi unu n'ebe Onyenwe unu nọ.") [Surah As-Sajdah: 11]. Ma ọnwu na-emetuta ahụ na mkpuruobi, ma ọnwu nke mkpuruobi bu nkewa ya na ahụ, emesịa o ga-alaghachi n'ime ya mgbe mbilite n'ọnwu gasiri n'Ubochi Ikpe. Chineke, Onye kachasi Elu kwuru:

﴿اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا فَيُمْسِكُ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأُخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾

(Chineke na-ewere mkpuruobi n'oge ọnwu ha, nakwa ndi nke na-anwughị n'ura ha. Ya mere, O na-ejigide ndi O kpebiiri ọnwu, ma na-ezighachi ndi ozo ruo oge a kara aka. N'ezie, n'ime nke a, e nwere ihe iriba ama maka ndi na-atughari uche.) [Surah Az-Zumar:42]. Nakwa Onye Ozi Chineke ﷻ (udo na ngozi Chineke diri ya) Siri:

«إِنَّ الرُّوحَ إِذَا قُبِضَ تَبِعَهُ النَّبَرُ»

«N'ezie, mgbe ewepuru mkpuruobi, anya na-esoya» Muslim koro ya 920, Ma mgbe ọnwu gasiri, mmadu na-esi n'ụwa ọrụ gaa n'ebe obibi ugwo ọrụ, Chineke Onye kachasi Elu siri:

﴿إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا وَعَدَ اللَّهُ حَقًّا إِنَّهُ يَبْدُوا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ بِالْقِسْطِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِّنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ﴾

(N'ebe O nọ ka nloghachi unu niile di. Nkwa Chineke bu eziokwu. N'ezie, O na-amalite okike,

emesia O weghachi ya, ka O wee kwuo ndi kwere ekwe bu ndi ruru ezi omume ugwo oru ha n'ikpe ziri ezi. Ma ndi gonahuru Chineke ga-enwe ihe onunu sitere na mmiri na-esi oké oku na ahuhu na-egbu mgbu, maka ihe ha na-agonahu.) [Surah Yunus: 4].

Mkpuru obi anaghi akwaga n'ahu ozo mgbe a nwusiri, a naghikwa emeputaghari ya. N'ih na nzoro banyere imeputaghari enweghi ihe Uche ma o bu Mmetuta na-egosi banyere ya, o nweghikwa ihe akaebe a bufere ebufe nke na-agba ama maka nkwenkwe a site n'aka ndi amuma (udo diri ha).

21- Islam na-akpo oku ikwere na nnukwu ntola okwukwe, nke bu ikwere na Chineke na ndi mmuo ozi Ya, na ikwere n'akwukwo niile sitere na Chineke (dika Torah, Injil, na Zabur—tupu e mebie ha) nakwa Qur'an, na ikwere na ndi amuma na ndi ozi niile (udo diri ha), na ikwere n'onye ikpeazu n'ime ha, nke bu Muhammad onye ozi Chineke, onye ikpeazu n'ime ndi amuma na ndi ozi, na ikwere n'Ubochi Ikpeazu, ebe anyi maara na a si na ndu uwa a bu ngwucha; ndu na idi

adi gaara abụ kpamkpam ihe efu, nakwa ikwere n'Akàrààkà (Qadar).

Islam na-akpọ oku n'ikwere n'isi ihe okwukwe ndị dị ukwu nke ndị amụma na ndị ozi niile—udo ịrị ha—kpọrọ oku na ha, ha bụ:

Nke mbụ: Ikwere na Chineke ịka Onyenwe anyị, Onye kere ihe niile, Onye na-enye nri, na Onye na-achị mbara igwe a. Ọ bụkwa naanị Ya kwesiri ofufe, na ofufe ọ bụla e rubeere ihe ọzọ abaghị uru, onye ọ bụla ọzọ a na-efe ofufe abughị eziokwu. Ya mere, ofufe ekwesighi onye ọ bụla ma ọ bughị naanị Ya, ofufe agaghikwa adi mma ma ọ bụrụ na emere ya onye ọzọ. E deputara ihe akaebe maka okwu a na paragraf nke asatọ (8).

Nakwa Chineke Onye Dị Nsọ nakwa Onye Dị Elu ekwuola banyere ụkpụrụ ukwu ndị a n'ime ọtụtụ amaokwu ịche iche ị n'ime akwukwọ nsọ Qur'an ị ukwu, n'ime ha bụ okwu Ya ebe Ọ si:

﴿إِنَّمَا أَمْرُ الرَّسُولِ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَكِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾

(Onye Ozi kwere n'ihe e zitere ya site n'aka Onyenwe ya, ya na ndị kwere ekwe. Ha niile kwere na Chineke, na ndị mmụọ ozi Ya, na akwukwọ Ya, na ndị ozi Ya, [na-asị]: "Anyị adighi akpa oke n'etiti onye ọ bụla n'ime ndị ozi Ya." Ha wee si: "Anyị anụla, anyị erubekwaala isi. Mgbaghara Gị, Onyenwe anyị, ọ bụkwa n'ebe ị nọ ka nloghachi ị")

[Surah Albakara:285]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُولُوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَءَاتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَآتَى السَّبِيلَ وَالسَّيِّئَاتِينَ فِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَءَاتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَآءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾

﴿ (O bughị ezi omume ka unu tugharia ihu unu n'akukụ ọwụwa anyanwụ na ọdịda anyanwụ, kama ezi omume bụ nke onye ahụ kweere na Chineke, n'Ubochị Ikpeazụ, ná ndị mmụọ ozi, n'Akwụkwọ Nso, nakwa ná ndị amụma, ma na-enye akụnuba, n'agbanyeghị ihunanya o nwere maka ya, nye ndị ikwu, umụ mgbei, ndị ogbenye, onye njem, ndị nariọ arịriọ, nakwa maka igbaputa ndị ohu; ma na-eguzobe ekpere, na-enyekwa Zakat; nakwa ndị na-emezu nkwa ha mgbe ha kwere nkwa, na ndị na-enwe ndidi n'oge ahụhụ, n'oge ihe isi ike, nakwa n'oge agha. Ndị ahụ bụ ndị kwuru eziokwu, ndị ahụ bụkwa ndị na-atụ egwu Chineke.)﴾ [Surah Al bakara:177]. Chineke Onye Dị Elu kpọrọ òkù gaa n'inwe okwukwe na ntọala ndị a, ma mee ka o doo anya na onye ọ bụla gọnahurū ha akpafuwo nkpafu dī anya. Chineke Onye Dị Elu siri:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا ءَامِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ ءَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَى رَسُولِهِ ءَالْكِتَابِ الَّذِي أَنزَلَ مِن قَبْلُ وَمَن يَكْفُرْ بِاللّٰهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ ءَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾

(O unu ndị kwere ekwe, kwerenụ na Chineke nakwa onye ozi Ya, n'Akwụkwọ ahụ nke O

kpugheere onye ozi Ya, nakwa n'Akwụkwọ ahụ nke O kpugheere na mbụ. Ma onye ọ bụla juru ikwere na Chineke, na ndị mmụọ ozi Ya, na akwụkwọ Ya, na ndị ozi Ya, nakwa n'Ubochi Ikpeazu, n'ezie, ọ kpafuwo mkpafu di anya) [Surah An-Nisaa: 136]. Nakwa n'ime Hadith, site n'aka Umar bin Al-Khattab (ka Chineke nwee afọ ojuju n'ebe ọ nọ), o kwuru si:

(بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعْرِ لَا يَرَى عَلَيْهِ أَثَرُ السَّفَرِ وَلَا يَعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ حَتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكْبَتَيْهِ وَوَضَعَ كَفَّيْهِ عَلَى فَخْذَيْهِ وَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِسْلَامِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْإِسْلَامُ أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَتُقِيمَ الصَّلَاةَ وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ وَتَصُومَ رَمَضَانَ وَتَحُجَّ الْبَيْتَ إِنْ اسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلًا» قَالَ: صَدَقْتَ قَالَ: فَعَجَبْنَا لَهُ يَسْأَلُهُ وَيُصَدِّقُهُ قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِيمَانِ قَالَ: «أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ» قَالَ: صَدَقْتَ قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِحْسَانِ قَالَ: «أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ»

"(Ka anyị nọ ya na Onye Ozi Chineke ﷺ n'otu ubochi, otu nwoke putara na mberede n'ihu anyị. Uwe ya na-acha ọcha nke ukwuu, ntutu isi ya jikwa oji nke ukwuu. A hụghị ihe àmà njem ọ bụla n'ahụ ya, ọ dighikwa onye n'ime anyị maara ya. O wee nọdu ala n'ihu Onye Amuma ﷺ, mee ka ikpere ya abụọ nọkwasi n'ikpere Ya, ma dọba ọbụ aka ya abụọ n'elu apata nke ya, wee si: 'O Muhammad, gwa m banyere Okpukpe Islam.' Onye Ozi Chineke ﷺ wee si: «Islam bụ: igba àmà na ọ dighi chi kwesiri ofufe n'eziokwu ma e wezuga Chineke, nakwa na

Muhammad bụ Onye Ozi Chineke ﷺ, na ị na-edobe ekpere, na-enye Zakat, na-ebu ọnụ Ramadan, nakwa iga njem Hajj n'Ụlọ Nsọ ahụ ma ọ bụrụ na ị nwere ike ịchọta ụzọ ije ya.» Ọ sịrị: 'I kwuola eziokwu.' Ọ sịrị: Nke a tūrụ anyị n'anya; na ọ na-ajụ ya ajujụ ma na-akwado okwu ya. Ọ sịrị: Gwanụ m maka Okwukwe? Ọ sịrị: «Ikwere na Chineke, ndị mmụọ ozi Ya, akwukwọ Ya, ndị ozi Ya, na Ụbọchi Ikpeazụ, nakwa ikwere n'akara aka, ma ihe ọma ya ma ihe ọjọọ ya.» Ọ sịrị: 'I kwuola eziokwu.' Ọ sịrị: Gwanụ m maka Ihsan? Ọ sịrị: «Ife Chineke ofufe di ka à ga-asị na ị na-ahụ Ya, n'ihì na ma ọ bụrụ na ị hụghị Ya, n'ezie Ọ na-ahụ gi»" Sahih Muslim 8. Ya mere, n'ime hadith a, Jibril (udo dirị ya) biakwutere Onye Ozi bụ Muhammad ﷺ, o wee jụọ ya gbasara ọkwa di iche iche nke okpukpe, nke bụ: Islam, Imaan, nakwa Ihsan; Onye Ozi bụ Muhammad ﷺ wee zaa ya. Emesịa, Onye Ozi bụ Muhammad ﷺ wee gwa ndị enyi ya (Sahabah) - ka Chineke nwee mmasị n'ebe ha nọ - na nke a bụ Jibril (udo dirị ya); o biakwutere ha ka ọ kuziere ha okpukpe ha. Nke a bụ Islam, ozi si n'aka Chineke nke Jibril (udo dirị ya) wetara, Onye Ozi bụ Muhammad ﷺ wee zie ya ndị mmadụ, ndị enyi ya (Sahabah) - ka Chineke nwee mmasị n'ebe ha nọ - chekwaa ya, ma zie ya ndị mmadụ mgbe ọ gasiri.

Nke abụọ: Ikwere na ndị mmụọ ozi; na ha bụ ụwa a na-adighị ahụ anya (Ghayb), Chineke kere ha, mee ha n'ụdị njirimara a kapiri ọnụ, ma nye ha ọrụ ndị

dị ukwuu. Otu n'ime ọrụ ha kachasi ukwuu bu iwegara ndi ozi na ndi amuma, udo diri ha, ozi Chineke. Ma onye kachasi ukwuu n'ime ndi mmuo ozi bu Jibril, udo diri ya. Ihe na-egosi na Jibril, udo diri ya, na-eji mkpughe aridakwuru ndi ozi, ekpere na udo diri ha, bu okwu Chineke Onye kachasi Elu nke Siri:

﴿يُنَزِّلُ الْمَلَائِكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ أَنْ أَنْذِرُوا أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاتَّقُونِ﴾

(O na-ewedata ndi mmuo ozi na mkpughe site n'iwu Ya n'ahu onye O choro n'ime ndi ohu Ya, (na-asi): "Donu aka na nti na o dighi chi ozo ma e wezuga M, ya mere tounu egwu M.") [Surah An-Nahl: 2]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿وَإِنَّهُ لَنَزَّلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ (192) نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ ﴿193﴾ عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ ﴿194﴾ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ ﴿195﴾ وَإِنَّهُ لَفِي زُبْرِ الْأَوَّلِينَ ﴿196﴾

(Na n'ezie, o bu mkpughe sitere n'aka Onyenwe uwa niile 192).

(Mmuo onye ntukwasị obi jiri ya rituo 193)

(N'elu obi gi, ka i wee so na ndi na-adọ aka na nti 194).

(N'asusu Arabik doro anya 195).

(N'ezie, o di n'ime Akwukwo Nso nke ndi mbu 196). [Surah Ash-Shu'araa: 192-196].

Nke atọ: Ikwere n'Akwukwo Nso ndi sitere na Chineke di ka Torah na Injil na Zabur —tupu e

mebie ha— nakwa Qur'an. Chineke kachasi Elu kwuru si:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا ءَامِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ ءَلَكْتُبِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَى رَسُوْلِهِ ءَلَكْتُبِ الَّذِي اُنْزِلَ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلٰلًا بَعِيْدًا﴾

(Unu ndi kwere ekwe, kwerenu na Chineke, na onye ozi Ya, n'akwukwo ahụ nke O kpugheere onye ozi Ya, nakwa n'akwukwo ahụ nke O kpugheere na mbu. Ma onye o bua juru ikwere na Chineke, na ndi mmuo ozi Ya, na akwukwo Ya, na ndi ozi Ya, nakwa n'Ubochi Ikpeazu, n'ezie, o kpafuola akpafu di anya). [Surah An-Nisaa: 136]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتٰبَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَاُنْزَلَ التَّوْرَةَ وَالْاِنْجِيْلَ ﴿٣﴾ مِنْ قَبْلُ هٰدًى لِّلنَّاسِ وَاُنْزَلَ الْفُرْقٰنَ اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِآيٰتِ اللّٰهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيْدٌ وَّاللّٰهُ عَزِيْزٌ ذُوْ اَنْتِقَامٍ ﴿٤﴾﴾

(O kpugheere gi Akwukwo ahụ n'eziokwu, nke na-akwado ihe bu ya uzo, ma O kpughekware Torah na Injil)3{.

(N'oge mbu, di ka nduzi maka ndi mmadu, ma O wedatara Al-Furqan. N'ezie, ndi gonahuru ihe iriba ama nke Chineke ga-enweta ntaramahuhu siri ike. Ma Chineke bu Onye Di Ike, Onye Nwe ibo obo)4{. [Surah Al Imran:3-4]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿ ءَامِنَ الرَّسُوْلُ بِمَا اُنْزِلَ اِلَيْهِ مِنْ رَّبِّهِ وَاْلْمُؤْمِنُوْنَ كُلُّ ءَامِنٍ بِاللّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ لَا نَفَرَقْ بَيْنَ اَحَدٍ مِّنْ رُّسُلِهٖ وَقَالُوْا سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا غُفْرٰنَكَ رَبَّنَا وَاِلَيْكَ الْمَصِيْرُ ﴾

(Onye Ozi kwere n'ihe e zitere ya site n'aka Onyenwe ya, ya na ndị kwere ekwe. Ha niile kwere na Chineke, na ndị mmụọ ozi Ya, na akwụkwọ Ya, na ndị ozi Ya, [na-asị]: "Anyị adighị akpa oke n'etiti onye ọ bụla n'ime ndị ozi Ya." Ha wee si: "Anyị anụla, anyị erubekwaala isi. Mgbaghara Gị, Onyenwe anyị, ọ bụkwa n'ebe Ị nọ ka nloghachi dị"). [Surah Albakara:285]. Nakwa okwu Ya, Onye kachasi Elu:

﴿قُلْ ءَامَنَّا بِاللّٰهِ وَمَا أُنْزِلَ عَلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَالنَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ٩٥﴾

(Si: “Anyị ekwerela na Chineke, nakwa n'ihe e zidataara anyị, nakwa n'ihe e zidataara Ibrahim, Isma'il, Ishaq, Ya'qub, nakwa ndị ebo asaa ahụ (Al-Asbat). Nakwa n'ihe e nyere Musa na Isa nakwa ndị amụma sitere n'aka Onyenwe ha. Anyị adighị akpa oke n'etiti onye ọ bụla n'ime ha, anyị bụkwa ndị na-edonye onwe anyị nye Ya” 95). [Surah Al Imran:84]

Nke anọ: Ikwere na ndị amụma na ndị ozi niile (udo dịrị ha). Ya mere, ọ dị mkpa ikwere na ndị amụma na ndị ozi niile (udo dịrị ha) nakwa ikwere na ha niile bụ ndị ozi si n'aka Chineke ndị na-ezi mba ha ozi Chineke, okpukpe Ya, nakwa iwu Ya. Chineke Onye kachasi Elu kwuru si:

﴿قُولُوا ءَامَنَّا بِاللّٰهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾

(Sịnụ: “Anyị ekwerela na Chineke, nakwa n'ihe e zidataara anyị, nakwa n'ihe e zidataara Ibrahim, Isma'il, Ishaq, Ya'qub, nakwa ndị ebo asaa ahụ (Al-Asbat). Nakwa n'ihe e nyere Musa na Isa nakwa n'ihe e nyere ndị amụma sitere n'aka Onyenwe ha. Anyị adighị akpa oke n'etiti onye ọ bụla n'ime ha, anyị bụkwa ndị na-edonye onwe anyị nye Ya”). [Surah Albakara:136]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Sịrị:

﴿ ءَامَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَمَلَكِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا يُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴾

(Onye Ozi kwere n'ihe e zitere ya site n'aka Onyenwe ya, ya na ndị kwere ekwe. Ha niile kwere na Chineke, na ndị mmụọ ozi Ya, na akwụkwọ Ya, na ndị ozi Ya, [na-asị]: “Anyị adighị akpa oke n'etiti onye ọ bụla n'ime ndị ozi Ya.” Ha wee sị: “Anyị anụla, anyị erubekwaala isi. Mgbaghara Gị, Onyenwe anyị, ọ bụkwa n'ebe Ị nọ ka nloghachi dị”). [Surah Albakara:285]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Sịrị:

﴿ قُلْ ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ عَلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَالنَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴾

(Sị: “Anyị ekwerela na Chineke, nakwa n'ihe e zidataara anyị, nakwa n'ihe e zidataara Ibrahim, Isma'il, Ishaq, Ya'qub, nakwa ndị ebo asaa ahụ (Al-Asbat). Nakwa n'ihe e nyere Musa na Isa nakwa ndị

amuma sitere n'aka Onyenwe ha. Anyị adighị akpa oke n'etiti onye ọ bụla n'ime ha, anyị bụkwa ndị na-edonye onwe anyị nye Ya"). [Surah Al Imran:84].

Nakwa ikwere n'akara mmechi ha, onye bụ Muhammad, Onye Ozi Chineke, akara mmechi nke ndị amuma nakwa ndị ozi (udo na ngozi Chineke dịrị ha), Onye Kasi Elu siri:

﴿وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْنَاكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَلَتَنْصُرُنَّهُ قَالَ أَأَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَٰلِكُمْ إِصْرِي قَالُوا أَقْرَرْنَا قَالَ فَاشْهَدُوا وَأَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ﴾

(Chetakwa mgbe Chineke napuru n'aka ndi amuma ogbugba ndu, si: N'ezie, ihe obula M nyere unu n'ime Akwukwo na amamihe, ma mesia onye ozi abiakwute unu, nke na-akwado ihe unu ji, unu ga-ekwenyeriri na ya, ma nyekwa ya aka. O siri: Unu ekwetala, ma nara ogbugba ndu M n'elu nke a? Ha siri: Anyi ekwetala. O siri: Yabu, gbaanụ ama, ma Mụ na unu sokwa n'ime ndi na-agba ama.). [Surah Al Imran:81]

Ya mere, Islam na-eme ya iwu ikwere na ndi amuma nakwa ndi ozi niile n'ozuzu ha, ma na-emekwa ya iwu ikwere n'onye mmechi ha, bu Onye Ozi ahụ Muhammad ﷺ. Chineke Onye kachasi elu kwuru si:

﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَسْتُ عَلَىٰ شَيْءٍ حَتَّىٰ تُتِمُّوا التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ﴾

"(Si: O unu Ndi Nwe Akwukwo, unu anoghi n'elu ihe o bula ruo mgbe unu guzobere Tawrah na Injil,

nakwa ihe a kpugheere unu site n'aka Onyenwe unu.)" [Surah Al-Maa'idah: 68]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا آرِبًا مِّنْ دُونِ اللَّهِ فَإِن تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾

﴾ Si: O unu Ndi Nwe Akwukwo, bianu n'okwu ha nhata n'etiti anyi na unu: ka anyi ghara ife ofufe ma o bughi naani Chineke, ma ghara ijikota Ya na ihe o bula, ma ufodu n'ime anyi ghara iwere ibe ha di ka ndi nwenu ma e wezuga Chineke. Ma o buru na ha chigharia azu, mgbe ahụ sinu: 'Gbàànu àmà na anyi bu ndi Alakuba' ﴿ [Surah Al Imran:64].

Ma onye o bula gonahuru otu onye amuma, n'ezie o gonahula ndi amuma na ndi ozi niile (udo diri ha). Ya mere, Chineke siri mgbe O na-ako gbasara ikpe Ya n'ahu ndi Nuh (udo diri ya):

﴿كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ الْمُرْسَلِينَ﴾

(Ndi Nuh gonahuru ndi ozi). [Surah Ash-Shu'araa: 105]. A maara na o dighi onye ozi bu Nuh (udo diri ya) uzọ, ma n'agbanyeghi nke ahụ, mgbe ndi ya gonahuru ya, igonahu a ha gonahuru ya bu igonahu ndi amuma na ndi ozi niile; n'ihia na ozi ha bu otu, ma ebumnobi ha bu otu.

Nke ise: Ikwere n'Ubochi Ikpeazu, nke a bu Ubochi Mbilite n'Onwu; ma na njedebe ndu uwa a, Chineke ga-enye mmuo ozi bu Israfil (udo diri ya) iwu, o wee fuo Opi ahụ ifu nke ida mba (Sa'q), onye

ọ bula Chineke choro ewee daa mba ma nwuo. Chineke Onye kachasi Elu siri:

﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمٰوٰتِ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ اِلَّا مَنْ شَاءَ اللّٰهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيْهِ اٰخَرٰى فَاِذَا هُمْ قِيٰمٌ يَنْظُرُوْنَ﴾

"(A ga-afu Opi (Sur) ahụ, ndị nọ n'eluigwe nakwa ndị nọ n'ụwa ga-anwu, ma e wezugha ndị Chineke choro. E mesia, a ga-afu ya ozo, ozugbo ahụ ha ga-ebili otọ na-ele anya.)" [Surah Az-Zumar: 68]. Ma mgbe ndị niile di n'eluigwe nakwa ndị di n'ụwa lara n'iyi ma e wezugha ndị Chineke choro, n'ezie Chineke ga-apiakota eluigwe na ụwa dika ọ di n'okwu Ya, Onye kachasi Elu:

﴿يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِلِ لِلْكُتُبِ كَمَا بَدَأْنَا اَوَّلَ خَلْقٍ تُعِيْدُهُ وَعَدًا عَلَيْنَا اِنَّا كُنَّا فٰعِلِيْنَ﴾

(Ubochi Anyi ga-apiaji eluigwe dika a na-esi apiaji akwukwo maka ihe e dere ede. Dika Anyi siri malite okike nke mbu ka Anyi ga-esi weghachi ya. O bu nkwa di n'elu Anyi. N'ezie, Anyi ga-emeriri ya). [Surah Al-Anbiya: 104]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿وَمَا قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْاَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَالسَّمٰوٰتُ مَطْوِيٰتٌ بِيَمِيْنَةٍ سُبْحٰنَهُ وَتَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُوْنَ﴾

{Ma ha amataghi idi ukwu Chineke n'ezie. Uwa niile ga-adi n'obu aka Ya n'ubochi mbilite n'onwu, a ga-apiachikwa eluigwe n'aka nri Ya. Otuto diri Ya, O kachasi elu karia ihe ha na-ejikota na Ya.} [Surah Az-Zumar:67]. Nakwa Onye ozi Chineke ﷻ (udo na ngozi Chineke diri ya) Siri:

«يَطْوِي اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ السَّمَاوَاتِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثُمَّ يَأْخُذُھُنَّ بِيَدِهِ الْيُمْنَى ثُمَّ يَقُولُ: أَنَا الْمَلِكُ أَيْنَ الْجَبَّارُونَ؟ أَيْنَ الْمُتَكَبِّرُونَ. ثُمَّ يَطْوِي الْأَرْضِينَ بِشِمَالِهِ ثُمَّ يَقُولُ: أَنَا الْمَلِكُ أَيْنَ الْجَبَّارُونَ؟ أَيْنَ الْمُتَكَبِّرُونَ؟»

«Chineke, Onye di ike nakwa Onye di ebube, ga-apịachi eluigwe n'Ubochi Mbilita n'Onwu, O wee were ha n'aka nri Ya, O wee si: 'A bu m Eze. Olee ebe ndi aka ike no? Olee ebe ndi nganga no?' O wee pịachi uwa n'aka ekpe Ya, O wee si: 'A bu m Eze. Olee ebe ndi aka ike no? Olee ebe ndi nganga no?'"»
Muslim korọ ya.

Emesia Chineke enye mmuọ ozi iwu, o wee fuo n'ime ya ugboro ozo, na mberede ha ebilie otọ na-ele anya. Chineke Onye Di Elu siri:

{ثُمَّ نُفَخُ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ}

{Emesia, a ga-afu ya ugboro ozo, ozugbo ahụ, ha ga-ebili otọ na-ele anya} [Surah Az-Zumar:68].
Mgbe Chineke kpolitere ndi e kere eke, wee kpokota ha maka iza ajụjụ, Chineke Onye kachasi Elu siri:

{يَوْمَ تَشْفُقُ الْأَرْضُ عَلَيْهِمْ سِرَاعًا ذَلِكَ خَشَرٌ عَلَيْنَا يَسِيرٌ}

{Ubochi ala ga-agbawa puo n'ebe ha no ngwa ngwa; nke ahụ bu mkpokota diri Anyi mfe.}. [Surah Qaaf: 44]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siri:

{يَوْمَ هُمْ بَرْزُونَ لَا يَخْفَىٰ عَلَى اللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ لِّمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ}

"(Ubochi ha ga-aputa ihè, o dighi ihe o bula gbasara ha zoro ezo n'ebe Chineke no. Onye nwe ochichi n'ubochi taa? O bu nke Chineke, Onye Nani

Ya, Onye na-emeri ihe niile)" [Surah Ghafir: 16]. Ma n'ubochi a, Chineke ga-ekpe ndi mmadu niile ikpe, booro onye o bua e megburu emegbu obo n'aka onye megburu ya, ma kwuo mmadu o bua ugwo maka ihe o mere. Chineke Onye kachasi Elu kwuru, si:

﴿الْيَوْمَ تُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾

"(Taa, a ga-akwu mkpuruobi o bua ugwo oru maka ihe o mere. O dighi mmegbu o bua taa. N'ezie, Chineke na-eme ngwa ngwa n'iju ajuju.)" [Surah Ghafir: 17]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِن تَلْكُ حَسَنَةً يُضْعِفْهَا وَيُؤْتِ مِنْ لَدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا﴾

"(N'ezie, Chineke anaghi emegbu ihe ruru nha mkpuru aja; ma o buru na o bu ezi omume, O gamuba ya okpukpu, ma nye ugwo oru di ukwu site n'ebe O no)" [Surah An-Nisaa: 40]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siri: "{Onye o bua mere ezi ihe ruru nha otu ntupo (atom), o ga-ahu ya. (7)"

وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ﴿8﴾

"(Ma onye o bua ruru ihe ooro ha ka idi aro nke ururuka, o ga-ahu ya 8)" [Surah Az-Zalzalah: 7 - 8]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَىٰ بِنَا حَاسِبِينَ﴾

(Ma Anyi ga-edowe ihe otutu nke ikpe nkwumoto maka Ubochi Mbilite nonwu, ya mere a gaghị emegbu mkpuruobi o bua n'ihe o bua. Ma o

burugodi na o hà ka idi arọ nke mkpuru mostad, Anyị ga-eweta ya. Ma Anyị ezuola ibụ ndị na-ajụ ajuju). [Surah Al-Anbiya: 47].

Ma mgbe mbilite n'onwụ nakwa iza ajuju gasiri, a ga-akwụ ugwo oru; ya mere onye mere ezi omume, ngozi ebighi ebi nke na-adighi agwu agwu ga-adiri ya, ma onye mere ihe ojoo nakwa igonahu Chineke, ahuhu ga-adiri ya. Chineke Onye kachasi Elu siri:

﴿الْمَلِكُ يَوْمَئِذٍ لِّلّٰهِ يَحْكُمُ بَيْنَهُمۡ فَاَلَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّٰلِحٰتِ فِي جَنَّتِ النَّعِيمِ ﴿56﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيٰتِنَا فَاُولٰٓئِكَ لَهُمۡ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿57﴾﴾

} Obubueze n'ubochi ahụ ga-abụ nke Chineke, O ga-ekpe ikpe n'etiti ha. Ya mere, ndi ahụ kwenyere ma ruo ezi omume ga-anọ n'ime Aljannah nke anuri }56{.

}Ma ndi ahụ na-ekweghi ekwe, gonaririkwa ihe iriba ama Anyi, ndi ahụ ga-enweta ahuhu na-eweda n'ala }57{. [Surah Al-Hajj: 56-57]. Anyi makwaara na a si na ndu uwa a bu njedebe; ndu na idi adi gaara abu ihe efu kpamkpam. Chineke kachasi Elu kwuru:

﴿اَفَحَسِبْتُمْ اَنَّمَا خَلَقْنٰكُمْ عَبَثًا وَّاَنَّكُمْ اِلَيْنَا لَا تَرْجَعُونَ﴾

} O bu na unu chere na Anyi kere unu n'efu, nakwa na a gaghi akpoghachi unu n'ebe Anyi no? { [Surah Al-Mu'minun: 115].

Nke isii: Ikwere na Mkpebi na Akàrààkà (Qadaa na Qadar), nke bu na a ghaghi ikwere na Chineke amatawala ihe niile mere, ihe na-eme, nakwa ihe ga-eme n'ime uwa a, nakwa na Chineke dere nke

ahụ niile tupu okike eluigwe na ụwa. Chineke Onye kachasi Elu kwuru:

﴿وَ عِنْدَهُ مَفَاتِيحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٌ فِي ظُلْمَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا رَطْبٌ وَلَا يَابِسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ﴾

﴿ Nakwa n'aka Ya ka igodo nke ihe ezoro ezo di, o dighi onye maara ha ma e wezugha Ya. O makwaara ihe di n'ala nakwa n'oke osimiri. O dighikwa akwukwo osisi o bula na-ada ma e wezugha na O maara ya, o dighikwa mkpuru di n'ime ochichiri nke ụwa, ma o bu ihe di mmiri, ma o bu ihe kporo nku, ma e wezugha na o di n'ime Akwukwo doro anya. [Surah Al-An'am:59]. Nakwa na Chineke gbara ihe niile gburugburu n'ihe omuma. Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا﴾

(Chineke bu Onye kere eluigwe asaa, nakwa n'ime ụwa ihe yiri ha. Iwu Ya na-agbadata n'etiti ha, ka unu wee mara na Chineke nwere ike ime ihe niile, nakwa na ihe omuma Chineke gbara ihe niile gburugburu.). [Surah At-Talaq: 12]. Nakwa na o dighi ihe o bula na-eme n'ime eluigwe na ụwa a ma e wezugha na Chineke choro ya, nwee ochichoma maka ya, kee ya, nakwa mee ka ihe kpatara ya di mfe. Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَرَهُ تَقْدِيرًا﴾

(Onye ala-eze eluigwe nakwa ụwa bụ nke Ya, O nweghi nwa, O nweghikwa onye mmekọ n'ala-eze, O kerekwa ihe niile, wee tụọ ya atumatụ ziri ezi). [Surah Al-Furqan: 2]. O nwekwara n'ime nke ahụ amamihe zuru oke nke ụmụ mmadụ na-enweghi ike ighota, Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿حِكْمَةٌ بُلْغَةٌ فَمَا تُغْنِ الْغُزُرُ﴾

Amamihe zuru oke, ma ido aka na nti abaghi uru. [Surah Al-Qamar: 5]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾

"(O bukwaa Ya bu Onye na-amalite okike, emesia O weghachi ya, ma o dikwara Ya mfe kari; Njirimara kachasi elu n'eluigwe nakwa n'ụwa bukwaa nke Ya; O bukwaa Ya bu Onye Kachasi Ike, Onye Kachasi Amamihe)" [Surah Ar-Rum: 27]. Chineke Onye kachasi Elu kwara onwe Ya n'amamihe wee kpoo onwe Ya Onye Amamihe, Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُوا الْعِلْمِ قَانِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾

(Chineke na-agba akaebe, na-akwado ikpe ziri ezi, na o dighi chi ozo ma e wezuga Ya; ndi mmuo ozi na ndi nwere amamihe na-agbakwa akaebe. O dighi chi ozo ma e wezuga Ya, Onye kachasi ike, Onye kachasi amamihe.) [Surah Imran:18]. Chineke

Onye Dị Elu kwukwara n'ikọ gbasara Isa (udo dīrī ya) na ọ ga-agwa Chineke okwu n'Ụbọchị Ikpe, si:

﴿إِنْ تُعَذِّبُهُمْ فَإِنَّهُمْ عَبْدُكَ وَإِنْ تُغْفِرَ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾

"(Ọ bụrụ na Ị taa ha ahụhụ, n'ezie ha bụ ndị ohu Gị, ma ọ bụrụ na Ị gbaghara ha, n'ezie Gị onwe Gị bụ Onye dī ike, Onye amamihe.)" [Surah Al-Maa'idah: 118]. Nakwa, Chineke, Onye Dị Elu, gwara Musa (udo dīrī ya) mgbe Ọ kpọrọ ya ka ọ nọ n'akụkụ ugwu Tur, si:

﴿يُمُوسَى إِنَّهُ أَنَا اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾

(O Musa, n'ezie, Abụ m Chineke, Onye Kachasị Ike, Onye Kachasị Amamihe) [Surah An-Naml: 9].

Nakwa Ọ kọwara akwụkwọ nsọ Qur'an dī ukwu site na amamihe, Chineke Onye Dị Elu wee sịrị:

﴿الرَّ كُتِبَ عَلَيْكُمُ احْكُمْتُ أَتَيْنَهُ ثُمَّ فُصِّلْتُ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ﴾

(Alif, Lam, Ra. Nke a bụ Akwụkwọ nke e mere ka amaokwu ya sie ike, ma mesịakwa kọwaa ya n'uju, site n'aka Onye Kachasị Amamihe, Onye Maara nke ọma.) [Surah Hud: 1]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasị Elu Sịrị:

﴿ذَلِكَ مِمَّا أَوْحَى إِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ وَلَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَتُنْفَلَى فِي جَهَنَّمَ مَلُومًا مَدْحُورًا﴾

"(Nke ahụ so n'ihe Onyenwe gị kpugheere gị site na amamihe. Ma e tinyekwala chi ọzọ tinyere Chineke, ka a ghara ịtuba gị n'ime Jahannam, dī ka onye a na-ata ụta, onye a chupurụ achupụ)" [Surah Al-Isra: 39].

22- Ndị amụma (udo dịrị ha) nwere nchebe n'ihe ha na-ezisa site n'aka Chineke, nwekwara nchebe pụọ n'ihe niile megidere Uche, ma ọ bụ ihe agwa ziri ezi jụrụ. Ndị amụma bụ ha ka e nyere ọrụ izisa iwu Chineke nye ndị ohu Ya. Ndị amụma enweghị ihe ọ bụla n'ime njirimara nke Iḅu Onye Nwe (Rububiyya) ma ọ bụ Iḅu Chineke (Uluhiyya); kama, ha bụ mmadụ dika mmadụ ndị ọzọ, ndị Chineke Dị Elu na-enyere mkpughe ozi Ya.

Ndị amụma (udo dịrị ha) nwere nchebe n'ihe ha na-ezisa site n'aka Chineke; n'ihia na Chineke na-ahọputa ndị kacha mma n'ime ihe okike Ya ka ha zisaa ozi Ya. Chineke kachasị Elu kwuru:

﴿اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ﴾

(Chineke na-ahọrọ ndị ozi n'ime ndị mmụọ ozi, nakwa n'ime ndị mmadụ. N'ezie, Chineke bụ Onye na-anụ ihe, Onye na-ahụ ihe.) [Surah Al-Hajj: 75]. Nakwa okwu Ya, Onye kachasị Elu:

﴿إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ﴾

(﴿ N'ezie, Chineke họputara Adam, na Nuh, na ezinụlọ Ibrahim, nakwa ezinụlọ Imran karịa ndị ụwa nile.) [Surah Al Imran:33]. Nakwa okwu Ya, Onye kachasị Elu:

﴿ قَالَ يُمُوسَىٰ إِنِّي أُصْطَفِيتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَتِي وَبِكَلَمِي فَخُذْ مَا آتَيْنُكَ وَكُن مِّنَ الشَّاكِرِينَ ﴾

﴿ O siri: "O Musa, n'ezie, ahoroḷa m gi kariḷa ndi mmadu site n'ozu m di iche iche nakwa n'okwu m. Ya mere, nara ihe m nyere gi, ma buru otu n'ime ndi ekele." ﴾ [Surah Al-A'raf: 144]. Ma ndi ozi, udo na ngozi diri ha, maara na ihe na-aridakwuru ha bu mkpughe nke Chineke, ma ha na-ahu ndi mmuo ozi ka ha na-eji mkpughe aridata. Chineke, Onye kachasi Elu, kwuru:

﴿ عَلِمَ الْغَيْبُ فَلَا يُظْهَرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا ﴾ (26) ﴿ إِلَّا مَن أَرْتَضَىٰ مِن رَّسُولٍ فَإِنَّهُ يَسْأَلُكَ مِّن بَيْن يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا ﴾ (27) ﴿ لِّيَعْلَمَ أَن قَدْ أَبْلَغُوا رَسُولَ رَبِّهِمْ وَأَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَأَحْصَىٰ كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا ﴾ (28)

(Onye maara ihe e zoro ezo, O dighi onye o bula O na-ekpugheere ihe e zoro ezo Ya 26).

(Beluso onye O horo n'ime ndi ozi, mgbe ahụ n'ezie O na-eme ka ndi nche gaa n'ihu ya nakwa n'azu ya 27).

(Ka O wee mara na ha eziwo ozi nke Onyenwe ha, O gbakwara ihe nonyeere ha gburugburu, ma guko ozi o bula n'onuogugu 28)). [Surah Al-Jinn: 26-28]. Chineke nyekwara ha iwu ka ha kwusaa ozi Ya, Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿ يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَّمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴾

(O Onye Ozi, zie ihe e zidataara gi site n'aka Onyenwe gi. Ma o buru na i meghi ya, mgbe ahụ i zibeghi ozi Ya. Chineke ga-echebe gi puo n'aka ndi

mmadu. N'ezie, Chineke anaghị eduzi ndị na-ekweghị ekwe.). [Surah Al-Maa'idah: 67]. Nakwa okwu Ya, Onye kachasi Elu:

﴿رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾

(Ndị ozi na-ezi ozi oma ma na-adọ aka ná ntị, ka ndị mmadu ghara inwe ihe ngọpụ megide Chineke mgbe ndị ozi ahụ gasiri. Ma Chineke bụ Onye Dị Ike, Onye Nwere Amamihe). [Surah An-Nisaa: 165].

Ndị ozi—udo nakwa ngozi Chineke diri ha—na-atụ egwu Chineke egwu kachasi ukwu ma na-atụkwa Ya egwu, n'ihia ya ha anaghị atụkwasi ihe n'ozia Ya ma ọ bụ belata ihe site na ya. Chineke Onye Dị Elu kwuru:

﴿وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ (44) لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ (45) ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ (46) فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ (47)﴾

(A si na ọ cheputara ụfọdụ okwu megide Anyị 44).

﴾N'ezie, Anyị gaara ejide ya n'aka nri 45﴿.

﴾Mgbe ahụ, Anyị gaara ebipụ akwara ndụ ya 46﴿

"(Ma ọ dighi onye ọ bula n'ime unu nwere ike igbochi ya 47)" [Surah Al-Haaqqah: 44-47]. Ibn Kathir (ka Chineke meere ya ebere) si: (Onye Dị Elu na-ekwu: {Ma ọ buru na ọ rụputara okwu ugha banyere Anyị} nke putara: Muhammad ﷺ, ma ọ buru na ọ bụ onye na-aruputa okwu ugha megide Anyị dika ha na-azoro, wee tinye ihe n'ime ozi ahụ

ma ọ bu wepu ihe na ya, ma ọ bu kwuo ihe ọ bula site n'onwe ya wee kwuo na ọ si n'aka Anyị -nke ọ na-abughị otú ahụ- Anyị gaara ewetara ya ntaramahụhụ ngwa ngwa, maka nke a ka O kwuru: {Anyị gaara eji aka nri jide ya} e kwuru: ihe ọ pụtara bu na Anyị gaara eji aka nri bọọ ọbọ n'ahụ ya; n'ihi na ọ kacha sie ike na njide, e kwukwara: Anyị gaara ejide ya n'aka nri ya.). Nakwa okwu Ya, Onye kachasị Elu:

﴿وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يُعِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ ءَأَنْتَ قُلْتُ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّيَ إِلَهَيْنِ مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالِ سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقٍّ إِنْ كُنْتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ تَعْلَمَ مَا فِي نَفْسِي وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ إِنَّكَ أَنْتَ عِلْمُ الْغُيُوبِ . مَا قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي بِهِ أَنْ أَعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مِمَّا دُمْتُ فِيهِمْ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنْتُ أَنْتَ الْكَرِيمَ عَلَيْهِمْ وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾

(Ma mgbe Chineke siri: O Isa nwa Maryam, ọ bu gi siri ndi mmadu: Werenu mu na nne m dika chi abuo ma e wezuga Chineke? O wee si: Otuto diri Gi, ọ dighiri m ikwu ihe m na-enweghi ikike ikwu. Ọ buru na m kwuru ya, n'ezie I gaara ama ya. I maara ihe di n'ime m, ma amaghi m ihe di n'ime Gi. N'ezie, I bu Onye maara ihe nzuzo niile. Ekwughị m ihe ọ bula nye ha ma e wezuga ihe I nyere m n'iwu: na feenu Chineke, Onyenwe m na Onyenwe unu. Mu onwe m bukwaa onye akaebe n'ahụ ha n'oge m nonyere ha, ma mgbe I kpooro m, ọ bu Gi bu Onye na-eche nche n'ahụ ha, I bukwaa Onye akaebe n'elu ihe niile.) [Surah Al-Maa'idah: 116-117].

Ma otu n'ime amara Chineke n'ahụ ndi amuma Ya nakwa ndi ozi Ya (udo diri ha) bu na Chineke na-

eme ka ha kwusie ike n'izisa ozi Ya, Chineke Onye kachasi Elu sirị:

{قَالَ إِنِّي أَنشَدُ اللَّهَ وَأَشْهَدُ أَنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ (54) مِنْ دُونِهِ فَكِيدُونِي جَمِيعًا ثُمَّ لَا تُنْظَرُونَ (55) إِنِّي تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ رَبِّي وَرَبِّكُمْ مَا مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ}

(Ọ sirị: "N'ezie, a na m akpọ Chineke ka Ọ gbaa àmà, unukwa gbàànụ àmà na mụ onwe m agbapụrụ onwe m n'ihe ahụ unu na-ejikọta 54 ma ọ bughị Ya, ya mere unu niile kpaanụ nkata megide m, mgbe ahụ unu enyekwala m ohere 55")

{N'ezie, atụkwasiрі m Chineke obi, Onyenwe m na Onyenwe unu. Ọ dighị ihe dị ndụ ọ bụla ma e wezuga na Ọ na-achikwa ya kpamkpam. N'ezie, Onyenwe m nọ n'ụzọ ziri ezi.} [Surah Hud 54-56].

Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Sirị:

{وَإِنْ كَادُوا لَيَفْتِنُوكَ عَنِ الَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ لِتَفْتَرِيَ عَلَيْنَا غَيْرَةً وَإِذَا لَا تَخَذُوكَ خَلِيلًا (73) وَلَوْلَا أَنْ تَبَيَّنَّاكَ لَقَدْ كِدْتَ تَرْكُنُ إِلَيْهِمْ شَيْئًا قَلِيلًا (74) إِذَا لَا دَقَّقْنَاكَ ضِعْفَ الْحَيَاةِ وَضِعْفَ الْمَمَاتِ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيرًا (75)}

}"(Ma n'ezie, ha fọrọ nke nta ka ha wezuga gi pụọ n'ihe ahụ Anyị kpughere gi, ka i wee cheputa ugha megide Anyị nke na-abughị ya; ma mgbe ahụ, ha gaara ewere gi dị ka ezi enyi. 73)"

)}Ma a si na Anyị emeghi ka i kwusie ike, n'ezie i fọrọ nke nta ka i dabere n'ebe ha nọ ihe di ntakiri }74{

(Ọ bụrụ otú ahụ, Anyị gaara eme ka i detu ahuhụ okpukpu abụọ na ndụ, nakwa ahuhụ okpukpu abụọ n'ọnwu. Emesịa, i gaghi enweta onye inyeaka ọ bula

megide Anyị. 75) [Surah Al-Isra: 73-75]. Ihe ịrịba ama ndị a, nakwa ndị nke bu ha ụzọ, na-agba àmà ma burụkwa ihe akaebe na Qur'an bụ mkpughe e wedatara site n'aka Onyenwe ụwa niile; n'ihì na a sì na ọ sitere n'aka Onye Ozi Muhammad ﷺ, ọ gaghi etinye n'ime ya ụdị okwu a nke a gwara ya.

Na Chineke Onye Dị Nsọ na Onye Dị Elu na-echedo ndị ozi Ya pụọ n'aka ndị mmadụ, Chineke Onye kachasi Elu Sịrị:

﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾

﴿ O Onye Ozi, zie ihe e wedaara gị site n'aka Onyenwe gị; ma ọ buru na ị meghị otú ahụ, mgbe ahụ ị zibeghị ozi Ya. Chineke ga-echebe gị pụọ n'aka ndị mmadụ. N'ezie, Chineke anaghị eduzi ndị na-ekweghị ekwe ﴾ [Surah Al-Maa'idah: 67]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Sịrị:

﴿وَأَنْتَ عَلَيْنَهُمْ نَبَأٌ نُوْحٌ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ يُقَوْمُ إِن كَانَ كَبُرَ عَلَيْكُمْ مَقَامِي وَتَذِكْرِي بَيَّأْتُ اللَّهُ فَعَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْتُ فَأَجْمِعُوا أَمْرَكُمْ وَشُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ أَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً ثُمَّ اقْضُوا إِلَيَّ وَلَا تُنْظِرُون﴾

﴿"(Guoro ha akuko Nuh, mgbe ọ siri ndi ya: "O ndi nke m, ọ buru na onodu m nakwa nchetara m na-echetara unu amaokwu Chineke di arọ n'ebe unu nọ, mgbe ahụ na Chineke ka m tukwasiri obi. Ya mere, chikootaanu atumatu unu na ndi unu na-ekunye Chineke ibe, mgbe ahụ ka atumatu unu ghara ibu ihe ghara ochichiri n'ebe unu nọ. Mgbe ahụ, mezuonu ya megide m, ma unu enyekwala m

oge."")﴿ [Surah Yunus: 71]. Nakwa, Chineke Onye Dị Elu Sịrị, n'ikọ gbasara okwu Musa, udo dīrị ya: (Ha abụọ wee sị: "Onyenwe anyị! N'ezie, anyị na-atụ egwu na ọ ga-eme ngwa megide anyị ma ọ bụ na ọ ga-agabiga ókè." O wee sị: "Unu abụọ atụla egwu, n'ezie, anọ m ya na unu abụọ; ana m anụ, ana m ahụkwa.") [Surah Taha: 45-46]. Ya mere, Chineke Onye Dị Elu mere ka o doo anya na Ọ na-ehekwa ndị ozi Ya (ka udo dīrị ha) pụọ n'aka ndị iro ha, nke mere na ha agaghị emeli ha ihe ọjọọ ọ bụla. Chineke Onye Dị Elu kwukwara na Ọ na-ehekwa mkpughe Ya, ka a ghara igbakwunye ihe n'ime ya, a gaghịkwa ebelata ihe na ya. Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَفِظُونَ﴾

(N'ezie, Anyị kpughere Ncheta ahụ, ma n'ezie Anyị ga-ehekwa ya.). [Surah Al-Hijr: 9].

Ndị amụma (udo dīrị ha) nwere nchebe pụọ n'ihe niile megidere Uche ma ọ bụ agwa; Chineke Onye Dị Elu kwuru mgbe Ọ na-eto Onye Amụma Ya bụ Muhammad:

﴿وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ﴾

(N'ezie, i nwere agwa dī ukwu.) [Surah Al-Qalam: 4]. Nakwa, Ọ sịrị maka ya ọzọ:

﴿وَمَا صَاحِبُكُم بِمَجْنُونٍ﴾

(Ma enyi unu abụghị onye ara). [Surah At-Takwir: 22] Nke a bụ ka ha wee rụọ ọrụ ozi ahụ n'ụzọ kachasị mma, nakwa ndị amụma (udo dīrị ha) bụ ndị e nyere ọrụ ikorọ ndị ohu Ya iwu Chineke. Ha

enweghi ihe o bula n'ime njirimara nke Obugbuenwe (Rububiyah) ma o bu Obuguchi (Uluhiyyah), kama ha bu umu mmadu di ka umu mmadu ndi ozo niile, ndi Chineke na-ekpugheere ozi Ya. Chineke Onye kachasi Elu kwuru:

﴿قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ إِنْ تَحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَمُنُّ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ ۖ وَمَا كَانَ لَنَا أَنْ نَأْتِيَكُمْ بِسُلْطَانٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَعَلَىٰ اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ﴾

(Ndi ozi ha gwara ha si: "Anyi abughi ihe ozo ma e wezuga umu mmadu di ka unu, ma Chineke na-emere onye O choror n'ime ndi ohu Ya amara. O nweghikwa otu anyi ga-esi ewetara unu ihe akaebe ma e wezuga site n'ikike Chineke. Ya mere, ka ndi kwere ekwe tukwasi Chineke obi."). [Surah Ibrahim:11]. Nakwa Chineke Onye Di Elu siri, na-enye Onye ozi Ya Muhammad ﷺ: (udo na ngozi Chineke diri ya)iwu ka o gwa ndi ya si:

﴿قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ إِلَهٌ وَجِدْتُ قَوْمًا يَرْجُونَ لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾

(Si: N'ezie, a bu m naani mmadu dika unu, a na-ekpugheere m na chi unu bu naani otu chi. Ya mere, onye o bula na-atu anya izute Onyenwe ya, ya ruo oru oma, ma ghara isonye onye o bula n'ofufe Onyenwe ya.). [Surah Al-Kahf: 110].

**23- Na Islam na-akpoku gaa n'ife naani
Chineke ofufe site n'ukpuru ofufe ndi
kachasi ukwuu nke bu: Ekpere nke bu
iguzo oto, ihulatara Chineke, isekpu isiala,**

ncheta Chineke, ito Ya, nakwa arịrịọ, nke mmadụ na-ekpe ugboro ise kwa ụbọchị, ebe ọdịiche na-akwụsị, yabụ na ọgaranya na onye ogbenye, onye ndú na onye a na-achị na-anọ n'otu ahịrị n'ime ekpere; na Zakat nke bụ obere akụkụ n'ime akụ na ụba—dịka ọnọdụ nakwa ogo nke Chineke kp ebiri siri dị—nke e nyere n'iwu inye site n'akụ na ụba ndị ọgaranya maka ndị ogbenye na ndị ọzọ, otu ugboro n'afọ; na ibu ọnụ nke bụ: izere ihe ndị na-emebi ibu ọnụ n'ehihie nke ọnwá Ramadan, nke na-azụlite uche na ndidi n'ime mkpụrụobi; nakwa ịga njem Hajj nke bụ: inwe ebumnobi ịga ụlọ nsọ nke Chineke dị na Makkah otu ugboro ná ndụ maka onye nwere ike ime ya, ma n'ime njem Hajj a ka mmadụ niile na-aha nhata n'iche ihu n'ebe Onye Okike nọ, Onye Dị Elu, nakwa ebe ọdịiche na nkewa niile na-apụ.

Islam na-akpọ òkù gaa n'ife Chineke ofufe site n'ụdị ofufe ndị ukwuu nakwa ụdị ofufe ndị ọzọ. Ma ofufe ndị a dị ukwuu ka Chineke mere iwu nye ndị amụma na ndị ozi niile (ka udo na ngozi dịrị ha). Ma ofufe kachasi ukwuu bụ:

Nke mbụ: Chineke nyere ndị Alakuba ekpere n'iwu dika O siri nye ya n'iwu nye ndị Amuma na ndị Ozi niile ọzọ (udo diri ha). Chineke nyekwara Onye Amuma Ya, bụ ezigbo enyi Ya Ibrahim (udo diri ya), iwu ka ọ mee ka Ụlọ Ya di ọcha maka ndị na-agba ya gburugburu, ndị na-ekpe ekpere, ndị na-ehulata, nakwa ndị na-akpọ isiala. Chineke Onye kachasi Elu kwuru:

﴿وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنَا وَانْتَدُواْ مِن مَّقَامِ إِبْرٰهٖمَ مُصَلِّىً وَعٰهَدْنٰا اِلٰى اِبْرٰهٖمَ وَاسْمٰعٖلَ اَن طَهِّرَا بَيْتِىَ لِلطَّٰٓئِفِىْنَ وَالْعٰكِفِىْنَ وَالرُّكَّعِ السُّجُوْدِ﴾

(Ma mgbe Anyị mere Ụlọ ahụ ebe ndị mmadụ na-ezuje nakwa ebe nchekwa. Ma weerenụ ebe nguzọ Ibrahim di ka ebe ekpere. Anyị nyekwara Ibrahim nakwa Ismail iwu si: Meenụ ka Ụlọ M di ọcha maka ndị na-agba ya gburugburu, nakwa ndị na-anọ n'ime ya maka ofufe, na ndị na-ahulata, na-akpọ isiala.). [Surah Albakara:125]. Nakwa Chineke emeela ya iwu nye Musa n'òkù nke mbụ nye Musa, udo diri ya, Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿اِنِّى اَنَا رَبُّكَ فَاحْلَعْ نَعْلَيْكَ اِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى (12) وَ اَنَا اخْتَرْتُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحٰى (13) اِنِّى اَنَا اللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنَا فَاعْبُدْنِىْ وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ لِذِكْرِىْ (14)﴾

(N'ezie, Abụ m Onyenwe gi. Ya mere, yipụ akpukpọ ukwụ gi. N'ezie, i nọ na ndagwurugwu di nsọ nke Tuwa. 12).

)}Mụ onwe m ahọrọla gi, ya mere gee ntị n'ihe a na-ekpughe (13).

"{N'ezie, Abụ m Chineke, enweghi chi ọzọ kwesiri ofufe n'eziokwu ma ọ bughị m, ya mere fee

m ofufe, ma guzobe ekpere maka ncheta m 14}" [Surah Taha: 12-14]. Al-Masih Isa (udo dịrị ya) wee kọọ na Chineke nyere ya n'iwu ka ọ kpee ekpere ma nye Zakat, o wee si, dika Chineke Onye Dị Elu si kọọ:

﴿ وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا ﴾

(O mere m onye a gọziri agozi n'ebe ọ bụla m nọ, ma nye m iwu ikpe ekpere na inye Zakat ogologo oge m dị ndụ.). [Surah Maryam: 31]. Ekpere n'ime Islam bụ iguzo ọtọ, iru ala site n'úkwù, ikpọ isiala, icheta Chineke, inye Ya otuto, nakwa iriọ aririọ, nke mmadụ na-ekpe ugboro ise kwa ụbọchị. Chineke Onye Dị Elu kwuru, si:

﴿ حُفِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَىٰ وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ ﴾

(Chekwanụ ekpere niile, na ekpere nke etiti, ma guzoronụ maka Chineke dị ka ndị na-erube isi.). [Surah Albakara:238]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siri: {Kpee ekpere site na mgbada anyanwụ ruo n'ọchịchiri abali, nakwa igụ Qur'an nke ekpere Fajr. N'ezie, igụ Qur'an nke ekpere Fajr bụ nke a na-agba ama na ya.}. [Surah Al-Isra: 78]. Ọ sịkwara ﷺ (udo na ngozi Chineke dịrị ya):

﴿فَأَمَّا الرُّكُوعُ فَعُظِّمُوا فِيهِ الرَّبَّ عَزَّ وَجَلَّ وَأَمَّا السُّجُودُ فَاجْتَهِدُوا فِي الدُّعَاءِ فَقَمِنْ أَنْ يُسْتَجَابَ لَكُمْ﴾

(Ma n'ihe banyere Rukuu', toonụ Onyenwe, Onye Dị Ike ma Dị Ebube, n'ime ya; ma n'ihe banyere Sujuud, gbasienụ mbọ ike n'aririọ, n'ihị na o kwesiri ka a zaa unu). Sahih Muslim.

Nke abụọ: Chineke mere Zakat iwu nye ndị Alakuba dika Chineke mere ya iwu nye ndị amuma na ndị ozi bu ụzọ (ka udo na ngozi dịrị ha), ọ bụkwa obere òkè n'ime akụ na ụba - dika ọnọdụ na òkè ndị Chineke kwadoro siri dị - nke iwu kwadoro n'ime akụ na ụba ndị ọgaranya, nke a na-enye ndị ogbenye na ndị ọzọ otu ugboro n'afọ. Chineke Onye Dị Elu kwuru si:

﴿ خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴾

"Nara onyinye site n'akụ na ụba ha, nke ị ga-eji mee ka ha dị ọcha, doo ha nsọ site na ya, ma kpeere ha ekpere. N'ezie, ekpere gị bụ udo obi dịrị ha. Chineke bụ Onye na-anụ ihe niile, Onye maara ihe niile." [Surah At-Tawbah:103]. Na mgbe Onye Amuma ﷺ (udo na ngozi Chineke dịrị ya) zigara Mu'adh (ka Chineke nwee mmasị n'ebe ọ nọ) na Yemen, ọ gwara ya si:

«إِنَّكَ تَأْتِي قَوْمًا أَهْلَ كِتَابٍ فَأَدْعُهُمْ إِلَى شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنِّي رَسُولُ اللَّهِ فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لَئِكَ فَأَعْلِمُهُمْ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ خُمْسَ صُلُواتٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ فَإِنْ أَطَاعُوا لَئِكَ فَأَعْلِمُهُمْ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً فِي أَمْوَالِهِمْ تُؤْخَذُ مِنْ أَغْنِيَائِهِمْ وَتُرَدُّ فِي فُقَرَائِهِمْ فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لَئِكَ فَإِيَّاكَ وَكَرَائِمَ أَمْوَالِهِمْ وَاتَّقِ دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ فَإِنَّهَا لَيْسَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ حِجَابٌ»

«N'ezie, ị ga-abiakwute otu obodo bụ Ndị Nwe Akwukwọ. Ya mere, kpọọ ha ka ha gbaa àmà na ọ dighị chi ọzọ ma e wezuga Chineke nakwa na m bụ Onye Ozi Chineke. Ma ọ bụrụ na ha erubere gị isi na nke ahụ, mee ka ha mara na Chineke Onye Dị Ebube

na Onye Dị Ukwu emeela ya iwu nye ha ikpe ekpere ise n'ụbọchị na abalị ọ bụla. Ma ọ bụrụ na ha erubere isi na nke ahụ, mee ka ha mara na Chineke Onye Dị Ebube na Onye Dị Ukwu emeela ya iwu nye ha iwepụta onyinye ebere n'ime akụ na uba ha, nke a ga-anara n'aka ndị ọgaranya ha wee nyeghachi ya ndị ogbenye ha. Ma ọ bụrụ na ha erubere gị isi na nke ahụ, kpachara anya ka ị ghara iwere ihe kachasi mma n'ime akụ na uba ha, na-atụkwa egwu arịrịọ nke onye a na-emegbu emegbu, n'ihi na o nweghi ihe mgbochi dị n'etiti ya na Chineke Onye Dị Ebube na Onye Dị Ukwu.» Tirmidhi kọrọ ya 625.

Nke atọ: Chineke Onye Dị Elu emeela ibu ọnụ iwu nye ndị Alakuba, dika Chineke Onye Dị Elu siri mee ya iwu nye ndị amụma na ndị ozi gara aga (udo na ngozi diri ha). Chineke Onye kachasi Elu siri:

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ)

(O unu ndị kwere ekwe, e denyere unu ibu ọnụ n'iwu, dika e siri denye ya nye ndị bu unu ụzọ, ikekwe unu ga-echebe onwe unu.). [Surah Albakara:183]. Ọ bụ: izere ihe ndị na-emebi ibu ọnụ n'ehihie nke ọnwá Ramadan, na ibu ọnụ na-azulite mkpebi siri ike nakwa ndidi n'ime mkpuruobi. Ọ siri      (udo na ngozi Chineke diri ya):

«يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: الصَّوْمُ لِي وَأَنَا أَجْزِي بِهِ يَدْعُ شَهْوَتَهُ وَأَكْلَهُ وَشُرْبَهُ مِنْ أَجْلِي وَالصَّوْمُ جُنَّةٌ وَلِلصَّائِمِ فَرْحَتَانِ: فَرْحَةٌ حِينَ يُفْطِرُ وَفَرْحَةٌ حِينَ يَلْقَى رَبَّهُ»

"Chineke Onye dị ike nakwa Onye dị ebube na-asị: Ibu ọnyụ bụ nke m, ọ bụkwa m ga-enye ụgwọ ọrụ maka ya. Ọ na-ahapụ agụụ ya, nri ya, nakwa ihe ọnyụnyụ ya n'ihì m. Ibu ọnyụ bụ ọta nchebe, onye na-ebu ọnyụ nwekwara ọnyụ abụọ: ọnyụ mgbe ọ na-emegehe ọnyụ ya, nakwa ọnyụ mgbe ọ ga-ezute Onyenwe ya." Sahih Albukhari 7492.

Nke anọ: Chineke mere Hajj iwu nye ndị Alakuba dịka Chineke siri mee ya iwu nye Ndi Amuma na Ndi Ozi ndị gara aga (udo dịrị ha). Chineke wee nye Onye Amuma Ya bụ Ibrahim Al-Khalil (udo dịrị ya) iwu ka ọ kpọọ òkù maka Hajj. Chineke Onye kachasi Elu siri:

﴿وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ﴾

}"Kpọsaakwa njem Hajj n'etiti ndị mmadụ; ha ga-abịakwute gị n'ụkwụ nakwa n'elu kamel ọ bula tara ahụ, ha ga-esi n'ụzọ ọ bula dị anya bịa."﴿ [Surah Al-Hajj: 27]. Chineke wee nye ya iwu ka o mee ka Ụlọ Ochie ahụ dị ọcha maka ndị na-eme Hajj, Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَنْ لَا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا وَطَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ﴾

(Ma mgbe Anyị gosiri Ibrahim ebe Ụlọ ahụ dị, (Anyị siri): Ejikọtala Mụ na ihe ọ bula, ma mee ka Ụlọ M dị ọcha maka ndị na-agba ya gburugburu, na ndị na-eguzo, nakwa ndị na-ehulata, ndị na-akpọ isiala). [Surah Al-Hajj: 26].

Ma njem Hajj bụ: inwe ebumnuche iga n'Ụlọ Chineke dị na Makkah a na-asọpụrụ iji rụọ omume ndị a maara ama otu ugboro na ndụ, dịrị onye nwere ike ime ya. Chineke Onye kachasị Elu kwuru:

﴿وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ اِلَيْهِ سَبِيْلًا وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعٰلَمِيْنَ﴾

(Ọ bụ ọrụ dịrị ndị mmadụ n'ebe Chineke nọ iga njem Hajj n'Ụlọ ahụ, maka onye ọ bụla nwere ike ichọta ụzọ ije ya. Ma onye ọ bụla na-ekweghị ekwe, mgbe ahụ, n'ezie, Chineke enweghị mkpa ihe ọ bụla sitere n'ụwa niile.). [Surah Al Imran:97]. Nakwa na njem Hajj, ndị Alakuba na-aga njem Hajj na-ezukọ n'otu ebe, na-ewepụta ofufe ha n'eziokwu nye Onye Okike Onye Dị Elu, ma ndị njem Hajj niile na-arụkwa emume Hajj n'otu ụzọ ahụ, nke na-eme ka ọdịiche gburugburu ebe obibi, omenaala, nakwa ọkwa ibi ndụ pụọ n'anya.

24- Ma n'ime ihe kachasị ukwuu na-eme ofufe pụrụ iche n'ime Islam bụ na usoro ha, oge ha, nakwa ọnọdụ ha bụ Chineke (Onye dị ọcha, Onye Dị Elu) weputara iwu ha, nakwa Onye ozi Ya ﷺ kwusara ha; ma ụmụ mmadụ etinyeghị aka na ha site n'igbakwunye ma ọ bụ ibelata ruo taa. Ma ofufe ndị a niile dị ukwuu bụ ihe ndị

amuma niile (udo diri ha) kpokuru mmadu gaa na ha.

Ma otu n'ime ihe kachasi ukwu na-eme ka ofufe puo icha n'ime Islam bu na uzọ e si eme ha, oge ha, nakwa onodu ha bu nke Chineke Onye Di Elu nyere n'iwu, ma Onye Ozi Ya (ka udo na ngozi Chineke diri ya) zie ha, ma mmadu etinyeghi aka na ha n'igbakwunye ma o bu n'ibelata ruo taa. Chineke Onye kachasi Elu si:

﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾

(Taa, emezuwo M okpukpe unu maka unu, ma mezuokwa amara M n'ahu unu, ma anabatawo M Islam maka unu di ka okpukpe). [Surah Al-Maa'idah: 3]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Si:

﴿فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذِي أُوحِيَ إِلَيْكَ إِنَّكَ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾

(Ya mere, jidesie ike n'iche ahu e kpugheere gi; n'ezie, i no n'uzo ziri ezi.). [Surah Az-Zukhruf:43]. Ma Chineke Onye kachasi Elu Si gbasara ekpere:

﴿فَإِذَا قُضِيَتْهُمُ الصَّلَاةُ فَادْكُرُوا اللَّهَ قِيَمًا وَفُوعُوا وَعَلَىٰ جُنُوبِكُمْ فَإِذَا اطْمَأْنَنْتُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْفُورًا﴾

(Mgbe unu kpesiri ekpere, chetanu Chineke n'iguzo oto, na n'inodu ala, nakwa n'elu akuku ahu unu. Ma mgbe unu nwetara udo na nwayo, guzobenu ekpere. N'ezie, ekpere bu iwu e denyere ndi kwere ekwe n'oge a kara aka.). [Surah An-Nisaa:

103]. Nakwa okwu Ya, Onye Dị Elu, banyere ndi ruru eru inata Zakat:

﴿ إِنَّمَا الصَّدَقَتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَمِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الزَّوْبِ وَالْأَعْرَمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأَبْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴾

﴿ ﴿ (N'ezie, onyinye ebere bu naani maka ndi dara ogbenye, na ndi no na mkpa, na ndi na-arụ ọrụ inakota ya, na ndi a na-adota obi ha, na maka igbaputa ndi ohu, na ndi ji ugwo, na n'uzo nke Chineke, nakwa onye njem; o bu iwu sitere na Chineke. Chineke bu Onye maara ihe niile, Onye nwere amamihe.). [Surah At-Tawbah:60]. Nakwa okwu Ya, Onye kachasiElu banyere ibu onu:

﴿ شَهْرَ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَن شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَن كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴾

(Onwa Ramadan bu nke e wedatara Qur'an n'ime ya di ka nduzi maka ndi mmadu, yana ihe akaebe doro anya sitere na nduzi ahụ nakwa ihe nkewa eziokwu na ugha. Ya mere, onye o bula n'ime unu noro n'onwa ahụ, ya buo onu n'ime ya. Ma onye o bula na-aria ọrịa maobu no na njem, o ga-abu onuogugu sitere n'ubochi ndi ozọ. Chineke na-achoro unu idi mfe, O choghi kwa ihe isi ike maka unu, nakwa ka unu wee mezu o onuogugu ahụ, na ka unu too idi ukwu nke Chineke maka etu O siri duzie unu, nakwa ikekwe unu ga-enwe ekele.).

[Surah Albakara:185]. Onye kachasi Elu kwuru gbasara Hajj:

﴿ الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَةٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمْهُ اللَّهُ وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَىٰ وَاتَّقُونِ يَا أُولِيَ الْأَلْبَابِ ﴾

(Hajj na-adị n'ọnwa ndị a maara ama. Ya mere, onye ọ bụla mere ka Hajj bụrụ ọrụ dịrị ya n'ime ha, mgbe ahụ, a gaghi enwe mmekọahụ, ma ọ bụ mmehie, ma ọ bụ esemokwu n'oge Hajj. Ma ezi ihe ọ bụla unu mere, Chineke maara ya. Ma kwadebenụ ihe nkwado njem, n'ihị na n'ezie, ihe nkwado njem kasi mma bụ itụ egwu Chineke. Ma tụnụ egwu M, unu ndị nwere nghọta.). [Surah Albakara:197]. Na ofufe ndị a niile dị ukwuu ka ndị amụma niile (udo dịrị ha) kpọrọ oku gaa na ya.

25- Onye Ozi nke Alakuba bụ Muhammad nwa Abdullah, onye si n'agburụ Isma'il nwa Ibrahim (ka udo dịrị ha). A mụrụ ya na Makkah n'afọ 571 A.D., e zipụkwara ya dị ka onye ozi n'ime ya, o wee kwaga Madinah. O sonyeghi ndị obodo ya n'ihe gbasara ife arụsị, mana o sonyere ha n'ezi ọrụ ndị pụtara ìhè. O nwere omume ọma pụrụ iche tupu a zite ya dị ka onye ozi, ndị obodo ya na-akpọkwa ya Al-Amin (Onye a tụtwasiri obi). Chineke wee zite ya mgbe ọ dị afọ iri

anọ, Chineke wee jiri ihe ịrịba ama (ọrụ ebube) dị ukwuu kwado ya. Nke kachasi ukwuu n'ime ha bụ Qur'an Nsọ, nke bụ ihe ịrịba ama kachasi ukwuu n'ime ihe ịrịba ama nke ndị amụma, ọ bụkwa ya bụ ihe ịrịba ama na-adigide adigide n'ime ihe ịrịba ama nke ndị amụma ruo taa. Mgbe Chineke mezuru okpukpe a maka ya, Onye Ozi (ka udo na ngozi Chineke dịrị ya) wee zie ozi ahụ n'ụzọ zuru oke. Ọ nwurụ mgbe ọ dị afọ iri isii na atọ, e wee lie ya na Madinah nke Onye Amụma (ka udo na ngozi Chineke dịrị ya). Onye Ozi bụ Muhammad (ka udo na ngozi Chineke dịrị ya) bụ Onye Ikpeazụ nke ndị amụma na ndị ozi. Chineke zitere ya na nduzi na okpukpe nke eziokwu, ka O weputa ndị mmadụ n'ọchịchiri nke ife arụsị, ekweghi ekwe, na amaghi ihe, wee duo ha banye n'ihè nke ikwere na Chineke bụ Otu (Tawhid) na okwukwe. Chineke gbakwara ya akaebe na O zitere ya dị ka

onye na-akpoku ndị mmadụ n'ebe Ọ nọ site n'ikike Ya.

Onye Ozi nke Alakuba bụ Muhammad nwa Abdullah, onye si n'agburu Isma'il nwa Ibrahim (ka udo dịrị ha). A mụrụ ya na Makkah n'afọ 571 A.D., e zitekwara ya ka ọ buru Onye Ozi n'ebe ahụ, o wee kwaga na Madinah nke Onye Amuma. Ndị ya na-akpọ ya 'Onye Nkwesintukwasịobi'. Ọ naghị esonye ndị ya n'ihe gbasara ofufe arụsị, mana ọ na-esonyere ha n'ime ọrụ ndị dị ugwu. O nwere agwa ọma puru iche tupu e zite ya n'ozi, Onyenwe ya kowakwara ya dị ka onye nwere agwa ọma puru iche; Chineke Onye kachasi Elu wee kwuo gbasara ya si:

﴿وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ﴾

(N'ezie, i nwere agwa dị ukwuu.). [Surah Al-Qalam: 4]. Chineke zitere ya mgbe ọ ruru afọ iri anọ, ma Chineke kwadoro ya site n'ihe irịba ama (ihe ebube) dị ukwuu, nke kachasi ukwuu n'ime ha bụ Qur'an kachasi Ebube. Onye Ozi ya ﷺ (udo na ngozi Chineke dịrị ya) siri:

«مَا مِنَ الْأَنْبِيَاءِ نَبِيٍّ إِلَّا أُعْطِيَ مَا مِثْلُهُ آمَنَ عَلَيْهِ الْبَشَرُ وَإِنَّمَا كَانَ الَّذِي أُوتِيَتْ وَحْيًا أَوْحَاهُ اللَّهُ إِلَيَّ فَأَرْجُو أَنْ أَكُونَ أَكْثَرَهُمْ تَابِعًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ»

«O nweghị onye amuma ọ bula n'ime ndị amuma, beluso na e nyere ya ihe ụdị ya mere ka ụmụ mmadụ kwere. Ma n'ezie, ihe ahụ e nyere m bụ mkpughe Chineke kpugheere m. Ya mere, a na m atụ anya na m ga-abụ onye kacha nwee ndị na-eso

uzo n'ime ha n'Ubochi Mbilita n'Onwu.» Sahih Albukhari. Qur'an Di Ukwuu bu mkpughe Chineke nye Onye Ozi Ya (ka udo na ngozi Chineke diri ya), Chineke siri gbasara ya:

﴿ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ﴾

(Nke ahụ bu Akwukwọ ahụ, ọ dighi obi abuo ọ bula di na ya, nduzi nye ndi na-atu egwu Chineke). [Surah Albakara:2]. Nakwa Chineke Onye kachasi Elu siri n'ime ya:

﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْفُرْعَانَّ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا﴾

"(Ọ bu na ha adighi atughari uche na Qur'an? Ma a si na ọ si n'aka onye ozo na-abughi Chineke, ha gaara ahụ otutu nghotahie n'ime ya.)" [Surah An-Nisaa: 82]. Chineke mara ndi Jinn na ndi mmadu aka ka ha weta ihe di ka ya, Chineke Onye kachasi Elu siri:

﴿قُلْ لِّئِنْ أَجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُوا بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا﴾

﴾Kwuo: Ma ọ buru na ndi mmadu na ndi Jinn zukotara ka ha meputa ihe di ka Qur'an a, ha agaghi emeputa ihe di ka ya, ọ burugodi na ufodu n'ime ha na-akwado ibe ha.﴿ [Surah Al-Isra: 88]. Chineke agbaala ha aka ka ha meputa Surah (isiakwukwọ) iri yiri ya, Chineke Onye kachasi Elu siri:

﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوْرٍ مِّثْلِهِ مُفْتَرِيَاتٍ وَادْعُوا مَنْ أَسْطَعَتْكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾

﴾Ka ọ bu ha na-asi: "Ọ cheputara ya"? Si: "Wetanu Surah (isiakwukwọ) iri di ka ya e

cheputara echeputa, kpokwanu onye o bula unu nwere ike ya na-abughị Chineke, ma o buru na unu na-ekwu eziokwu."﴿ [Surah Hud: 13]. Kama, Chineke agbaala ha aka ka ha meputa otu Surah (isiakwukwo) yiri ya. Chineke Onye kachasi Elu sirị: {Ma o buru na unu no n'obi abuo banyere ihe Anyi kpughere ohu Anyi, wetanu otu Surah (isiakwukwo) di ka ya, kpokwanu ndi amà unu na-abughị Chineke, ma o buru na unu na-ekwu eziokwu.} [Surah Albakara:23].

Qur'an Di Ebube bu naani ihe iriba ama nadigide adigide n'ime ihe iriba ama nke ndi amuma ruo taa. Mgbe Chineke mezuru okpukpe ahụ maka Onye Ozi (ka udo na ngozi Chineke diri ya), ma o zisaa ozi ahụ n'uzo zuru oke, Onye Ozi (ka udo na ngozi Chineke diri ya) wee hapu uwa mgbe o di afo iri isii na ato, e wee lie ya n'obodo Onye Amuma (Madinah), ka udo na ngozi Chineke diri ya.

Ma Onye-ozì Muhammad (ka udo na ngozi Chineke diri ya) bu akara mmechi nke ndi amuma na ndi ozi. Chineke Onye kachasi Elu sirị:

﴿مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمُ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا﴾

(Muhammad abughị nna onye o bula n'ime umu nwoke unu, kama o bu Onye Ozi Chineke nakwa akara mmechi nke ndi amuma. Chineke bukwà Onye maara ihe niile). [Surah Al-Ahzab: 40]. Site

n'aka Abu Hurairah (ka Chineke nwee afọ ojuju n'ebe ọ nọ) na Onye Ozi Chineke ﷺ kwuru si:

«إِنَّ مَثَلِي وَمَثَلَ الْأَنْبِيَاءِ مِنْ قَبْلِي كَمَثَلِ رَجُلٍ بَنَى بَيْتًا فَأَحْسَنَهُ وَأَجْمَلَهُ إِلَّا مَوْضِعَ لَبَنَةٍ مِنْ زَاوِيَةٍ فَجَعَلَ النَّاسُ يَطُوفُونَ بِهِ وَيَعْجَبُونَ لَهُ وَيَقُولُونَ هَلَّا وَضِعَتْ هَذِهِ اللَّبَنَةُ؟ قَالَ: فَأَنَا اللَّبَنَةُ وَأَنَا خَاتِمُ النَّبِيِّينَ»

«N'ezie, ihe atụ m na ihe atụ nke ndị amụma b́ara tupu m d́ka ihe atụ nke otu nwoke rụrụ ụlọ, rụọ ya nke ọma ma chọọ ya mma, ma ewezuga ọnọdụ otu brik n'otu nkuku. Ndị mmadụ wee malite igaghari ya gburugburu, ọ na-atụ ha n'anya, ha na-ekwu si: Gini mere na etinyeghi brik a? Ọ si: Ya mere a bu m brik ahụ, a bukwaa m akara mmechi nke ndi amuma.» Sahih Albukhari, Nakwa n'ime Injil, Almasih (udo Chineke diri ya) si mgbe ọ na-enye ozi ọma gbasara Onye Ozi ahụ bu Muhammad ﷺ (udo na ngozi Chineke diri ya): "(Nkume ahụ ndi na-ewu ụlọ juru aghowo isi nkume nke nkuku, ọ bu na unu agubeghi ma otu mgbe n'ime akwukwo nsọ: Jisọ gwara ha si, nke a sitere n'aka Onyenwe anyi, ọ bukwaa ihe itunanya n'anya anyi). Nakwa n'ime akwukwo Taurat nke di taa, e deputara n'ime ya okwu Chineke gwara Musa: (Aga m akpoliteere ha onye amuma n'etiti umunne ha onye dika gi, aga m etinye okwu m n'onu ya, o wee gwa ha ihe niile m na-enye ya n'iwu)."

Ma Onye Ozi bu Muhammad (ka udo na ngozi Chineke diri ya), Chineke zitere ya na nduzi nakwa okpukpe nke eziokwu, ma Chineke gbara amà maka

ya na ọ nọ n'eziokwu, nakwa na O zitere ya dị ka onye na-akpọ òkù gaa n'ebe Ọ nọ site n'ikike Ya. Chineke Onye kachasi Elu ịrị:

﴿لَكِنَّ اللَّهَ يَشْهَدُ بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ أَنْزَلَهُ بِعِلْمِهِ وَالْمَلَكُ يَشْهَدُونَ وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا﴾

(Ma Chineke na-agba akaebe maka ihe Ọ kpugheere gi; Ọ kpughere ya n'amamihe Ya; ndị mmụọ ozi na-agbakwa akaebe. Chineke ezuola ịbụ Onye akaebe.). [Surah An-Nisaa: 166]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu ịrị:

﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا﴾

Ọ bụ Ya bụ Onye zitere Onye Ozi Ya na nduzi nakwa okpukpe nke eziokwu, ka O mee ka ọ dị elu karịa okpukpe niile, ma Chineke ezuola ịbụ Onye akaebe. [Surah Al-Fath: 28]. Chineke zitere ya na nduzi ka O weputa ndị mmadụ n'ọchịchiri nke ife arụsị, ekweghi ekwe, na amaghi ihe, wee duo ha banye n'ihè nke ikwere na Chineke bụ Otu (Tawhid) na okwukwe. Chineke, Onye kachasi Elu, kwuru:

﴿يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾

Chineke na-esi na ya eduzi onye ọ bula na-agbaso ihe na-amasị Ya gaa n'ụzọ nke udo, Ọ na-ewepụtakwa ha n'ọchịchiri gaa n'ihè site n'ikike Ya, na-eduzikwa ha gaa n'ụzọ kwụ ọtọ. [Surah Al-Maa'idah: 16]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu ịrị:

﴿الرَّ كُتِبَ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطٍ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ﴾

(Alif, Lam, Ra. Akwukwo nke Anyi kpugheere gi, ka i weputa ndi mmadu site n'ochichi ri gaa n'ihè site n'ikike nke Onyenwe ha, gaa n'uzo nke Onye Di Ike, Onye kwesiri otuto). [Surah Ibrahim:1].

26- Iwu Islam nke Onye Ozi Muhammad (ka udo na ngozi Chineke diri ya) wetara bu mmechi nke ozi niile na iwu niile sitere n'aka Chineke. O bu iwu zuru oke, n'ime ya ka odimma nke okpukpe ndi mmadu na ndu uwa ha di. O na-echebe n'okwa nke mbu: okpukpe ndi mmadu, ndu (obara) ha, aku na uba ha, uche ha, na umu ha. O na-akagbu iwu o bu la bu ya uzo, di ka iwu ndi bu ya uzo si kagbuo ibe ha.

Iwu Islam nke Onye Ozi Muhammad (ka udo na ngozi Chineke diri ya) wetara bu mmechi nke ozi niile na iwu niile sitere n'aka Chineke. Chineke jikwa ozi a mee ka okpukpe zuo oke, ma mezuu amara n'ahu ndi mmadu site n'izite Onye Ozi Muhammad (ka udo na ngozi Chineke diri ya). Di ka Chineke Onye kachasi Elu siri:

﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيْتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾

(Taa, emezuwo M okpukpe unu maka unu, ma mezuokwa amara M n'ahu unu, ma anabatawo M

Islam maka unu di ka okpukpe). [Surah Al-Maa'idah: 3].

Iwu Islam bu Iwu zuru oke; n'ime ya ka odimma nke okpukpe ndi mmadu na uwa ha di. Nke a bu n'ih na o chikotara ihe niile di n'ime iwu ndi bu ya uzọ, mezu ha, ma mee ka ha zuo oke. Chineke Onye kachasi Elu kwuru si:

﴿إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا﴾

(N'ezie, Qur'an a na-eduzi n'uzo kachasi ziri ezi, ma na-enye ndi kwere ekwe, ndi na-arụ ezi omume, ozi oma na ha nwere ugwo oru di ukwu). [Surah Al-Isra: 9]. Ma Iwu Islam wepuru n'ahu ndi mmadu ibu arọ ndi ahụ dikwasiri mba ndi gara aga, Chineke Onye kachasi Elu si:

﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْنُونًا عِنْدَهُمْ فِي الْوَرْدَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُجِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ ءَامَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ ۙ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾

(Ndi ahụ na-agbaso Onye Ozi, Onye Amuma ahụ na-agughị akwukwo, onye ha na-ahụ ka e dere n'ebe ha nọ n'ime Torah na Injil, o na-enye ha iwu ime ezi omume ma na-egbochi ha ime ihe ojoo, o na-eme ka ezi ihe di ocha buru ihe ziri ezi nye ha, ma na-amachibido ha ihe ru ru aru, o na-ewepukwa ibu arọ ha nakwa agbu ndi ahụ dikwasiri ha. Ya mere, ndi ahụ kwere na ya, ma so puru ya, ma nyere ya

aka, ma soro ihè ahụ e zitere soro ya; ndị a bụ ndị ga-enwe ihe iga nke oma.) [Surah Al-A'raf: 157].

Iwu Islam na-akagbu iwu o bula bu ya ụzọ. Chineke Onye kachasi Elu siri:

﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ﴾

(Anyị kpugheere gi Akwụkwọ ahụ n'ezio kwu, nke na-akwado ihe bu ya ụzọ n'ime Akwụkwọ, ma burukwa ihe na-achikwa ya. Ya mere, kpee ikpe n'etiti ha n'ihe ahụ Chineke kpughere, esokwala agụ obi ha pụọ n'ezio kwu ahụ nke bịaara gi. Maka onye o bula n'ime unu ka Anyị dowere Iwu nakwa usoro. A sịkwa na Chineke choro, O gaara eme unu otu mba, mana (O choro) inwale unu n'ime ihe ahụ O nyere unu. Ya mere, soonyi mpi n'iru ezi oru. N'ebe Chineke no ka nloghachi unu niile di, O ga-akokwara unu maka ihe ahụ unu na-ese okwu n'ime ya.). [Surah Al-Maa'idah: 48]. N'ezie, Qur'an Di Ebube nke nwere Iwu (Shari'ah) biara na-akwado ihe bu ya ụzọ n'ime Akwụkwọ nsọ nke Chineke, ma burukwa ihe na-achikwa ha, nakwa na-akagbu ha.

27- Chineke Onye kachasi elu adighi anabata okpukpe o bula ozọ na-abughị Islam, nke onye ozi Muhammad (ka udo na ngozi Chineke diri ya) wetara. Ma onye o

bula nakweere okpukpe ọzọ na-abughị Islam, a gaghị anabata ya n'aka ya.

Chineke Onye kachasi elu adighi anabata okpukpe ọzọ na-abughị Islam oge ezitechara Muhammad (ka udo na ngozi Chineke diri ya), nke onye ozi bu Muhammad (ka udo na ngozi Chineke diri ya) wetara, ma onye o bula na-achọ okpukpe ọzọ na-abughị Islam, a gaghị anabata ya n'aka ya..
Chukwu Onye kachasi Elu Siri:

﴿وَمَنْ يَتَّبِعْ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَسِرِينَ﴾

(Ma onye o bula na-achọ okpukpe ọzọ na-abughị Islam, a gaghị anabata ya n'aka ya, ma n'Uwa Nke Ọzọ, o ga-anọ n'etiti ndi funahuru). [Surah Al-Imran:85]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿إِنَّ الَّذِينَ عِنْدَ اللَّهِ الْأَسْلَمُ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا أَلْكَتَبَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمْ
الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ وَمَنْ يَكْفُرْ بِآيَاتِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾

(N'ezie, okpukpe n'ebe Chineke nọ bu Islam. Ma ndi ahụ e nyere Akwukwọ nsọ enweghi nghotahie ma e wezuga mgbe amamihe biachara ha, n'ihhi anyaufu di n'etiti ha. Ma onye o bula gonahuru amaokwu di iche iche nke Chineke, n'ezie Chineke na-adị ngwa n'igbakọ ihe.). [Surah Āl-īmrān:19]. Okpukpe Islam a bu okpukpe Ibrahim Al-Khalil (udo diri ya). Chineke Onye kachasi Elu siri:

﴿وَمَنْ يَزِغْ عَنْ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدْ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي
الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ﴾

(Ònye na-ajụ okpukpe Ibrahim, ma e wezuga onye mere onwe ya onye nzuzu? N'ezie, Anyị họtara ya n'ụwa, n'eziekwa, n'ụbọchị ikpeazụ, ọ so n'ime ndị na-eme ezi omume). [Surah Albakara:130]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Sịrị:

﴿وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِّمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا﴾

(Ma ònye nwere okpukpe kacha mma karịa onye doro onwe ya n'okpuru Chineke, ebe ọ bụ onye na-eme ezi omume, ma gbasoro okpukpe Ibrahim n'uzọ ziri ezi? Ma Chineke weere Ibrahim dika ezigbo enyi.). [Surah An-Nisaa: 125]. Nakwa Chineke nyere Onyeozu Muhammad ﷺ (udo na ngọzi Chineke dīrī ya) iwu ka ọ sị:

﴿قُلْ إِنِّي هَدَانِي رَبِّي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ دِينًا قِيمًا مِّلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾

(Sị: N'ezie, mụ onwe m, Onyenwe m eduziwo m gaa n'uzọ kwụ ọtọ, okpukpe ziri ezi, okpukpe Ibrahim, onye jiri ezi obi na-eke Chineke naanị Ya (Hanifan); ọ bughịkwa n'ime ndị na-ekunye Chineke ibe (Mushrikun)). [Surah Al-An'am:161].

28- Qur'an Dị Ebube bụ Akwụkwọ Chineke kpugheere Onye Ozi Muhammad (ka udo na ngọzi Chineke dīrī ya); ọ bụkwa Okwu nke Onye Nwe Ụwa Niile. Chineke mara mmadụ na ndị Aljannu aka ka ha weta ihe yiri ya,

ma ọ bụ otu Sura yiri ya; aka a O mara ha ka
 digide ruo taa. Qur'an Dị Ebube na-aza
 ọtụtụ ajujụ di mkpa nke na-agbagwoju
 ọtụtụ nde mmadụ anya. Echefwara Qur'an
 Dị Ukwuu ruo taa n'asụsụ Arabic nke e jiri
 kpughee ya; o nweghi otu mkpuru edemede
 furu efu na ya. E biputara ya ma gbasaa ya
 ebe niile. Ọ bụ akwukwọ di ukwuu nke na-
 arụ ọrụ ebube; o kwesiri ka a guo ya, ma ọ
 bụ guo ntughari nke ihe ọ putara. N'otu aka
 ahụ, Sunnah nke Onye Ozi Muhammad (ka
 udo na ngozi Chineke diri ya), nkuzi ya, na
 akukọ ndụ ya, bụ ihe echefwara; a koro ya
 site n'usoro ndi na-akọ akukọ a tukwasiri
 obi. E biputara ya n'asụsụ Arabic nke Onye
 Ozi (ka udo na ngozi Chineke diri ya) sụrụ,
 ma sugharia ya n'ọtụtụ asụsụ. Qur'an Dị
 Ebube na Sunnah nke Onye Ozi (ka udo na
 ngozi Chineke diri ya) bụ naanị isi mmalite
 maka iwu na ukpuru nke Alakuba (Islam).
 N'ihia ya, anaghi enweta Alakuba (Islam)
 site n'omume ndi mmadụ n'otu n'otu
 jikotara onwe ha na ya; kama a na-enweta

ya site na mkpughe nke Chineke: Qur'an Dị Ukwuu na Sunnah nke Onye Amụma.

Qur'an Dị Ebube bụ Akwụkwọ Chineke kpugheere Onye Ozi onye Arab Muhammad (ka udo na ngozi Chineke dịrị ya) n'asụsụ Arabic; ọ bụkwa Okwu nke Onye Nwe Ụwa Niile. Chineke Onye kachasi Elu kwuru:

﴿وَإِنَّهُ لَنَنْزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ (192) نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ (193) عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرِينَ (194) بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ (195)﴾

(Na n'ezie, ọ bụ ihe e wedatara site n'aka Onyenwe ụwa niile 192)

(Mmụọ onye ntụkwasị obi jì ya wee rịtuo 193).

(N'elu obi gị, ka ị wee bụrụ otu n'ime ndị na-adọ aka ná ntị 194).

(N'asụsụ Arabik doro anya 195). [Surah Ash-Shu'araa: 192-195]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Sịrị:

﴿وَإِنَّكَ لَتَلْقَى الْقُرَّاءَانَ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ﴾

(N'ezie, ị na-anata Qur'an site n'aka Onye nwere amamihe, Onye maara ihe niile.). [Surah An-Naml: 6]. Qur'an a bụ mkpughe sitere na Chineke, ọ bụkwa ihe na-egosi eziokwu nke ihe bu ya ụzọ n'ime akwụkwọ nsọ ndị sitere na Chineke. Chineke Onye kachasi Elu sịrị:

﴿وَمَا كَانَ هَذَا الْقُرْآنُ أَنْ يُفْتَرَى مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾

(Qur'an a enweghị ike ịbụ ihe e cheputara site n'aka onye ọzọ na-abughị Chineke, kama ọ bụ nke

na-akwado ihe bu ya ụzọ, nakwa nkowa nke Akwukwo ahụ, ọ dighi obi abuo ọ bula di na ya, o sitere n'aka Onyenwe ụwa niile.). [Surah Yunus: 37]. Qur'an Di Ukwuu na-edozi otutu n'ime okwu ndi Juu na ndi Kraist na-ekwekoritaghị na ya n'okpukpe ha, Chineke Onye kachasi Elu siri:

﴿إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ عَلَىٰ بَنِي إِسْرَءِيلَ أَكْثَرُ الَّذِي هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾

"(N'ezie, Qur'an a na-akoro Umụ Israel ihe ka ukwuu n'ime ihe ha na-enwe nghotahie na ya)" [Surah An-Naml: 76]. Qur'an di ukwuu gunyere ihe akaebe na ihe ngosi nke na-eguzobe ihe akaebe n'elu mmadu niile n'imata eziokwu niile metutara Chineke, Onye Di Ocha nakwa Onye Di Elu, nakwa okpukpe Ya nakwa nkwughachi Ya. Chineke Onye Di Elu kwuru:

﴿وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ لَّعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾

(N'ezie, Anyi tuuru ndi mmadu ihe atụ ọ bula n'ime Qur'an a, ka ha wee cheta.) [Surah Az-Zumar: 27]. Nakwa okwu Ya, Onye kachasi Elu:

﴿وَوَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تَتْلُونَا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ﴾

(Ma Anyi kpugheere gi Akwukwo ahụ dika nkowa maka ihe ọ bula, nakwa nduzi, na ebere, na ozi oma nye ndi Alakuba.). [Surah An-Nahl: 89].

Qur'an Di Ebube na-aza otutu ajuju di mkpa nke na-agbagwoju otutu nde mmadu anya. N'ihi na Qur'an Di Ebube na-akowa otu Chineke siri kee eluigwe na ụwa. Chineke Onye kachasi Elu siri:

﴿أَوَلَمْ يَرِ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ ﴾

(Ò bú na ndị na-ekweghi ekwe ahughi na eluigwe na uwa jikoro onu, Anyi wee kewaa ha, Anyi wee mee ihe niile di ndu site na mmiri? Ya mere, ha agaghi ekwere?). [Surah Al-Anbiya: 30]. Na otu Chineke siri kee mmadu, Onye kachasi Elu siri:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَيْتِ فَإِنَّا خَلَقْنَاهُ مِن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِنْ مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُّخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ وَنُقَرُّ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَىٰ آجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ وَمِنْكُمْ مَّن يُتَوَفَّىٰ وَمِنْكُمْ مَّن يَرْدُ إِلَىٰ أَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِنْ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا وَتَرَىٰ الْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأَنْبَتَتْ مِن كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ ﴾

(O unu ndi mmadu, o buru na unu no n'obi abuo banyere mbilite n'onwu, n'ezie Anyi kere unu site n'aja, emesia site na mmiri omumu, emesia site n'obara kpukoro akpuko, emesia site na mpempe anu a kpuru akpu nke oma nakwa nke akpughi nke oma, ka Anyi wee mee ka o doo unu anya. Anyi na-emekwa ka ihe Anyi choro ngide n'ime akpa nwa ruo oge a kara aka, emesia Anyi ga-eweputa unu di ka umu ohuru, emesia ka unu wee ruo n'ike ntozu okè unu. Ma n'ime unu e nwere ndi a na-eme ka ha nwuo, nweekwa ndi n'ime unu a na-eweghachi n'ogo ika nka kachasi daa mba, ka ha wee ghara ima ihe o bula mgbe ha nwechara ihe omuma. I na-ahukwa ala ka o nwuru anwu, ma mgbe Anyi zidatara mmiri n'elu ya, o na-ama jijiji, fulie, ma miputa udi ihe okuku o bula mara mma nke na-enye

onụ.). [Surah Al-Hajj: 5]. Ebee ka njedebe ya ga-abụ, kedukwa ụgwọ ọrụ maka onye na-eme ihe ọma na onye na-eme ihe ọjọọ mgbe ndụ a gasiri? E kwuwo maka ihe akaebe banyere okwu a na mbụ na paragraf nke (20). Ọ bụkwa na idi adi a biara na mberede, ka ọ di adi maka ebumnobi di elu? Chukwu Onye kachasi Elu Siri:

﴿أَوَلَمْ يَنْظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللّٰهُ مِنْ شَيْءٍ وَّاَنْ عَسٰى اَنْ يَّكُوْنَ قَدْ اَقْتَرَبَ اَحْلٰهُمُ قَبٰىيَ حَدِيْثٍ بَعْدَ يُؤْمِنُوْنَ﴾

(Ọ bụ na ha elebaraghi anya n'ala eze nke eluigwe na ụwa na n'ihe ọ bụla Chineke kere, nakwa na o nwere ike ibụ na oge ha erukwola nso? Ya mere, okwu di aṅaa ka ha ga-ekwere na ya mgbe nke a gasiri?). "[Surah Al-A'raf: 185]." Nakwa okwu Ya, Onye kachasi Elu:

﴿اَفَحَسِبْتُمْ اَنَّمَا خَلَقْنٰكُمْ عَبَثًا وَّاَنَّكُمْ اِلَيْنَا لَا تُرْجَعُوْنَ﴾

﴾ Ọ bụ na unu chere na Anyị kere unu n'efu, nakwa na a gaghi akpoghachi unu n'ebe Anyị nọ? [Surah Al-Mu'minun: 115].

Echekwara Qur'an Di Ukwuu ruo taa n'asụsụ nke e jiri kpughee ya. Chineke Onye kachasi Elu siri:

﴿اِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَاِنَّا لَهٗ لَحٰفِظُوْنَ﴾

(N'ezie, ọ bụ Anyị kpughere Ncheta ahụ, ma n'ezie Anyị ga-echekwa ya nche.). [Surah Al-Hijr: 9]. Ọ dighi otu mkpuru edemede belatara na ya, ọ gaghi kwa ekwe omume ka e nwee mmegide, mbelata, ma ọ bụ mgbanwe n'ime ya. Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْفُرْعَانَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا﴾

"(Ya mere, ha anaghị atugharị uche na Qur'an? Ma a sị na ọ sitere n'aka onye na-abughị Chineke, ha gaara ahụ ọtụtụ nghọtahie n'ime ya.)" [Surah An-Nisaa: 82]. E bipụtara ya ma gbasaa ya ebe niile. Ọ bụ akwụkwọ dị ukwuu nke na-arụ ọrụ ebube, o kwesiri ka a guo ya, ma ọ bụ gee ya nti, ma ọ bụ guo ntughari nke ihe ọ putara. N'otu aka ahụ, Sunnah nke Onye Ozi Muhammad (ka udo na ngozi Chineke diri ya), nkuzi ya, na akuko ndu ya, bu ihe echekwara; a korọ ya site n'usoro ndi na-akọ akuko a tukwasiri obi. E biputara ya n'asusu Arabic nke Onye Ozi (ka udo na ngozi Chineke diri ya) suru, ma sugharịa ya n'otutu asusu. Qur'an Di Ebube na Sunnah nke Onye Ozi (ka udo na ngozi Chineke diri ya) bu naani isi mmalite maka iwu na ukpuru nke Alakuba (Islam). N'ihu ya, a naghị ewere Alakuba (Islam) site n'omume nke ndi mmadu n'otu n'otu na-azoro na ha so na ya; kama a na-ewere ya site na mkpughe sitere n'aka Chineke nke na-enweghi ndudue: Qur'an Di Ukwuu nakwa Sunnah nke Onye Amuma. Chineke Kasị Elu kwuru banyere Qur'an:

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَاءَهُمْ وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ - لَا يَأْتِيهِ الْبُطْلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفَةٍ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ﴾

"(N'ezie, ndi na-ekweghi ekwe n'Ozi ncheta ahụ mgbe ọ bjakwutere ha... Ma n'ezie, ọ bụ Akwụkwọ di ike - ihe ugha adighi abjakwute ya site n'ihu ya ma ọ bụ site n'azu ya. Ọ bụ mkpughe sitere n'aka

Onye nwere amamihe, Onye kwesiri otuto.)" [Surah Fussilat: 41 42]. Nakwa Chineke Onye Di Elu siri gbasara Sunnah nke Onye Amuma, na o bu mkpughe sitere n'aka Chineke:

﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾

(Ma ihe obula Onye ozi nyere unu, naranu ya, ma ihe obula o machibidoro unu, hapunu ya. Ma tụnụ egwu Chineke; n'ezie, ntaramahụhụ Chineke siri ike.) [Surah Al-Hashr:7].

29- Islam na-enye iwu ime ezi omume nye nne na nna, obulagodi ma o buru na ha abughị ndị Alakuba, nakwa idu odu banyere umuaka.

Islam na-enye iwu ime ezi omume nye nne na nna. Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبُلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أَفْ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا﴾

)Onyenwe gi enyela iwu ka unu ghara ife ihe o bula ofufe ma e wezuga Ya, nakwa imere nne na nna ezi omume. O buru na otu n'ime ha ma o bu ha abuo eruo oge nka n'ebe i no, asila ha okwu nledaanya (Uff), ma anwala ha mba, ma gwa ha okwu nkwanye ugwu. [Surah Al-Isra: 23]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصْلُ فِي غَامِينَ أَنْ أَشْكُرَ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ﴾

Anyị nyekwara nwa mmadụ iwu banyere nne na nna ya, nne ya bu ya n'afọ n'ime adighị ike n'elu adighị ike, ikwusị ara ya dika n'ime afọ abụọ, (nasisi): Kelee M nakwa nne na nna gi; n'ebe M nọ ka ebe nloghachi di. [Surah Luqman: 14]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَلَدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا وَحَمَلُهُ وَفِصْلُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ اأُسْدَاهُ وَبَلَغَ اأَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَلَدِي وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي إِنِّي تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾

Anyị enyewo nwa mmadụ iwu imere nne na nna ya ezi omume; nne ya buuru ya n'afọ n'ime ihe isi ike, wee mụọ ya n'ime ihe isi ike; oge ibu afọ ime ya nakwa ikwusị ya ara di ọnwa iri atọ. Ruo mgbe o ruru n'ogo ntozu, ma ruokwa afọ iri anọ, o wee si: 'Onyenwe m, mee ka m nwee ike inye Gi ekele maka amara Gi nke I meere m nakwa nne na nna m, nakwa ka m mee ezi omume nke I ga-enwe obi uto na ya; ma doziekwara m umu m ka ha buru ndi ezi omume. N'ezie, echegharịwo m n'ebe I nọ, ma n'ezie abụ m otu n'ime ndi Alakuba.' [Surah Al-Ahqaf:15].

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ أَحَقُّ النَّاسِ بِحُسْنِ صَحَابَتِي؟ قَالَ: «أُمُّكَ» قَالَ: ثُمَّ مَنْ؟ قَالَ: «ثُمَّ أُمُّكَ» قَالَ: ثُمَّ مَنْ؟ قَالَ: «ثُمَّ أُمُّكَ» قَالَ: ثُمَّ مَنْ؟ قَالَ: «ثُمَّ أَبُوكَ»

Site n'aka Abu Hurayrah (ka Chineke nwee afọ ojuju n'ebe o nọ), o kwuru si: Otu nwoke biakwutere Onye Ozi Chineke ﷺ wee si: "O Onye Ozi Chineke, ọnye kachasi ruo eruo n'ime ndi mmadụ

inweta ezigbo mmekọrịta m?" Ọ sịrị: "Nne gị." Ọ kwuru sị: "Emesia, ònye?" Ọ sịrị: "Emesia, nne gị." Ọ kwuru sị: "Emesia, ònye?" Ọ sịrị: "Emesia, nne gị." Ọ kwuru sị: "Emesia, ònye?" Ọ sịrị: "Emesia, nna gị." Sahih Muslim.

Iwu a e nyere banyere nne na nna bu otu, ma ha bu ndi Muslims ma o bu ndi na-abughị ndi Muslims.

فَعَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ قَالَتْ: (قَدِمْتُ أُمِّي وَهِيَ مُشْرِكَةٌ فِي عَهْدِ فُرَيْشٍ وَمَدْيَنَ إِذْ عَاهَدُوا النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَعَ ابْنَيْهَا فَاسْتَفْتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ: إِنَّ أُمِّي قَدِمَتْ وَهِيَ رَاغِبَةٌ، أَفَأَصِلُهَا؟ قَالَ: «نَعَمْ صِلِي أُمَّكَ»

Site n'aka Asma' bint Abi Bakr, o kwuru sị: (Nne m biakwutere m ebe o bu onye na-ekpere arụsị n'oge nkwekọrịta udo nke ndi Quraysh na oge ha, mgbe ha na Onye Amuma (ka udo na ngozi Chineke diri ya) mere nkwekọrịta, ya na nwa ya nwoke. M wee juo Onye Amuma (ka udo na ngozi Chineke diri ya) ajuju, m sịrị: N'ezie, nne m biakwutere m ebe o natu anya ihe oma, m ga-ejigide mmekọrịta mu na ya? Ọ sịrị: «Ee, jigide mmekọrịta gị na nne gị») Sahih Albukhari, Kama nke ahụ, o buru na nne na nna agbalia ma gbasie mbo ike ime ka nwa ha gbanwee site na Islam gaa n'ekweghi ekwe, mgbe ahụ Islam na-enye ya iwu —n'onodu a— ka o ghara irubere ha isi, kama ka o nogide na-abu onye kwere na Chineke, na-emere ha ezi omume, nakwa isoro ha biri n'uzo di mma. Chineke Onye kachasi elu kwuru, sị:

﴿وَإِنْ جُهِدَاكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفٌ وَأَتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾

﴿Ma ọ bụrụ na ha abụọ agbaa mbọ imanye gi ka i kunye M ibe n'ihe i na-enweghi ihe ọmuma banyere ya, erubela ha isi. Ma soro ha biri n'ụwa n'ụzọ di mma, sorokwa ụzọ nke onye na-echigharịkwute M. Emechaa, n'aka M ka nloghachi unu di, M ga-akọrọ unu ihe unu na-emebu.﴾ [Surah Luqman: 15].

Islam anaghi egbochi onye Alakuba ime ezi omume nye ndi ikwu ya na-ekpere arusi ma ọ bụ ndi na-abughị ndi ikwu ya, ma ọ bụrụ na ha anaghi aluso ya agha. Chineke Onye Di Elu si:

﴿لَا يَنْهَكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقْتُلُوا فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوا مِنْ دِينِكُمْ أَنَّ تَبْرؤَهُمْ وَتَقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾

"(Chineke adighi amachibido unu banyere ndi na-alusoghi unu agha n'okpukpe, na ndi na-achupughị unu n'ebe obibi unu, ka unu meere ha ihe ọma ma na-ekpe ikpe ziri ezi n'ebe ha nọ. N'ezie, Chineke huru ndi na-ekpe ikpe ziri ezi n'anya.)" [Surah Al-Mumtahanah: 8].

Islam na-enye iwu ilekọta ụmụ, ma ihe kachasi ukwuu Islam na-enye nna n'iwu bụ ikuziri ụmụ ya ikike nke Onyenwe ha n'ahụ ha, dika Onye Amuma ﷺ kwuru nye nwa nwanne nna ya nwoke bụ Abdullah ibn Abbas (ka Chineke nwee afọ ojuju n'ebe ha abụọ nọ) si:

«يَا غُلَامُ أَوْ يَا غُلَيْمُ أَلَا أُعَلِّمُكَ كَلِمَاتٍ يَنْفَعُكَ اللَّهُ بِهِنَّ؟ فَقُلْتُ: بَلَى. فَقَالَ: "احْفَظْ اللَّهَ يَحْفَظْكَ احْفَظْ اللَّهَ تَجِدْهُ أَمَامَكَ تَعْرِفْ إِلَيْهِ فِي الرَّخَاءِ يَعْرِفُكَ فِي الشَّدَةِ وَإِذَا سَأَلْتَ فَاسْأَلِ اللَّهَ وَإِذَا اسْتَعْنَيْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ»

«Nwa okorobia (ma o bu nwatakiri), o bughị ka m kuziere gi okwu ndi Chineke ga-eji baara gi uru? M wee si: Ee. O siri: 'Debe iwu Chineke, O ga-echebe gi. Debe iwu Chineke, i ga-ahụ Ya n'ihu gi. Mata Ya n'oge ihe na-aga nke oma, O ga-amata gi n'oge ihe isi ike. O buru na i na-arịo ihe, rịo Chineke, ma o buru na i na-arịo enyemaka, rịo Chineke enyemaka.'» Ahmad koro ya 4/287.

Chineke nyekwara nne na nna iwu ka ha kuziere umu ha ihe ga-abara ha uru n'ihe gbasara okpukpe ha nakwa uwa ha, Onye kachasi Elu siri:

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْأَجَارُ عَلَيْهِا مَلَكَةٌ غُلَظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ}

}O unu ndi kwere ekwe, chebenu onwe unu nakwa ezinulo unu puo n'Oku nke a ga-eji ndi mmadu nakwa nkume mune, nke ndi mmuo ozi obi tara mmiri ma siri ike na-elekota; ha anaghi enupuru Chineke isi n'ihe O nyere ha n'iwu, ma ha na-eme ihe o bule e nyere ha n'iwu. [Surah At-Tahrim:6] Ya na, site n'aka Ali, ka Chineke nwee obi uto n'ebe o no, n'okwu Onye kachasi Elu:

{قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا}

{Chekwaanu onwe unu na ezinulo unu puo n'oku}. O si: "Zuo ha n'ezigbo omume, kuziere ha ihe". Onye Amuma ﷺ nyekwara nna iwu ka o

kuziere nwa ya ekpere; ka a zūlite ya na ya, ya mere Onye Amūma ﷺ kwuru si:

(مُرُوا أَوْلَاكُمْ بِالصَّلَاةِ وَهُمْ أَبْنَاءُ سَبْعِ سِنِينَ)

(Nyenū ūmū unu iwu ka ha kpee ekpere mgbe ha di afọ asaa). Abu Dawud kọrọ ya, O sịkwara ﷺ (udo na ngọzi Chineke dịrị ya):

«كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ الْإِمَامُ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالرَّجُلُ رَاعٍ فِي أَهْلِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ فِي بَيْتِ زَوْجِهَا وَمَسْئُولَةٌ عَنْ رَعِيَّتِهَا وَالْخَادِمُ رَاعٍ فِي مَالِ سَيِّدِهِ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَكُلُّكُمْ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ»

«Onye ọ bụla n'ime unu bụ onye nlekọta, onye ọ bụla n'ime unu bụkwa onye na-aza ajujụ maka ndị nọ n'okpuru nlekọta ya. Onye ndu (Imam) bụ onye nlekọta, ọ bụkwa onye na-aza ajujụ maka ndị nọ n'okpuru nlekọta ya. Nwoke bụ onye nlekọta n'ime ezinụlọ ya, ọ bụkwa onye na-aza ajujụ maka ndị nọ n'okpuru nlekọta ya. Nwanyị bụ onye nlekọta n'ụlọ di ya, ọ bụkwa onye na-aza ajujụ maka ndị nọ n'okpuru nlekọta ya. Odibo bụ onye nlekọta n'akụ na ụba nna ya ukwu, ọ bụkwa onye na-aza ajujụ maka ihe nọ n'okpuru nlekọta ya. Ya mere, onye ọ bụla n'ime unu bụ onye nlekọta, onye ọ bụla n'ime unu bụkwa onye na-aza ajujụ maka ihe nọ n'okpuru nlekọta ya.» Sahih Ibn Hibban 4490.

Islam nyere nna iwu imere ūmū ya nakwa ndi ezinụlọ ya mmefu, a kpọturula ụfọdu n'ime nke a aha na mbụ n'ime paragraf nomba (18). Onye

Amuma ﷺ kowakwara uru di n'imere umu mmefu, o wee si:

«أَفْضَلُ دِينَارٍ يُنْفَقُهُ الرَّجُلُ: دِينَارٌ يُنْفَقُهُ عَلَى عِيَالِهِ وَدِينَارٌ يُنْفَقُهُ الرَّجُلُ عَلَى ذَاتِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَدِينَارٌ يُنْفَقُهُ عَلَى أَصْحَابِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ». قَالَ أَبُو قَلَابَةَ: " وَبَدَأَ بِالْعِيَالِ ثُمَّ قَالَ أَبُو قَلَابَةَ: وَأَيُّ رَجُلٍ أَعْظَمُ أَجْرًا مِنْ رَجُلٍ يُنْفِقُ عَلَى عِيَالٍ صِغَارٍ يُعْفُهُمْ أَوْ يُنْفَعُهُمُ اللَّهُ بِهِ وَيُغْنِيَهُمْ "

«Dina kachasi mma nwoke na-emefu bu: dina o na-emefu n'ahu ezinulo ya, na dina nwoke na-emefu n'ahu anumanu ya n'uzo nke Chineke, nakwa dina o na-emefu n'ahu ndi enyi ya n'uzo nke Chineke». Abu Qilaabah kwuru, si: "O bidoro n'ezinulo." Mgbe ahụ Abu Qilaabah kwuru, si: "Olee nwoke nwere ugwo oru kachasi ukwu karịa nwoke na-emefu ihe n'ahu umuntakiri no n'okpuru ya, iji chebe ha puo n'irio aririo, ma o bu ka Chineke wetara ha uru site na ya, ma mee ka ha nweere onwe ha.» Sahih Muslim 994.

30- Islam na-enye iwu maka ikpe ziri ezi n'okwu nakwa n'omume obuna n'ebe ndi iro no.

Chineke (Onye di nsọ nakwa Onye kachasi elu) nwere njirimara nke ikpe ziri ezi na ikwuwa aka oto n'omume Ya nakwa na njikwa Ya n'etiti ndi ohu Ya. O nokwa n'uzo ziri ezi n'ihe O nyere n'iwu nakwa ihe O machibidoro, nakwa n'ihe O kere ma kpebie. Chineke (Onye kachasi elu) kwuru, si:

﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأَوَّلُوا الْعِلْمَ قَائِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾

(Chineke na-agba akaebe, na-akwado ikpe ziri ezi, na ọ dighi chi ọzọ ma e wezuga Ya; ndi mmuo ozi na ndi nwere amamihe na-agbakwa akaebe. Ọ dighi chi ọzọ ma e wezuga Ya, Onye kachasi ike, Onye kachasi amamihe.) [Surah Imran:18]. Chineke na-enye iwu ikpe ziri ezi, Chineke Onye kachasi Elu Siri:

{قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ}

{Si: Onyenwe m nyere iwu ikpe ziri ezi.}. [Surah Al-A'raf: 29]. Ma ndi ozi na ndi amuma niile (udo na ngozi diri ha) biara jiri ikpe ziri ezi, Chineke Onye kachasi Elu siri:

{لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ}

(N'ezie, Anyi zitere ndi ozi Anyi na ihe akaebe doro anya, ma Anyi kpughere Akwukwo ahụ na ihe otutu soro ha, ka ndi mmadu wee kwuru n'ikpe nkwumoto). "[Surah Al-Hadid: 25]." Ihe otutu bu ikpe ziri ezi n'okwu na omume.

Islam na-enye iwu maka ikpe ziri ezi n'okwu nakwa n'omume obuna n'ebe ndi iro no. Chineke Onye kachasi Elu Siri:

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَالْأَقْرَبِينَ إِنْ يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىٰ أَنْ تَعْدِلُوا وَإِنْ تَلَوْا أَوْ تَعْرَضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا}

(O unu ndi kwere ekwe, guzosienu ike na-akwado ikpe ziri ezi, burunu ndi ama maka Chineke, obulagodi na o megidere onwe unu, ma o bu nne na nna, na ndi ikwu na ibe. Ma o bu onye

ogaranya ma ọ bụ onye ogbenye, Chineke kachasi ruo eru n'ahụ ha abụọ. Ya mere, unu esola agụụ obi unu, ka unu wee ghara ịhapụ ikpe ziri ezi. Ma ọ bụrụ na unu agbagọọ okwu ma ọ bụ jụ ịgba akaebe, n'ezie, Chineke maara nke ọma ihe ọ bụla unu na-arụ.) [Surah An-Nisaa: 135]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ اَنْ صَدُّوْكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اَنْ تَعْتَدُوْا وَتَعَاوَنُوْا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوٰى وَلَا تَعَاوَنُوْا عَلَى الْاِثْمِ وَالْعُدُوْنِ وَاتَّقُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ شَدِيْدُ الْعِقَابِ﴾

"(Unu ekwela ka ịkpọasi nke ndị mmadụ, n'ihina ha gbochiri unu site n'Ụlọ ekpere Nso, kpalie unu ịgabiga ókè. Nyere onwe unu aka n'ezie omume nakwa n'ịtụ egwu Chineke, ma unu enyerela onwe unu aka ná mmehie na mmegbu. Tụonụ egwu Chineke; n'ezie, Chineke na-ata ahụhụ siri ike.)" [Surah Al-Maa'idah: 2]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا كُوْنُوْا قَوْمِيْنَ لِلّٰهِ شُهَدَآءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلَى اَلَّا تَعْدِلُوْا اَعْدِلُوْا هُوَ اَقْرَبُ لِلتَّقْوٰى﴾

(Enyi ndị kwere ekwe, bụrụnụ ndị na-eguzosi ike n'ihina Chineke, dika ndị àmà n'ikpe ziri ezi. Ma ekwela ka ịkpọasi nke otu ndị kpalie unu ighara ikpe ikpe ziri ezi. Kpeenụ ikpe ziri ezi, ọ kacha nso n'ịtụ egwu Chineke.) [Surah Al-Maa'idah: 8]. Ị na-ahụ n'ime iwu nke mba dị iche iche taa, ma ọ bụ n'okpukpe ndị mmadụ, ụdị iwu a gbasara ịgba ama maka ihe ziri ezi nakwa ikwu eziokwu, ọbụlagodi

ma ọ na-emegide onwe onye, nne na nna, na ndị ezigbo ikwu; nakwa iwu gbasara ikpe ziri ezi n'ebe onye iro na onye enyi nọ?

Onye Amuma ﷺ nyekwara iwu ikpe ziri ezi n'etiti ụmụ.

فَعَنْ عَامِرٍ قَالَ: سَمِعْتُ النَّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ يَقُولُ: أَعْطَانِي أَبِي عَطِيَّةً فَقَالَتْ عُمَرَةُ بِنْتُ رَوَاحَةَ: لَا أَرْضَى حَتَّى تُشْهَدَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَتَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: إِنِّي أُعْطِيتُ ابْنِي مِنْ عُمَرَةَ بِنْتُ رَوَاحَةَ عَطِيَّةً فَأَمَرْتَنِي أَنْ أَشْهَدَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: «أُعْطِيتَ سَائِرَ وَلَدِكَ مِثْلَ هَذَا؟» قَالَ: لَا قَالَ: «فَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْدِلُوا بَيْنَ أَوْلَادِكُمْ» قَالَ: فَرَجَعَ فَرَدَّ عَطِيَّتَهُ

Site n'aka Aamir o kwuru si: Anụrụ m An-Nu'man bin Bashir (ka Chineke nwee afo ojuju n'ebe ha abụọ nọ) ka ọ nọ n'elu minbar na-ekwu si: Nna m nyere m onyinye, yabụ Amrah bint Rawahah kwuru si: Agaghị m enwe afo ojuju ruo mgbe ị mere Onye Ozi Chineke ﷺ onye akaebe. Ya mere ọ bịakwutere Onye Ozi Chineke ﷺ wee kwuo si: N'ezie, enyere m nwa m nwoke site na Amrah bint Rawahah onyinye, ọ gwakwara m ka m mee gị onye akaebe, Enyi Onye Ozi Chineke. O kwuru si: "Ị nyere ụmụ gị ndị ọzọ onyinye dị ka nke a?" O kwuru si: Mba. O kwuru si: "Tụọnyụ egwu Chineke ma kpeenụ ikpe ziri ezi n'etiti ụmụ unu." O kwuru si: Yabụ na ọ laghachiri wee weghachi onyinye ya. Sahih Albukhari 2587.

Nke a bụ n'ihi na ihe gbasara ndị mmadụ na mba dị iche iche anaghị eguzosi ike ma ọ bughị site n'ikpe ziri ezi, ndị mmadụ anaghịkwa enwe nchekwa na okpukpe ha, ọbara ha, ụmụ ha, ugwu

ha, akụ na ụba ha, nakwa obodo ha ma ọ bughị site n'ikpe ziri ezi. N'ih i nke a, anyị na-ahụ na mgbe ndị ekweghị ekwe nke Makkah megburu ndị Alakuba na Makkah, Onye Amuma (ka udo na ngozi Chineke dịrị ya) nyere ha iwu ka ha kwaga Ala Habasha (Abyssinia); o wee kowaa ihe kpatara nke a si na e nwere eze na-ekpe ikpe ziri ezi n'ebe ahụ, onye a na-anaghị emegbu mmadụ n'obodo ya.

31- Islam na-enye iwu maka ime ihe ọma nye ihe niile e kere eke, ma na-akpọ òkù maka ezi àgwà (Akhlaq) nakwa ezi omume.

Islam na-enye iwu ime ihe ọma nye ihe niile e kere eke. Chineke Onye kachasi Elu siiri:

{إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ}

{N'ezie, Chineke na-enye iwu maka ikpe ziri ezi, ime ihe ọma, na inye ndị ikwu na ibe}. [Surah An-Nahl: 90]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siiri:

{الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكُظُمِينَ الْغَيْظِ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ}

)}Ndị na-enye onyinye n'oge ụbara nakwa n'oge ihe isi ike, na ndị na-ejide iwe ha, nakwa ndị na-agbaghara ndị mmadụ; ma Chineke huru ndị na-eme ezi omume n'anya. [Surah Al Imran:134]. Nakwa Onye Ozi Muhammad ﷺ (udo na ngozi Chineke dịrị ya) Siiri:

« إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْإِحْسَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ، فَإِذَا قَتَلْتُمْ فَأَحْسِنُوا الْقِتْلَةَ، وَإِذَا دَبَحْتُمْ فَأَحْسِنُوا الدَّبْحَ، وَلْيُحِدَّ أَحَدُكُمْ شَفْرَتَهُ، فَلْيُرْخَ دَبِيحَتَهُ »

«N'ezie, Chineke enyewo iwu iru ezi omume n'ihe niile. Ya mere, mgbe unu na-egbu ihe, meenu ka ogbugbu ya di mma, na mgbe unu na-egbu aja, meenu ka igbu aja ahụ di mma. Ka onye o bua n'ime unu mee ka mma ya di nko, ma mee ka anu aja ya zuo ike.» Sahih Muslim 1955.

Islam na-akpo oku gaa n'ezi agwa (Akhlaq) nakwa ezi omume. Chineke Onye kachasi Elu si gbasara agwa Onye Ozi ahụ, Muhammad ﷺ (udo na ngozi Chineke di ya), n'ime akwukwo ndi mbu:

﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾

(Ndi ahụ na-eso Onye Ozi ahụ, Onye Amuma ahụ na-agughị akwukwo, onye ha huru ka e dere banyere ya n'ebe ha no n'ime Torah na Injil; o na-enye ha iwu ime ezi ihe, na-egbochi ha ime ihe ojuo, o na-eme ka ezigbo ihe niile buru ihe iwu kwadoro maka ha, na-achibidokwa ha ihe ru ru aru, o na-ewepukwa n'ahụ ha ibu arọ ha nakwa agbu niile ahụ dikwasiri ha. Ya mere, ndi ahụ kwere na ya, kwanyeere ya ugwu, nyere ya aka, ma gbasoo ihè ahụ e zitere so ya; ndi ahụ bu ndi ga-enwe ihe iga nke oma.) [Surah Al-A'raf: 157]. Nakwa Onye Ozi Chineke ﷺ (udo na ngozi Chineke di ya) Siri:

«يَا عَائِشَةُ إِنَّ اللَّهَ رَفِيقٌ يُحِبُّ الرَّفْقَ وَيُعْطِي عَلَى الرَّفْقِ مَا لَا يُعْطِي عَلَى الْعَنْفِ وَمَا لَا يُعْطِي عَلَى مَا سِوَاهُ»

"E Aisha, n'ezie, Chineke di nwayọọ, Ọ hụrụ idi nwayọọ n'anya, Ọ na-enye n'ih i di nwayọọ ihe Ọ na-adighi enye n'ih i ime ihe ike, nakwa ihe Ọ na-adighi enye n'ih ihe ọzọ ọ bula." Sahih Muslim 2593. Nakwa Onye Ozi Chineke ﷺ (udo na ngozi Chineke diri ya) Siri:

«إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ عَلَيْكُمْ: عُقُوقَ الْأُمِّهَاتِ وَوَادَ النَّبَاتِ وَمَنْعَ وَهَاتٍ وَكَرِهَ لَكُمْ قَيْلَ وَقَالَ وَكَثْرَةَ السُّؤَالِ وَإِضَاعَةَ الْمَالِ»

"N'ezie, Chineke amachibidoro unu: inupuru ndi nne isi, na ili umu nwanyi na ndu, nakwa iju inye ihe na icho inara ihe. Ọ kpokwara asi maka unu: okwu asiri, iju otutu ajuju, na imefusi aku." Sahih Albukhari 2408. Nakwa Onye Ozi Chineke ﷺ (udo na ngozi Chineke diri ya) Siri:

«لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا أَوْ لَا أَذْكَكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ؟ أَفَسُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ»

«Unu agaghi abanye Aljannah ruo mgbe unu nwere Okwukwe, unu agaghi enwekwa Okwukwe ruo mgbe unu huru onwe unu n'anya. Ọ bu na m gaghi eduzi unu gaa n'ih nke ọ buri na unu mee ya, unu ga-ahu onwe unu n'anya? Gbsaanu udo (Salam) n'etiti onwe unu.» Sahih Muslim 54.

32- Islam na-enye iwu maka agwa oma a na-eto eto dika eziokwu, idebe ikwesị ntukwasị obi (Amanah), idebe onwe onye ọcha n'omume (Afaf), ihere oma na

**nsọpuru (Haya), obi ike, mmesapu aka, aka
nchere (Karam), inyere ndi nọ na mkpa
aka, igbatara ndi nọ na nsogbu ọsọ
enyemaka, inye ndi aguu na-agu nri, inwe
ezi agbata obi, idebe mmekọrịta ndi ikwu,
nakwa inwe obioma n'ebe umu anumanu
nọ.**

Islam na-enye iwu maka ezi agwà (Akhlaq)
kwesiri otuto. Onye-ozì Chineke ﷺ kwuru:

(إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ صَالِحَ الْأَخْلَاقِ)

"(N'ezie, a zitere m naanị ka m mezuọ ezi agwà
(Akhlaq))" Sahih Al-Adab Al-Mufrad 207, Nakwa
Onye Ozi Chineke ﷺ (udo na ngozi Chineke diri ya)
Siri:

(نَ مَنْ أَحَبَّكُمْ إِلَيَّ ، وَأَقْرَبَكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَحَابِسُكُمْ أَخْلَاقًا ، وَإِنْ
أَبْغَضَكُمْ إِلَيَّ وَأَبْعَدَكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ التَّرَثَارُونَ ، وَالْمُتَشَدِّقُونَ ،
وَالْمُتَقِيهِقُونَ ، قَالُوا : قَدْ عَلِمْنَا التَّرَثَارُونَ وَالْمُتَشَدِّقُونَ ، فَمَا الْمُتَقِيهِقُونَ ؟ قَالَ :
الْمُتَكَبِّرُونَ)

(N'ezie, ndi m kacha hu n'anya n'ime unu, bukwa
ndi ga-anonyere m nso n'Ubochi Mbilit n'Onwu, bu
ndi kacha nwee ezigbo agwà n'ime unu. Ma n'ezie,
ndi m kacha kpọọ asi n'ime unu, bukwa ndi ga-
anokari m anya n'Ubochi Mbilit n'Onwu, bu ndi na-
ekwu okwu aghara aghara (Thartharun), na ndi na-
anya isi n'okwu ha (Mutashaddiqun), nakwa ndi
'Mutafaihiqun'. Ha wee si: Anyi amatala ndi na-
ekwu okwu aghara aghara nakwa ndi na-anya isi

n'okwu ha, ma ndina buzi ndi 'Mutafaihiqun'? O wee si: Ha bu ndi mpako.) As-Silsilah As-Sahihah 791.

وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: "لَمْ يَكُنِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاحِشًا وَلَا مُتَفَحِّشًا" وَكَانَ يَقُولُ: (إِنَّ مِنْ خِيَارِكُمْ أَحْسَنَكُمْ أَخْلَاقًا)

Site n'aka Abdullah bin Amr (ka Chineke nwee afọ ojuju n'ebe ha abụọ nọ), ọ kwuru si: "Onye Amuma ﷺ abụghị onye okwu ruru aru, ma ọ bụ onye na-ama uma ekwu okwu ruru aru." Ọ na-ekwukwa si: «N'ezie, ndi kacha mma n'ime unu bu ndi nwere agwà kacha mma». Sahih Albukhari 3559, Nakwa amaokwu Akwukwo Nso na okwu Onye Amuma (Hadith) ndi ozo niile na-egosi na Islam na-agba ume maka ezi agwà (Akhlāq) na ezi omume n'ozuzu.

Ma n'ime ihe Islam na-enye iwu bu: ikwu eziokwu. Onye Ozi Chineke ﷺ (udo na ngozi Chineke diri ya) si:si:

(عَلَيْكُمْ بِالصِّدْقِ فَإِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَصْدُقُ وَيَتَحَرَّى الصِّدْقَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ صِدِّيقًا)

«Jidesienu ikwu eziokwu ike, n'ih i na ikwu eziokwu na-eduga n'ezi omume, nakwa na ezi omume na-eduga n'Aljannah. Mmadu na-anogide na-ekwu eziokwu ma na-achosi eziokwu ike ruo mgbe a ga-e de ya n'ebe Chineke no di ka onye eziokwu.» Sahih Muslim 2607.

Ma n'ime ihe Islam na-enye n'iwu bu: idebe ntukwasị obi. Chineke Onye kachasi Elu si:si:

﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا﴾

"(N'ezie, Chineke na-enye unu iwu ka unu weghachi ihe ntụkwasi obi n'aka ndị nwe ya)" [Surah An-Nisaa: 58].

Nakwa n'ime ihe Islam na-enye n'iwu bụ: ịdị ọcha, Onye ozi Chineke ﷺ (udo na ngozi Chineke ịrị ya) siri:

«ثلاثة حق على الله عونهم: وذكر منهم: والناكح الذي يريد العفاف»

«Mmadụ atọ ka ọ dịrị Chineke inyere aka: o kwukwara n'ime ha: nakwa onye na-alụ di na nwunye nke chọrọ ịdị ọcha» Sunan At-Tirmidhi 1655. O so n'arịrị (Du'a) ya ﷺ (udo na ngozi Chineke ịrị ya) na ọ na-asị:

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْهُدَىٰ وَالتَّقَىٰ وَالْعَفَافَ وَالْغِنَى»

«O Chineke, n'ezie, a na m arị Ọ nduzi, egwu Chineke, ịdị ọcha, na akụ na ụba.» Sahih Muslim 2721.

Nakwa otu n'ime ihe Islam na-enye iwu ya bụ inwe ihere, Onye Ozi Chineke ﷺ (udo na ngozi Chineke ịrị ya) siri:

«الْحَيَاءُ لَا يَأْتِي إِلَّا بِخَيْرٍ»

«Ihere anaghị eweta ihe ọ bụla ma ọ bughị ezi ihe» Sahih Albukhari 6117, Nakwa Onye Ozi Chineke ﷺ (udo na ngozi Chineke ịrị ya) Siri:

«لِكُلِّ دِينٍ خُلُقٌ وَخُلُقُ الْإِسْلَامِ الْحَيَاءُ»

«Okpukpe ọ bụla nwere àgwà, ma àgwà nke Islam bụ ihere.» Al-Bayhaqi dekọtara ya na Shu'ab al-Iman 6/2619.

Otu n'ime ihe Islam na-enye n'iwu bụ inwe obi ike, ya mere site n'aka Anas (ka Chineke nwee afọ ojuju n'ebe ọ nọ), ọ sị:

«كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَحْسَنَ النَّاسِ وَأَشْجَعَ النَّاسِ وَأَجْوَدَ النَّاسِ وَلَقَدْ فَرَعَ أَهْلَ الْمَدِينَةِ فَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَبَقَهُمْ عَلَى فَرَسٍ»

«Onye Amuma ﷺ bụ onye kachasi mma n'ime ndi mmadu, onye kachasi nwee obi ike n'ime ndi mmadu, na onye kachasi enwe mmesapu aka n'ime ndi mmadu. N'ezie, ụjọ tụtụ ndi obodo Madinah, Onye Amuma ﷺ wee buru ha ụzọ n'elu inyinya.» Sahih Albukhari 2820 . Nakwa Onye Ozi Chineke ﷺ (udo na ngozi Chineke diri ya) na-achọ nchedo n'aka Chineke puo n'ujọ, o wee na-asị:

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجُبْنِ»

«O Chineke, n'ezie, a na m ariọ Gi mgbaba puo n'ujọ.» Sahih Albukhari 6374.

Otu n'ime ihe Islam na-enye n'iwu bụ inye onyinye nakwa mmesapu aka. Chineke Onye Di Elu siri:

(مَثَلُ الَّذِينَ يُبْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْتَبَتْ سَعَى سَنَابِلٍ فِي كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةُ حَبَّةٍ وَاللَّهُ يُضْعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَسِعَ عَلَيْهِمْ)

(Ihe atụ nke ndi na-emefu akụ na ụba ha n'uzọ nke Chineke di ka ihe atụ nke otu mkpuru nke puputara okporo asaa, n'okporo ọ bụla e nwere nari mkpuru. Ma Chineke na-amubara onye ọ bụla O

chọrọ ya n'okpukpu. Ma Chineke bụ Onye na-enye n'uju, Onye maara ihe niile.) [Surah Albakara:261].

Àgwà Onye Ozi Chineke (ka udo na ngozi Chineke dịrị ya) bụ mmesapụ aka. Site n'aka Ibn Abbas (ka Chineke nwee afọ ojuju n'ebe ha nọ), ọ sịrị:

«كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَجُودَ النَّاسِ بِالْخَيْرِ وَكَانَ أَجُودَ مَا يَكُونُ فِي رَمَضَانَ حِينَ يَلْقَاهُ جَبْرِيلُ وَكَانَ جَبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَلْقَاهُ كُلَّ لَيْلَةٍ فِي رَمَضَانَ حَتَّى يَنْسَلِخَ بَعْضُ عَلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْقُرْآنَ فَإِذَا لَقِيَهُ جَبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ أَجُودَ بِالْخَيْرِ مِنَ الرِّيحِ الْمُرْسَلَةِ»

«Onye Amuma ﷺ bụ onye kachasi ndi mmadu niile emesapụ aka n'ihe ọma, ọ na-akachasikwa emesapụ aka n'ime Ramadan n'oge Jibril na-ezute ya. Jibril (udo dịrị ya) na-ezutekwa ya n'abalị ọ bụla n'ime Ramadan ruo mgbe ọnwà ahụ ga-agwụ, ebe Onye Amuma ﷺ na-agụputara ya Qur'an. Ya mere, mgbe Jibril (udo dịrị ya) zutere ya, ọ na-emesapụ aka n'ihe ọma karịa ifufe a zighara.» Sahih Albukhari 1902.

Nakwa n'ime ihe Okpukpe Islam na-enye n'iwu bụ inyere ndị nọ ná mkpa aka, igbatara ndị nọ n'ihe isi ike ọsọ enyemaka, inye ndị agụụ na-agụ nri, inwe ezi mmekọrịta agbata obi, idobe njikọ ndị ikwu na ibe, nakwa inwe ọmịiko n'ebe anụmanụ nọ.

فَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُّ الْإِسْلَامِ خَيْرٌ؟ قَالَ: «تُطْعِمُ الطَّعَامَ وَتَقْرَأُ السَّلَامَ عَلَى مَنْ عَرَفْتَ وَمَنْ لَمْ تَعْرِفْ»

Site n'aka Abdullah bin Amr (ka Chineke nwee mmasị n'ebe ha abụọ nọ) na otu nwoke juru Onye

Amụma ﷺ: 'Kedu ihe kacha mma n'ime Islam?' O siri: «Ị na-enye nri, nakwa inye ekele udo (Salam) nye onye ị maara nakwa onye ị na-amaghị.» Sahih Albukhari 12. Nakwa Onye Ozi Chineke ﷺ (udo na ngozi Chineke diri ya) Siri:

«بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي بِطَرِيقٍ اشْتَدَّ عَلَيْهِ الْعَطَشُ فَوَجَدَ بِئْرًا فَنَزَلَ فِيهَا فَشَرِبَ ثُمَّ خَرَجَ فَإِذَا كَلْبٌ يَلْهَثٌ يَأْكُلُ الثَّرَى مِنَ الْعَطَشِ فَقَالَ الرَّجُلُ: لَقَدْ بَلَغَ هَذَا الْكَلْبُ مِنَ الْعَطَشِ مِثْلَ الَّذِي كَانَ بَلَغَ بِي فَنَزَلَ الْبِئْرَ فَمَلَأَ خُفَّهُ ثُمَّ أَمْسَكَهُ بِفِيهِ فَسَقَى الْكَلْبَ فَشَكَرَ اللَّهُ لَهُ فَعَفَرَ لَهُ» قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَإِنَّ لَنَا فِي الْبَهَائِمِ أَجْرًا؟ قَالَ: «نَعَمْ فِي كُلِّ دَابَّةٍ كَيْدٌ رَطْبَةٍ أَجْرٌ»

«Ka otu nwoke na-aga ije n'ụzọ, oké akpịrị ikpọ nkụ wee jide ya. O wee hụ otu olulu mmiri, gbadaa n'ime ya wee nūọ, emesịa ọ pụtá. O wee hụ otu nkịta ka ọ na-ekukusi ume ike, na-ata ájá n'ihì akpịrị ikpọ nkụ. Nwoke ahụ wee si: 'N'ezie, oké akpịrị ikpọ nkụ emejoyọla nkịta a dị kpomkwem ka o siri mejọọ m.' Ya mere, o wee gbadaghachi n'olulu mmiri ahụ, were mmiri mejuputa akpukpọ ukwu ya, emesịa o jide ya n'ọnu ya, wee nye nkịta ahụ mmiri ka ọ nūọ. Chineke wee nwee ekele maka ihe o mere, wee gbaghara ya.» Ha siri: "O Onye Ozi Chineke, n'ezie anyị nwere ugwo ọrụ n'ebe umụ anumanụ nọ?" O siri: «Ee, e nwere ugwo ọrụ n'ime ihe ọ bula nwere ume ndụ.» Sahih Bin Hibban 544. Nakwa Onye Ozi Chineke ﷺ (udo na ngozi Chineke diri ya) Siri:

«السَّاعِي عَلَى الْأَرْمَلَةِ وَالْمُسْكِينِ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ الْقَائِمِ اللَّيْلَ الصَّائِمِ النَّهَارَ»

«Onye na-agba mbọ maka nwanyị di ya nwurụ na onye na-enweghi ka ọ ha di ka onye na-alụ ọgụ n'uzọ Chineke, ma ọ bụ onye na-ekpe ekpere n'abalị ma na-ebu ọnụ n'ehihie.» Sahih Albukhari 5353.

Islam na-ekwusi ike n'ikike nke ndị ikwu, ma na-eme ka idobe njikọ ezinụlọ bụrụ iwu. Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ وَأُولَآءِ الْأَرْحَامُ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ إِلَّا أَنْ تَفْعَلُوا إِلَىٰ أَوْلِيَائِكُمْ مَعْرُوفًا كَانَ ذَلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا﴾

(Onye amụma kacha nwee ikike n'ebe ndị kwere ekwe nọ karịa onwe ha, ndị nwunye ya bụkwa nne ha. Ndị ikwu kacha nso n'ọbara kachakwa nwee ikike n'ebe ibe ha nọ n'ime Akwụkwọ Chineke karịa ndị kwere ekwe na ndị gbara ọsọ ndụ, belụsọ ma unu mere ndị enyi unu ezi omume. Nke a bụ ihe e dekọrọ n'ime Akwụkwọ ahụ.) [Surah Al-Ahzab: 6]. Ọ dọkwara aka ná ntị megide ibipụ njikọ ikwu na ibe, wee jikọọ ya na ime mmebi n'elu ụwa, Chineke Onye kachasị Elu sịrị:

﴿فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتَقَطَّعُوا أَرْحَامَكُمْ﴾ (22) ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعَمَّى أَبْصَرَهُمْ﴾ (23) {

(Ya mere, ọ nwere ike ibụ, ma ọ bụrụ na unu atugharịa azụ, na unu ga-emebi ihe n'ụwa, ma bipụkwa njikọ ezinụlọ unu)22{.

}Ndị ahụ bụ ndị Chineke abụola ọnụ, wee mee ka ha chie ntị, wee kpuokwa anya ha isi }23{ [Surah Muhammad: 22-23]. Nakwa Onye ozi Chineke ﷺ

(udo na ngozi Chineke dīrī ya) sīrī: «Onye na-ebipụ njikọ ezinụlọ agaghị abanye n'Aljannah» Sahih Muslim 2556. Ma ndi ikwu ndi iwu kwadoro idobe mmekọrịta ha na ha bụ: nne na nna, ụmụnne nwoke, ụmụnne nwanyi, ụmụnne nna nwoke, ụmụnne nna nwanyi, ụmụnne nne nwoke, nakwa ụmụnne nne nwanyi.

Okpukpe Islam na-emesi ike ikike onye agbata obi ọbuna ma ọ bụrụ na ọ bụ onye na-ekweghi ekwe. Chineke Onye kachasi Elu siri:

﴿وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا﴾

(Feenụ Chineke ofufe, ma unu esonyela Ya ihe ọ bula n'ofufe, nakwa imere nne na nna ihe ọma, na ndi ikwu na ibe, na ụmụ mgbei, na ndi ogbenye, na onye agbata obi nke bụ onye ikwu, na onye agbata obi na-abughị onye ikwu, na enyi nọ unu nso, na onye njem, nakwa ndi aka nri unu nwe. N'ezie, Chineke adighi ahụ onye ọ bula na-eme nganga, na-anya isi n'anya.) [Surah An-Nisai: 36]. Nakwa Onye Ozi Chineke ﷺ (udo na ngozi Chineke dīrī ya) Siri:

(مَا زَالَ جِبْرِيلُ يُوصِينِي بِالْجَارِ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ سَيُورُنِي)

"(Jibril nọgidere na-adụ m ọdụ gbasara onye agbata obi ruo mgbe m chere na ọ ga-eme ya onye nketa)" Sahih Abu Dawud 5152.

33- Islam mere ka ihe ọma niile nke nri na ihe ọhụhụ bụrụ ihe iwu kwadoro, ma nye

iwu maka idi ocha nke obi, ahụ, na ebe obibi; n'ih i ya, o mere ka alụmdi na nwunye buru ihe iwu kwadoro, dika Ndi Amuma (ka udo diri ha) siri nye iwu maka nke a, n'ih na ha na-enye iwu maka ihe oma o bula.

Nakwa Islam mere ka ezi ihe buru ihe ziri ezi n'ih oriri na ihe onun. Onye ozi Chineke ﷺ (udo na ngozi Chineke diri ya) siri:

«يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلَّا الطَّيِّبَ وَإِنَّ اللَّهَ أَمَرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا أَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِينَ قَالَ تَعَالَى: يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ} وَقَالَ تَعَالَى: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ} الْآيَةَ قَالَ: ثُمَّ ذَكَرَ الرَّجُلُ يُطِيلُ السَّفَرَ أَشْعَثَ أَغْبَرَ يَمُدُّ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ: يَا رَبِّ يَا رَبِّ وَمَطْعَمُهُ حَرَامٌ وَمَلْبَسُهُ حَرَامٌ وَمَشْرَبُهُ حَرَامٌ وَغَدْيٌ بِالْحَرَامِ فَأَنَّى يُسْتَجَابُ لِذَلِكَ؟!»

«Enyi ndi mmadu, n'ezie Chineke di mma, O dighikwa anabata ihe o bula ma e wezuga ihe di mma. N'ezie, Chineke nyere ndi kwere ekwe iwu ihe O nyere ndi ozi iwu. Onye kachasi elu kwuru, si: {Enyi ndi ozi, rienu site n'ih ndi di mma, ma mee ezi omume. N'ezie, A bu m Onye maara ihe niile unu na-eme.} Onye kachasi elu kwukwara, si: {Enyi ndi kwere ekwe, rienu site n'ih ndi di mma nke Anyi nyere unu, ma kelee Chineke ma o buru na o bu Ya ka unu na-eke.} (Amaokwu ah). O siri: O wee kwuo banyere otu nwoke na-aga njem di ogologo, ntutu isi ya ghasasiri aghasasi ma juputa n'aja, o na-esetipu aka ya abuo n'ebe eluigwe di na-as: 'Onyenwe m, Onyenwe m,' ma nri ya bu ihe

amachibidoro (Haram), uwe ya bu ihe amachibidoro, ihe onunụ ya bu ihe amachibidoro, a zụkwara ya n'ihe amachibidoro, yabụ kedu otu a gagesi aza ekpere ya?!» Sahih Muslim 1015. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةٌ يَوْمَ الْقِيَمَةِ كَذَلِكَ نَفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾

(Si: "Onye machibidoro ihe icho mma nke Chineke nke O weputara maka ndi ohu Ya, nakwa ihe ndi di mma sitere n'ihe oriri?" Si: "Ha bu maka ndi kwere ekwe na ndu nke uwa a, ha ga-abukwa naani maka ha n'Ubochi Mbilite n'Onwu." Otú a ka Anyi si akowa amaokwu ndi a n'uzo doro anya maka ndi maara ihe.) [Surah Al-A'raf: 32].

Okpukpe Islam nyere iwu maka idi ocha nke obi, ahụ, na ulo, n'ih i ya, o kwadoro alimdi na nwunye, di ka ndi amuma na ndi ozi (ka udo diri ha) si nye iwu maka ya, n'ih i na ha na-enye iwu maka ezi ihe o bu, ma Chineke Onye kachasi Elu siri:

﴿وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَرْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَحَفَدَةً وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَتِ اللَّهِ هُمْ يَكْفُرُونَ﴾

(Chineke meere unu ndi nwunye site n'onwe unu, meekwa maka unu umu na umu umu site na ndi nwunye unu, O wee nye unu ihe oriri site n'ihe ndi di mma. O bu n'ihe efu ka ha kwenyere, wee na-agonari amara Chineke?) [Surah An-Nahl: 72]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿وَتِيَابَكَ فَطَهَّرَ (4) وَالرِّجَزَ فَاهْجَرَهُ (5)﴾

(Ma uwe gi, mee ka o di ocha (4))

Ma arusi, gbahapu ha. (5) } [Surah Al-Muddaththir:4 5]. Nakwa Onye Ozi Chineke ﷻ (udo na ngozi Chineke diri ya) Siri:

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبَرٍ. قَالَ رَجُلٌ: إِنَّ الرَّجُلَ يُحِبُّ أَنْ يَكُونَ ثَوْبُهُ حَسَنًا وَنَعْلُهُ حَسَنَةً قَالَ: إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ الْكِبَرُ بَطَرُ الْحَقِّ وَغَمَطُ النَّاسِ

«Onye o bula nwere mpako ruru idi arọ nke atọm n'ime obi ya agaghị abanye n'Aljannah. Otu nwoke wee si: 'N'ezie, mmadu na-enwe mmasi ka uwe ya maa mma nakwa ka akpukpo ukwu ya maa mma.' O siri: 'N'ezie, Chineke mara mma, O na-ahukwa ima mma n'anya. Mpako bu iju eziokwu nakwa ileli ndi mmadu.'» Sahih Muslim 91.

34- Islam machibidoro isi ihe ndi a machibidoro iwu di ka: Ikunye Chineke ibe (Shirk), ekweghi ekwe, ife arusi, ikwu okwu gbasara Chineke n'enweghi ihe omuma, igbu umuaka, ikwa obara mmadu a na-asopuru, ikpata nruru aka n'uwa, ime anwansi, ajo omume ruru aru nke putara ihè na nke zoro ezo, ikwa iko, na idina udi onwe. O machibidoro iri ego omuru nwa (Riba), machibido iri anu nwuru anwu na ihe e gburu (n'ichu aja) nye arusi na chi ugha, o machibidokwara anu ezi na ihe ndi

{Unu agala nso n'akụ na ụba nwa mgbei, ma ọ bughị n'ụzọ kachasi mma, ruo mgbe o ruru n'ogo okenye; ma mejuputanyị ihe ọtụtụ na ihe ntụle n'ikpe nkwụmọtọ. Anyị anaghị ebunye mkpụrụobi ọ bụla ibu karịrị ike ya. Ma mgbe unu na-ekwu okwu, kpeenụ ikpe ziri ezi, ọ bụrụgodị na o metụtara ndị ikwu na ibe; mezuokwanụ ogbughba ndụ Chineke. Nke a ka O nyere unu n'iwu, ka unu wee cheta.} [Surah Al-An'am:151-152]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Sịrị:

﴿قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَالْإِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَأَنْ تُشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾

"(Sị: Naanị ihe Onyenwe m machibidoro bụ omume rụrụ arụ, nke putara ihè nakwa nke zoro ezo, na mmehie, na mmegbu n'enweghị ikike ziri ezi, nakwa ijikọta Chineke na ihe Ọ na-ewedataghị ikike maka ya, nakwa ikwu megide Chineke ihe unu na-amaghị.)" [Surah Al-A'raf: 33].

Islam machibidoro igbu mkpụrụ obi a na-akwanyere ụgwù, Chineke Onye kachasi Elu sịrị:

﴿وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَمَنْ قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيَةٍ سُلْطَانًا فَلَا يُسْرِفُ فِي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا﴾

(Ma unu egbula mkpụrụobi nke Chineke mere ka ọ dị nsọ, ma ọ bughị n'eziokwu. Ma onye ọ bụla e gburu na mmegbu, n'ezie Anyị enyela onye nnọchi anya ya ikike; ya mere, ka ọ ghara ịgabiga ókè n'igbu ọchụ. N'ezie, ọ bụ onye a na-enyere aka.) [Surah Al-

Isra: 33]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ
وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا﴾

(Ma ndi na-adighi akpoku chi ozọ tinyere Chineke, ha anaghikwa egbu mkpuru obi nke Chineke machibidoro, beluso n'ikpe ziri ezi, ha anaghikwa akwa iko. Ma onye o buła mere nke ahụ ga-enweta ntaramahuhu.). "[Surah Al-Furqan: 68]."

Islam machibidoro ikpata mmebi n'elu uwa, Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا﴾

"(Ma unu arula ala n'elu ala mgbe mmezi ya gasiri.)" "[Surah Al-A'raf: 56]."

وقال الله تعالى مخبراً عن النبي شعيب عليه السلام أن قال لقومه: {يَا قَوْمِ
اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ ۖ قَدْ جَاءَكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ ۖ فَأَوْفُوا الْكَيْلَ
وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا ۚ
ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ}

Chineke Onye Di Elu kwukwara n'iko gbasara Onye Amuma Shu'aib (udo diri ya) na o gwara ndi ya si:

{O ndi m, feenu Chineke ofufe, unu enweghi chi ozọ kwesiri ofufe n'eziokwu ma o bughị Ya. N'ezie, ihe akaebe doro anya esitela n'aka Onyenwe unu biakwute unu. Ya mere, mezuonu ihe otutu na ihe otutu idi aro, unu ebelatala ndi mmadu ihe ha nwere, unukwa emela mmebi n'ala mgbe e dozisiri

ya. Nke ahụ ka mma maka unu ma ọ bụrụ na unu bụ ndị kwere ekwe.} [Surah Al-A'raf: 85].

Okpukpe Islam machibidoro anwansi, Chineke Onye bụ Eziokwu, Onye Dị Nsọ nakwa Onye kachasi Elu siri:

﴿وَأَلْقَى مَا فِي يَمِينِكَ تَلَقَّفَ مَا صَنَعُوا إِنَّمَا صَنَعُوا كَيْدُ سُجُرٍّ وَلَا يُفْلِحُ السَّاجِرُ حَتَّىٰ أَتَىٰ﴾

(Ma tuba ihe di n'aka nri gi, ọ ga-eloda ihe ha meputara. N'ezie, ihe ha meputara bu naani aghugho onye anwansi. Onye anwansi anaghikwa enwe ihe iga nke oma n'ebe o si bia.). [Surah Taha: 69]. Nakwa Onye Ozi Chineke ﷻ (udo na ngozi Chineke diri ya) siri:

«اجْتَنِبُوا سَبْعَ الْمَوْبِقَاتِ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا هُنَّ؟ قَالَ: الشِّرْكُ بِاللَّهِ وَالسُّحْرُ وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَكْلُ الرِّبَا وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ وَالنَّوْلي يَوْمَ الرِّحْفِ وَقَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ الْغَافِلَاتِ»

«Zerenụ mmehie asaa ahụ na-ala mmadụ n'iyi.» Ha siri: «Onye Ozi Chineke, gini ka ha bu?» O siri: «Ikunye Chineke ibe (Shirk), ime anwansi, ikwa obara mmadụ nke Chineke machiri ma ọ bughị n'usoro ziri ezi, iri ego omuru nwa (Riba), irifu akụ na uba nwa mgbei, igba osọ n'ubochi agha, na ibo umu nwanyị kwere ekwe ndi no n'udo ma dikwa ochacha ebubo ikwa iko.» Sahih Albukhari 6857.

Okpukpe Islam machibidoro ajo omume ndi putara ihè na ndi zoro ezo (Fawahish), ikwa iko (Zina), na idina udi onwe (Liwat), e burula uzọ kpọturu aha amaokwu ndi na-egosi nke ahụ n'isi

mmalite paragraf a. Okpukpe Islam machibidokwara ọmụrụ nwa (Riba). Chineke Onye kachasi Elu siri:

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿278﴾ فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِن تُبْتِغُوا فَلَكم رُءُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تُظْلَمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ ﴿279﴾}

(O unu ndi kwere ekwe, tụọnu egwu Chineke ma hapunu ihe foduru n'omuru nwa, o buru na unu bu ndi kwere ekwe 278).

{Ma o buru na unu emeghi ya, maranu maka agha nke ga-esi n'aka Chineke nakwa Onye ozi Ya bia; ma o buru na unu echegharja, isi akụ unu diiri unu. Unu agaghi emegbu mmadu, a gaghi kwa emegbu unu 279}. [Surah Albakara:278 279]. Chineke eyighi onye mere mmehie egwu agha di ka O siri yie onye na-eri omurunwa (riba) egwu; n'ihina n'ime omurunwa ka nbibi nke okpukpe, obodo, akunuba na ndu di.

Islam machibidoro iwu iri anu nwuru anwu, na ihe e gburu aja nye arusi na arusi a kpuru akpu, o machibidokwara anu ezi iwu. Chineke Onye kachasi Elu siri:

{حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الْخَنزِيرِ وَمَا أُهْلَ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْفُوْدَةُ وَالْمُنْتَرِيَةُ وَالنَّطِيْحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبْعُ إِلَّا مَا ذُكِّرْتُمْ وَمَا دُبِحَ عَلَى النَّصَبِ وَأَن تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَمِ ذَلِكُمْ فِسْقٌ }

{A machibidoro unu anu nwuru onwe ya, na obara, na anu ezi, na ihe a kpokuru aha ozo na-abughi Chineke n'ahu ya, na anu a nyagburu

anyagbu, na anụ a kugburu akugbu, na anụ si n'elu daa nwuo, na anụ a chogburu achogbu, nakwa nke anụ ohiya riri, beluso nke unu gburu n'usoro ziri ezi, na ihe e gburu n'elu ebe ichuàjà, nakwa icho mkpebi site n'ikpa nza (Azlam). Nke ahụ bu mmehie (Fisq).{ [Surah Al-Maa'idah: 3].

Islam machiri inu ihe na-aba n'anya (Khamr), na ihe ndi ozo niile na-adighi ocha (Najasat), nakwa ihe ruru aru (Khaba'ith). Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنصَابُ وَالْأَزْلَمُ رَجَسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ (90) إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنتَهُونَ ﴿91﴾

(O unu ndi kwere ekwe, n'ezie, ihe na-aba n'anya, igba chaa chaa (Maysir), arusi, na aku igba afa bu ihe ruru aru sitere n'oru Ekwensu. Ya mere, zereu ya ka unu wee nwee ihe igba nke oma. 90{.

"(N'ezie, ihe Ekwensu na-achọ bu ikpata ibu iro na ikpo asi n'etiti unu site n'ihe na-aba n'anya nakwa igba chaa chaa (Maysir), na igbochi unu icheta Chineke nakwa ikpe ekpere. Ya mere, unu o ga-akwusi? 91)" [Surah Al-Maa'idah: 90-91]. E kwuolarị na paragraf nke (31) banyere ka Chineke Onye Di Elu siri mee ka a mara na otu n'ime njirimara nke Onye Ozi (ka udo na ngozi Chineke diri ya) n'ime Tora bu na o na-amachibido ha ihe ruru aru. Chineke Onye kachasi Elu siri:

{ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْنُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ
وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ
عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ } ١٥٧

{Ndi ahụ na-eso Onye Ozi ahụ, bụ Onye Amụma na-amaghị akwụkwọ, onye ha na-ahụ ka e dere gbasara ya n'ebe ha nọ n'ime Torah na Injil; onye na-enye ha iwu ime ezi omume ma na-egbochi ha ime ihe ọjọọ, na-eme ka ihe ndị dị mma bụrụ ihe ziri ezi nye ha ma na-amachibido ha ihe ndị rụrụ arụ, na-ewepụkwara ha ibu arọ ha nakwa agbụ ndị ahụ dị ha n'ahụ.} [Surah Al-A'raf: 157].

Islam machibidorokwa iri akụ nwa mgbei, Chineke Onye kachasi Elu Sịrị:

﴿وَأَنذَرُوا آلَ يَثْمَإَ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا الْحَبِيثَ بِالطَّيِّبِ وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَى أَمْوَالِكُمْ إِنَّهُ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا﴾

(Nyenụ ụmụ mgbei akụ na ụba ha, unu ejikwala ihe ọjọọ gbanwere ihe ọma, ma unu erikwala akụ na ụba ha tinyere akụ na ụba unu. N'ezie, nke a bụ mmehie dị ukwu.). [Surah An-Nisaa: 2]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Sịrị:

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَى ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ
سَعِيرًا﴾

}"N'ezie, ndị ahụ na-eri akụ na ụba ụmụ mgbei n'ụzọ mmegbu, ọ bụ sọsọ ọkụ ka ha na-eri n'ime afọ ha, ma ha ga-abanye n'ime ọkụ na-enwu gbaa."{ [Surah An-Nisaa: 10].

Islam machibidoro aghughọ n'ihe ọtùtù na ihe aro, Chineke Onye kachasi Elu Sịrị:

﴿وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّينَ ﴿١﴾ الَّذِينَ إِذَا أَكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ ﴿٢﴾ وَإِذَا كَالُوهُمْ أَوْ وَزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ ﴿٣﴾ أَلَا يَظُنُّ أُولَٰئِكَ أَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ ﴿٤﴾﴾

(Ahụhụ ga-adịrị ndị na-erigharị mmadụ n'ihe ọtùtù)1{.

)}Ndị nke bụ na mgbe ha na-anara ihe ọtùtù n'aka ndị mmadụ, ha na-anara ya n'ozuzu oke }2{.

)}Ma mgbe ha tụrụ ha n'ihe ọtùtù ma ọ bụ tọrọ ha n'ihe ọtùtù igwe, ha na-ebelata ya }3{.

)}Ndị ahụ ọ naghị eche na a ga-akpọlite ha n'ọnwu }4{ [Surah Al-Mutaffifin: 1-4].

Islam amachibidoro ibipụ njikọ ezinụlọ (Qat' al-Arham), ma e kwuburu na paragraf nke (31) banyere amaokwu na hadith ndị na-egosi nke a. Ndi amuma na ndi ozi (udo diri ha) niile kwenyere n'ịmachibido ihe ndi a a machibidoro iwu.

35- Islam na-amachibido àgwà ọjọọ ndị a na-akatọ dika igha ụgha, ighọ aghughọ, igba okpuru (Ghadar), irara mmadụ nye, iduhie mmadụ, inwe anyaufu, ikpa ajọ nkata, izu ohi, mmegide, na imegbu mmadụ, ma na-amachibido àgwà ọjọọ ọ bula.

Islam na-amachibido àgwà ọjọọ n'ozuzu ya. Chineke Onye kachasi Elu siri:

﴿وَلَا تُصَغِّرْ حَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ﴾

(Ma atughaririha ndi mmadu nti gi, ma ejekwala ije n'ụwa na nganga. N'ezie, Chineke adighi ahụ

onye ọ bula na-anyà isi ma na-etu ọnu n'anya).
[Surah Luqman:18]. Onye ozi Chineke ﷺ (udo na
ngọzi Chineke dịrị ya) sịrị:

« إِنَّ مِنْ أَحْبَبِكُمْ إِلَيَّ وَأَقْرَبَكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَحْسَنُكُمْ أَخْلَاقًا وَإِنْ أَبْغَضَكُمْ
إِلَيَّ وَأَبْعَدَكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ الثَّرَاوُونَ وَالْمُتَشَدِّقُونَ وَالْمُتَفَيِّهُونَ قَالُوا يَا
رَسُولَ اللَّهِ قَدْ عَلِمْنَا الثَّرَاوُونَ وَالْمُتَشَدِّقُونَ فَمَا الْمُتَفَيِّهُونَ قَالَ الْمُتَكَبِّرُونَ »

« N'ezie, ndị m kachasị hụ n'anya n'ime unu, nakwa
ndị ga-akachasị nọrọ m nso n'ọdụ n'Ụbọchị Mbilita
n'Ọnwụ, bụ ndị kachasị mma n'àgwà. Ma n'ezie, ndị
m kachasị kpọọ asị n'ime unu, nakwa ndị ga-
akachasị nọrọ m anya n'ọdụ n'Ụbọchị Mbilita
n'Ọnwụ, bụ ndị na-ekwu okwu ọtụtụ (Thartharun),
na ndị na-eme ọnu (Mutashaddiqun), nakwa ndị
Mutafayhiqun. Ha wee si: 'O Onye Ozi nke Chineke,
anyị amatala ndị na-ekwu okwu ọtụtụ nakwa ndị
na-eme ọnu, ma olee ndị bụ ndị Mutafayhiqun?' O
wee si: 'Ndị mpako.' » As-Silsilah As-Sahīhah 791.

Islam na-amachibido ịgha ụgha, Chineke Onye
kachasị Elu Sịrị:

{ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ }

{N'ezie, Chineke adighị eduzi onye na-emebiga
ihe ókè, bụrụ onye ụgha.} [Surah Ghafir: 28]. Nakwa
Onye Ozi Chineke ﷺ (udo na ngọzi Chineke dịrị ya)
Sịrị:

«وَأَيَّاكُمْ وَالْكَذِبَ فَإِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ وَإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ وَمَا
يَزَالُ الرَّجُلُ يَكْذِبُ وَيَتَحَرَّى الْكَذِبَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ كَذَّابًا»

«Kpacharanụ anya maka ịgha ụgha, n'ihì na ịgha
ụgha na-eduga n'ajọ omume, ma ajọ omume na-

eduga n'ọkụ ala mmụọ. Ma mmadụ na-anọgide na-
agha ụgha, na-achọkwa ịgha ụgha, ruo mgbe e dere
ya n'ebe Chineke nọ dị ka onye ụgha.» Sahih Muslim
2607. Nakwa Onye ozi Chineke ﷺ (udo na ngozi
Chineke dịrị ya) Sịrị:

«آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ: إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ وَإِذَا أُؤْتِمِنَ خَانَ»

«Ihe irịba ama nke onye ihu abụọ dị atọ: mgbe o
kwuru okwu, o ghaa ụgha; mgbe o kwere nkwa, o
mebie ya; na mgbe e tụtwasịrị ya obi, o raa mmadụ
nye.» Sahih Albukhari 6095.

Okpukpe Islam na-amachibido ịghọ aghughọ.

وجاء في الحديث أن رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ عَلَى صُبْرَةٍ طَعَامٍ فَأَدْخَلَ
يَدَهُ فِيهَا فَنَالَتْ أَصَابِعُهُ بَلَلًا فَقَالَ: «مَا هَذَا يَا صَاحِبَ الطَّعَامِ؟» قَالَ أَصَابَتْهُ السَّمَاءُ
يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: أَفَلَا جَعَلْتَهُ فَوْقَ الطَّعَامِ كَي يَرَاهُ النَّاسُ مِنْ عَشٍ فَلَيْسَ مِنِّي»

A kọrọ na Hadith na Onye Ozi Chineke ﷺ gafere
n'otu ikpo nri, o wee tinye aka ya n'ime ya, mkpịsị
aka ya wee metụ mmiri, o wee sị: «Gịnị bụ nke a, O
onye nwe nri?» Ọ sịrị: Mmiri ozuzo mara ya, O Onye
Ozi Chineke. O wee sị: Gịnị kpatara ị debereghị ya
n'elu nri ahụ ka ndị mmadụ nwee ike ịhụ ya? Onye
ọbụla na-aghọ aghughọ esiteghị na m.» Sahih
Muslim 102.

Islam na-amachibido ịgba okpuru, nraranye na
aghughọ. Chineke Onye kachasị Elu sịrị:

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمْنَتَكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ)

(O unu ndị kwere ekwe, unu ararala Chineke na
Onye ozi ahụ nye, ma unu emebikwala ihe ntụkwasi

obi unu, ebe unu maara.) [Surah Al-Anfal: 27].
Nakwa okwu Ya, Onye kachasi Elu:

﴿الَّذِينَ يُوفُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَلَا يَنْقُضُونَ الْعَمِيَّةَ﴾

(Ndi na-emezu nkwa Chineke, ma ha anaghi
emebi ogbugba ndu ahụ.) [Surah Ar-Ra'd: 20]. Onye
ozi Chineke ﷺ (udo na ngozi Chineke diri ya) na-
agwa ndi agha ya, mgbe ha puru, si:

«اغْرُوا وَلَا تَغْلُوا وَلَا تَغْرُوا وَلَا تَمُتُوا وَلَا تَقْتُلُوا وَلِيَدًا»

«Lugonu agha, ma ezukwalanu ohi, agbakwalanu
okpuru, emebisikwalanu ozu, egbukwalanu nwata»
Sahih Muslim 1731. Nakwa Onye Ozi Chineke ﷺ
(udo na ngozi Chineke diri ya) Siri:

«أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَانَ مُنَافِقًا خَالِصًا وَمَنْ كَانَتْ فِيهِ خَصْلَةٌ مِنْهُنَّ كَانَتْ فِيهِ خَصْلَةٌ
مِنَ النَّفَاقِ حَتَّى يَدْعَاهَا: إِذَا أُؤْتِمِنَ خَانَ وَإِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَإِذَا عَاهَدَ غَدَرَ وَإِذَا خَاصَمَ
فَجَرَ»

«Agwa anọ, onye obula ha di n'ime ya na-abu onye
ihu abuo zuru oke, ma onye obula nwere otu agwa
n'ime ha na-enwe otu agwa nke ihu abuo ruo mgbe
o hapuru ya: mgbe a tukwasiri ya obi, o daa
ntukwasi obi ahụ; na mgbe o na-ekwu okwu, o ghaa
ugha; na mgbe o mere nkwekorita, o mebie ya; na
mgbe o na-arụ ụka, o mee ajọ omume.» Sahih
Albukhari 34.

Islam na-amachibido anyafu, Chukwu Onye
kachasi Elu Siri:

﴿أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ
وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُمْ مُلْكًا عَظِيمًا﴾

(Ka ọ bu ha na-enwere ndị mmadụ anyanụ n'ihe Chineke nyere ha site n'amara Ya? N'ezie, Anyị nyere ndị ezi na ụlọ Ibrahim Akwụkwọ nakwa amamihe, Anyị nyekwara ha nnukwu ọchịchị). [Surah An-Nisaa: 54]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Sịrị:

﴿وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُم مِّنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِّنْ عِندِ أَنفُسِهِمْ مِّنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ فَاعْتَصُوا وَأَصْفَحُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرٍ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾

(Ọtụtụ n'ime Ndị Nwe Akwụkwọ na-achọ ka ha weghachi unu azụ ka unu buru ndị na-agonahụ Chineke mgbe okwukwe unu gasiri, n'ih i ekworo sitere n'ime onwe ha, mgbe eziokwu doro ha anya gasiri. Ya mere, gbagharanụ ma legharanụ anya ruo mgbe Chineke wetara iwu Ya. N'ezie, Chineke nwere ike ime ihe niile.) [Surah Albakara:109]. Nakwa Onye Ozi Chineke ﷺ (udo na ngozi Chineke diri ya) Sịrị:

«دَبَّ إِلَيْكُم دَاءُ الْأَمِّ قَبْلَكُمْ: الْحَسَدُ وَالْبَغْضَاءُ هِيَ الْحَالِقَةُ لَا أَقُولُ تَخْلُقُ الشَّعَرَ وَلَكِنْ تَخْلُقُ الدِّينَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ حَتَّىٰ تُؤْمِنُوا وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّىٰ تَحَابُّوا أَفَلَا أُتْبِكُمْ بِمَا يُتَّبِتُ ذَلِكَ لَكُمْ؟ أَفَسُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ»

«Ọrịa nke mba ndị di tupu unu abatala n'etiti unu: Ekworo nakwa ikpasi. Ọ bu ihe na-akpucha akpucha; adighi m asi na ọ na-akpucha ntutu isi, kama ọ na-akpucha okpukpe. Eji m Onye ahụ mkpuru obi m di n'aka Ya anu iyi, unu agaghi abanye na Jannah ruo mgbe unu kwere ekwe, unu agaghikwa abu ndi kwere ekwe n'ezie ruo mgbe

unu hụrụ ibe unu n'anya. M gwa unu ihe ga-eme ka nke a guzosie ike maka unu? Gbasaanu udo n'etiti unu.» Sunan At-Tirmidhi 2510.

Islam machibidoro aghugho ojoyo, Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ أَكْبَرًا مَّجْرُمٍهَا لِيَمْكُرُوا فِيهَا وَمَا يَمْكُرُونَ إِلَّا بِأَنْفُسِهِمْ وَمَا يَشْعُرُونَ﴾

(Otu a kwa, Anyi mere n'ime obodo o buka ndi ukwu n'ime ndi omekome ya ka ha mee aghugho n'ime ya. Ma ha adighi eme aghugho o buka beluso megide mkpuruobi ha, ma ha amataghị.). [Surah Al-An'am:123]. Chineke Onye Di Elu koru na ndi Juu gbaliri igbu Almasih (udo diri ya) ma kpaa nkata ojoyo, mana Chineke kpaa nkata megide ha. Chineke mekwara ka o doo anya na nkata ojoyo anaghi adakwasị onye ozo ma o bughị ndi kpaa ya. Chineke Onye kachasi Elu siri:

﴿فَلَمَّا أَحَسَّ عِيسَىٰ مِنْهُمُ الْكُفْرَ قَالَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَأَشْهَدُ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ ﴿52﴾ رَبَّنَا ءَامَنَّا بِمَا أَنْزَلْتَ وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ ﴿53﴾ وَمَكُرُوا وَمَكَرَ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَكْرِينَ ﴿54﴾ إِذْ قَالَ اللَّهُ لِيَعِيسَى ابْنِي مَتَّى فَإِذْكَ وَرَافِعُكَ إِلَىٰ وَمُطَهِّرُكَ مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَجَاعِلُ الَّذِينَ اتَّبَعُوكَ فَوْقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَمَةِ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأَحْكُمُ بَيْنَكُمْ فِيمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿55﴾﴾

(Mgbe Isa choputara ekweghi ekwe n'ime ha, o siri: "Onye bu ndi inyeaka m n'uzo Chineke?" Ndi na-eso uzo ahu (Al-Hawariyun) wee si: "Anyi bu ndi inyeaka Chineke. Anyi ekwerela na Chineke, ma gbàà àmà na anyi bu ndi Alakuba" 52).

} "Onyenwe anyị, anyị ekwerela n'ihe I kpughere, anyị esowokwa Onye Ozi ahụ, ya mere dee anyị n'ime ndị àmà }53{"

} Ha mere atụmatụ, Chineke wee mee atụmatụ, Chineke bụkwa Onye kacha mma n'ime ndị na-eme atụmatụ }54{.

{Mgbe Chineke kwuru si: "O Isa, n'ezie, A ga m eme ka ị nwụọ, ma bulie gị elu n'ebe M nọ, ma sachapụ gị pụọ n'aka ndị na-ekweghi ekwe, ma mee ndị na-eso gị ka ha dị elu karịa ndị na-ekweghi ekwe ruo Ụbọchị Mbilita n'ọnwụ. Emesịa, n'ebe M nọ ka nloghachi unu ga-adị; mgbe ahụ, A ga m ekpezikwa n'etiti unu n'ihe unu na-ese okwu na ya }55{ }.

[Surah Al Imran:52-55]. Chineke Onye Dị Elu kọkwara na ndị Onye Amụma Salih (udo dīrī ya) chọrọ igbu ya n'aghughọ, ha wee kpaa nkata aghughọ, Chineke wee kpaara ha nkata wee bibie ha na ndị ha niile. Chineke Onye kachasị Elu sịrị:

﴿قَالُوا تَقَاسَمُوا بِاللَّهِ لَنُبَيِّتَنَّهُ وَأَهْلَهُ ثُمَّ لَنَقُولَنَّ لِوَلِيِّهِ مَا شَهِدْنَا مَهْلِكَ أَهْلِهَا وَإِنَّا لَصٰدِقُونَ﴾ (49) ﴿وَمَكَرُوا مَكْرًا وَمَكَرْنَا مَكْرًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ (50) ﴿فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ مَكْرِهِمْ أَنَا دَمَرْنَاهُمْ وَاقْتُلْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ﴾ (51) {

} Ha sịrị: "Nụonụ iyi na Chineke, na n'ezie anyị ga-awakpo ya na ezinụlọ ya n'abalị. Emesịa, n'ezie anyị ga-asị onye ikwu ya: 'Anyị abughị ndị akaebe na mbibi ezinụlọ ya, n'eziekwa, anyị bụ ndị na-ekwu eziokwu.'" }49{.

(Ha wee mee atụmatụ, Anyị wee mee atụmatụ, ebe ha na-amataghị }50{.

{Ya mere, lee otú njedebe nke aghughò ha siri dị, na Anyị bibiri ha na ndị ha niile }51{ } [Surah An-Naml: 49-51].

Islam na-amachibido izu ohi, Onye ozi Chineke ﷺ (udo na ngozi Chineke dịrị ya) siri:

«لَا يَزْنِي الزَّانِي حِينَ يَزْنِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلَا يَسْرِقُ حِينَ يَسْرِقُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلَا يَشْرَبُ حِينَ يَشْرَبُهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ وَالتَّوْبَةُ مَعْرُوضَةٌ بَعْدُ»

«Onye na-akwa iko anaghị akwa iko n'oge ọ na-akwa iko ebe ọ bụ onye kwere ekwe n'ezie, onye ohi anaghị ezu ohi n'oge ọ na-ezu ohi ebe ọ bụ onye kwere ekwe n'ezie, onye na-anụ ihe na-egbu uche (ihe na-aba n'anya/Khamr) anaghị anụ ya n'oge ọ na-anụ ya ebe ọ bụ onye kwere ekwe n'ezie, ma nchegharị ghere oghe mgbe nke ahụ gasiri.» Sahih Albukhari 6810.

Islam na-amachibido mmegbu, Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَايَ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾

"(N'ezie, Chineke na-enye iwu maka ikpe ziri ezi, ime ihe ọma, na inye ndị ikwu na ibe; ma na-amachibido omume ruru aru, ihe ọjọọ, na mmegbu. Ọ na-adụ unu ọdụ ka unu wee cheta.)" [Surah An-Nahl: 90]. Nakwa Onye Ozi Chineke ﷺ (udo na ngozi Chineke dịrị ya) Siri:

«إِنَّ اللَّهَ أَوْحَىٰ إِلَيَّ أَنْ تَوَاضَعُوا حَتَّى لَا يَبْغِيَ أَحَدٌ عَلَى أَحَدٍ وَلَا يَفْخَرَ أَحَدٌ عَلَى أَحَدٍ»

«N'ezie, Chineke ekpugheere m ka unu diri umeala, ka otu onye ghara imegbu ibe ya, ma ka otu onye ghara inya isi n'ahụ ibe ya.» Sahih Abu Dawud 4895.

Islam na-amachibido mmegbu, Onye kachasi Elu sirị:

{وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ}

(Ma Chineke anaghi ahụ ndi ajọ omume n'anya)
[Surah Al Imran:57]. Nakwa okwu Ya, Onye kachasi Elu:

{إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ}

(N'ezie, ndi ajọ omume agaghi enwe oganihu.).
[Surah Al-An'am:21]. Nakwa okwu Ya, Onye kachasi Elu:

{وَالظَّالِمِينَ أَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا}

{ Ma ndi mmegbu, O kwadola maka ha ahuhu na-egbu mgbu.} [Surah Al-Insan: 31]. Nakwa Onye Ozi Chineke ﷻ (udo na ngozi Chineke diri ya) Sirị:

«ثَلَاثَةٌ لَا تَرُدُّ دَعْوَتُهُمْ: الْإِمَامُ الْعَادِلُ وَالصَّائِمُ حَتَّى يُفْطَرَ وَدَعْوَةُ الْمَظْلُومِ تُحْمَلُ عَلَى الْعَمَامِ وَتُفْتَحُ لَهَا أَبْوَابُ السَّمَاوَاتِ وَيَقُولُ الرَّبُّ عَزَّ وَجَلَّ: وَعِزَّتِي لِأَنْصُرَنَّكَ وَلَوْ بَعْدَ حِينٍ»

«Mmadu atọ a naghi ajọ ekpere ha: Onye ndu na-ekpe ikpe nkwumoto, onye na-ebu onu ruo mgbe o saghere onu ya, nakwa ekpere onye a na-emegbu; a na-ebu ya n'elu igwe ojii, a na-emeghekwaara ya onu uzọ nke eluigwe, Onyenwe anyi (Onye Di Ebube nakwa Onye Di Ukwuu) ga-asị: 'Eji m ebube m anu iyi, aga m enyere gi aka n'ezie, obulagodi mgbe oge ufodu gasiri.'» Muslim dekọtara ya (2749) na

nkenke n'enwe obere ọdịiche, na At-Tirmidhi (2526) n'enwe obere ọdịiche, na Ahmad (8043), ma okwu a bụ nke ya. Na mgbe Onye Ozi Muhammad ﷺ (udo na ngozi Chineke dịrị ya) zigara Muadh na Yemen, otu n'ime ihe o kwuru si ya bụ:

«وَأَتَى دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ فَإِنَّهُ لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ اللَّهِ حِجَابٌ»

«Kpachara anya maka ekpere nke onye e megburu, n'ihì na n'ezie ọ nweghị ihe mgbochi dị n'etiti ya na Chineke.» Sahih Albukhari 1496. Nakwa Onye Ozi Chineke ﷺ (udo na ngozi Chineke dịrị ya) Sịrị:

«أَلَا مَنْ ظَلَمَ مُعَاهِدًا أَوْ انْتَقَصَهُ أَوْ كَلَّفَهُ فَوْقَ طَاقَتِهِ أَوْ أَخَذَ مِنْهُ شَيْئًا بَغَيْرِ طَيِّبِ نَفْسٍ فَأَنَا حَاجِبُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»

«Maranụ na onye ọ bụla megburu onye nọ n'okpuru nkwekọrịta, ma ọ bụ belata ihe ruuru ya, ma ọ bụ bunye ya ibu ọrụ karịrị ike ya, ma ọ bụ nara ihe ọ bụla n'aka ya n'enweghị afọ ofufo ya, mụ onwe m ga-abụ onye ga-arurịta ụka megide ya n'ụbọchị mbilite n'ọnwu.» Sunan Abu Dawud 3052. Ya mere, Islam, dika i hụrụ, na-amachibido ọgwà ọjọọ ọ bụla ma ọ bụ mmeso na-ezighị ezi ma ọ bụ mmegbu.

**36- Okpukpe Islam na-amachibido
azumahia gbasara ego nke nwere
omurunwa (Riba), mmeru ahụ, ihe a na-
ejighi n'aka (Gharar), mmegbu, ma ọ bụ
aghughọ, ma ọ bụ nke na-ebute ọdachi na**

mmerụ ahụ n'ozuzu nye ọha mmadụ, mba dī iche iche, nakwa ndi mmadụ n'otu n'otu.

Okpukpe Islam na-amachibido azumahia gbasara ego nke gunyere omurunwa (Riba), mmerụ ahụ, ihe ejighi n'aka (Gharar), mmegbu, aghughọ, ma o bu nke na-eduga n'odachi nakwa mmerụ ahụ n'ozuzu nye ọha mmadụ, mba dī iche iche, na ndi mmadụ n'otu n'otu. E burula uzọ kpọturu aha na mbido paragraf a amaokwu na okwu Onye Amuma (Hadith) dī iche iche nke machiri inata omuru nwa (Riba), ma o bu mmegbu, ma o bu aghughọ, ma o bu nruru aka n'elu uwa. Chineke Onye kachasi Elu sirị:

﴿وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بَغْيٍ مَا أَكْتَسَبُوا فَقَدْ احْتَمَلُوا بُهْتَنًا وَإِثْمًا مُّبِينًا﴾

"(Ma ndi ahụ na-emegbu ndi nwoke kwere ekwe nakwa ndi nwaanyi kwere ekwe n'enweghi ihe ojoo ha ruru, n'ezie ha ebuola ugha nkwuto nakwa mmehie putara ihè.)" [Surah Al-Ahzab: 58]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Sirị:

﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ﴾

(Onye o bula ruru ezi omume, o bu maka onwe ya, ma onye o bula mekwara ihe ojoo, o ga-adị n'isi ya. Onyenwe gi abughi onye na-emegbu ndi ohu) [Surah Fussilat: 46].

وجاء في السنة: «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَضَى أَنْ لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ»

O bjakwara na Sunnah: «na Onye ozi Chineke ﷺ kpebiri na a gaghị emerụ mmadụ ahụ, a gaghikwa

akwughachi mmeru ahụ» Sunan Abu Dawud, Nakwa Onye Ozi Chineke ﷺ (udo na ngozi Chineke dīrī ya) Sīrī:

« مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يُؤْذِي جَارَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا، أَوْ لِيَسْكُتْ. وَفِي رَوَايَةٍ: فَلْيُحْسِنْ إِلَى جَارِهِ. »

«Onye ọ bula nke kweere na Chineke nakwa n'Ubochi Ikpeazu, ya ewutela onye agbata obi ya; onye ọ bula nke kweere na Chineke nakwa n'Ubochi Ikpeazu, ya sọpuru onye ọbia ya; onye ọ bula nke kweere na Chineke nakwa n'Ubochi Ikpeazu, ya kwuo ihe ọma, ma ọ bu ya gbaa nkiti. N'akuko ọzọ: ya meere onye agbata obi ya ihe ọma.» Sahih Muslim 47, Nakwa Onye Ozi Chineke ﷺ (udo na ngozi Chineke dīrī ya) Sīrī:

«عَذِيبَتْ امْرَأَةً فِي هَرَّةٍ سَجَنَتْهَا حَتَّى مَاتَتْ فَدَخَلَتْ فِيهَا النَّارَ لَا هِيَ أَطْعَمَتْهَا وَسَقَتْهَا إِذْ هِيَ حَبَسَتْهَا وَلَا هِيَ تَرَكَتْهَا تَأْكُلُ مِنْ خَشَاشِ الْأَرْضِ»

"A tara otu nwaanyi ahuhu maka otu nwamba nke ọ turu mkporo ruo mgbe ọ nwuru, o wee banye n'ime oku n'ihi ya. O nyeghi ya ihe oriri maobu nye ya mmiri mgbe ọ kpochiri ya, ọ hapughikwa ya ka o rie site n'umu ahuhu di n'ala." Sahih Albukhari 3482, Nke a bu banyere onye nyere nwamba nsogbu, kedu maka onye nsogbu ya ruru ndi mmadu. Ya mere, site n'aka Ibn Umar o kwuru si: Onye Ozi Chineke ﷺ rigoro n'elu Minbar wee jiri olu dara uda kpo o oku, o wee si:

(يَا مَعْشَرَ مَنْ أَسْلَمَ بِلِسَانِهِ وَلَمْ يُبْضِ الْإِيمَانُ إِلَى قَلْبِهِ لَا تُؤْذُوا الْمُسْلِمِينَ وَلَا تُعْزِرُوهُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا عَوْرَاتِهِمْ فَإِنَّهُ مَنْ تَتَّبَعَ عَوْرَةَ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ تَتَّبَعَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ وَمَنْ تَتَّبَعَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ يَفْضَحْهُ وَلَوْ فِي جَوْفِ رَحْلِهِ قَالَ: وَنَظَرَ ابْنُ عُمَرَ يَوْمًا إِلَى الْبَيْتِ أَوْ إِلَى الْكَعْبَةِ فَقَالَ: مَا أَعْظَمَكَ وَأَعْظَمَ حُرْمَتَكَ وَالْمُؤْمِنُ أَعْظَمَ حُرْمَةً عِنْدَ اللَّهِ مِنْكَ)

"(O unu igwe mmadu bu ndi nabatara Alakuba n'ire ha, ma okwukwe abanyebehi n'obi ha, emela ndi Alakuba (Muslim) ahụ, akochalala ha, unukwa achogharila mmejo ha. N'ihia na n'ezie, onye obula na-achogharị mmejo nke nwanne ya onye Alakuba (Muslim), Chineke ga-achogharikwa mmejo ya, ma onye obula Chineke choghariri mmejo ya, O ga-ekpughe ya, obulagodi n'ime ime ulo ya. O siri: Otu ubochi, Ibn Umar lepuru anya n'Ulo Nso ahụ maobu na Ka'aba wee si: Lee ka i di ukwuu, lee kwa ka nsopuru gi siri di ukwuu, ma onye kwere ekwe (Mu'min) kachasi gi inwe nsopuru n'ebe Chineke no.»" At-Tirmidhi dekotara ya (2032), na Ibn Hibban (5763). Nakwa Onye Ozi Chineke ﷺ (udo na ngozi Chineke diri ya) Siri:

(مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يُوْذِ جَارَهُ وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُتَّقِلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ)

(Onye o bula kweere na Chineke nakwa n'Ubochi Ikpeazu, ya ghara imejo onye agbata obi ya; ma onye o bula kweere na Chineke nakwa n'Ubochi Ikpeazu, ya sopuru onye obia ya; ma onye o bula kweere na Chineke nakwa n'Ubochi Ikpeazu, ya kwuo ihe oma ma o bu ya gbaa nkiti.) Sahih Albukhari 6018,

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: " هَلْ تَذَرُونَ مِنَ الْمُفْلِسِ؟ " قَالُوا: الْمُفْلِسُ فِينَا يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ لَا دِرْهَمَ لَهُ وَلَا مَتَاعَ. قَالَ: " إِنَّ الْمُفْلِسَ مِنْ أُمَّتِي مَنْ يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِصَلَاةٍ وَزَكَاةٍ وَيَأْتِي قَدْ شَتَمَ عِرَضَ هَذَا وَقَذَفَ هَذَا وَأَكَلَ مَالَ هَذَا فَيَفْضُلُ هَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ وَهَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ فَإِنْ فَنِيَتْ حَسَنَاتُهُ قَبْلَ أَنْ يَقْضِيَ مَا عَلَيْهِ مِنَ الْخَطَايَا أُخِذَ مِنْ خَطَايَاهُمْ فَطُرِحَتْ عَلَيْهِ ثُمَّ طُرِحَ فِي النَّارِ "

Site n'aka Abu Huraira, site n'aka Onye Amuma ﷺ, o siri: "Unu maara onye bu onye dara ogbenye?" Ha wee si: "Onye dara ogbenye n'ime anyi, O onye ozi Chineke, bu onye na-enweghi dirham ma o bu ihe onwunwa." O siri: "N'ezie, onye dara ogbenye n'ime obodo m (Ummah) bu onye ga-abia n'Ubochi Mbilite n'Onwu jiri ibu onu, ekpere na zakat, ma o bia ebe o kpariri ugwu onye a, kwutoo onye a, ma rie aku na uba onye a. A ga-eme ka o nodu ala, onye a ewere site n'oru oma ya, onye a ewere kwa site n'oru oma ya. O buru na oru oma ya agwu tupu o kwuo ugwo mmehie ndi di n'isi ya, a ga-ewere site na mmehie ha wee tukwasị ya, mesia a tuba ya n'Oku Jahannam.» Muslim dekọtara ya (2581), na At-Tirmidhi (2418), na Ahmad (8029), mkpuruokwu ahụ bukwara nke ya.

Nakwa Onye ozi Chineke ﷺ siri:

(كَانَ عَلَى الطَّرِيقِ عُصْنٌ شَجَرَةٍ يُؤْذِي النَّاسَ فَأَمَاطَهَا رَجُلٌ فَأَدْخَلَ الْجَنَّةَ)

(Enwere alaka osisi di n'okporo uzọ nke na-enye ndi mmadu nsogbu, otu nwoke wee wepu ya, e wee mee ka o banye n'Aljannah.) Al-Bukhari korọ ya (652) n'ihe putara ya, nakwa Muslim (1914) n'udi yiri ya, na Ibn Majah (3682), nakwa Ahmad (10432)

ma okwu a bu nke ha abuo, ya mere iwepu ihe na-emeru ahụ n'uzo na-akpobata n'Aljannah, gini banyere onye na-emeru ndi mmadu ahụ ma na-ebibi ndu ha.

37- Islam biara iyi chekwaa uche, ma machibido ihe niile na-emebi ya, di ka inu mmanya na-egbu egbu. O welitere okwa nke uche, mee ya ntala nke ibu oru (okpukpe), ma tohapu ya na agbu nke nkwenkwe ugha na ife arusi. O dighi ihe nzuzo ma o bu iwu di n'ime Islam nke metutara otu okwa ndi mmadu ma hapu ndi ozu. Mkpebi ya na iwu (Shari'ah) ya niile kwekoru n'uche ziri ezi, ma daberekwa n'usoro nke ikpe nkwumoto na amamihe.

Islam biara iyi chekwaa uche ma welite okwa ya. Chineke Onye kachasi Elu si:

{إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَٰئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا}

{N'ezie, nti, na anya, na obi, ihe ndi a niile ka a ga-aju ajuru gbasara ha.} [Surah Al-Isra: 36]. Ya mere, o bu ibu oru diri mmadu ichekwa uche ya, n'ihu ya, Islam machibidoro mmanya na-egbu egbu nakwa ogwu ike -(a kpotuwo imachibido mmanya na-egbu egbu aha na paragraf nke (34))- ma otutu

n'ime amaokwu (Ayat) nke Qur'an Nso na-ejedebe
n'okwu nke Onye Kachasi Elu:

﴿لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾

(Ka unu wee ghota.) [Surah Albakara:242].
Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَلَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾

(Ndu uwa abughi ihe ozọ ma o bughị
egwuregwu na nturundu. Ma n'ezie, ebe obibi nke
Uwa Nke Ozọ ka mma maka ndi na-atu egwu
Chineke. O bu na unu agaghị aghota?). "[Surah Al-
An'am:32]." Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu
Siri:

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾

(N'ezie, Anyi kpughere ya ka o buru Qur'an
n'asusu Arabik, ka unu wee nwee nghota.). [Surah
Yusuf: 2]. Chineke Onye kachasi Elu mere ka o doo
anya na nduzi na amamihe bu so naani ndi nwere
uche ka ha na-abara uru, ha bu ndi nwere nghota.
Chineke Onye kachasi Elu siri:

﴿يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا
أُولُو الْأَلْبَابِ﴾

(O na-enye amamihe nye onye o bula O choro;
ma onye o bula e nyere amamihe, n'ezie, e nyewo ya
ezi ihe di ukwu. Ma o dighi onye na-echeta beluso
ndi nwere nghota.) [Surah Albakara:269].

Ya mere, Islam mere uche ntola nke ibu oru
(okpukpe), Onye Ozi Chineke ﷺ (udo na ngozi
Chineke diri ya) siri:

«رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثٍ: عَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ وَعَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يَحْتَلِمَ وَعَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَعْقِلَ»

«E welitere mkpisi ode n'ahụ mmadu atọ: onye na-ehi ụra ruo mgbe ọ tetara, na nwata ruo mgbe o tozuru okè, nakwa onye ara ruo mgbe o nwetaghachiri uche ya.» Al-Bukhari kọrọ ya dika mu'allaq n'ụdị e jiri n'aka tupu hadith (5269) nke yiri ya, na Abu Dawud dekọtara ya n'usoro jikọrọ ọnu (4402) ma mkpụrụokwu ya bụ nke ya, na At-Tirmidhi (1423), na An-Nasa'i n'ime ((As-Sunan Al-Kubra)) (7346), na Ahmad (956) n'enwe obere ọdiche, na Ibn Majah (2042) n'uzọ dī mkpirikpi. Ma ọ tohapụrụ ya n'agbụ nke nkwenkwe ụgha na ofufe arụsị. Chineke Onye Dị Elu siri, na-akọwa banyere ọnọdụ mba dī iche iche n'otú ha siri jidesie nkwenkwe ụgha ha ike, nakwa ijụ eziokwu nke bịaara ha site n'aka Chineke:

﴿وَكَذَلِكَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَرِهِمْ مُّقْتَدُونَ﴾

(Otu a kwa, Anyị eziteghị onye idọ aka ná ntị n'ime obodo tupu gị, ma e wezuga na ndị ọgaranya ya kwuru si: "N'ezie, anyị hụrụ ndị nna anyị n'otu okpukpe, na n'ezie anyị na-agbaso usoro ụkwụ ha."). [Surah Az-Zukhruf: 23]. Chineke Onye kachasi Elu kwukwara na-akọ gbasara Ibrahim Al-Khalil (udo dīrị ya) na ọ gwara ndị ya si:

﴿مَا هَذِهِ التَّمَاثِيلُ الَّتِي أَنْتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ (52) قَالُوا وَجَدْنَا آبَاءَنَا لَهَا عِبْدِينَ (53)﴾

(Gịnì bụ ihe oyiya ndị a unu na-anogidesi ike na-efe ofufe? 52).

"(Ha siri: Anyị hụrụ ndị nna anyị ka ha na-efe ha 53)" [Surah Al-Anbiya: 52 53]. Islam wee bịa nye ndị mmadụ iwu ihapụ ofufe arụsị, nakwa ihapụ nkwenkwe ụgha ndị a ketara n'aka ndị nna na ndị nna nna ochie, nakwa isoro ụzọ ndị ozi (ekpere na udo dịrị ha).

N'ime Islam, o nweghị ihe nzuzo ma ọ bụ iwu pụrụ iche maka otu ọkwa mmadụ karịa ndị ọzọ.

سُئِلَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَهُوَ ابْنُ عَمِّ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَزَوْجُ ابْنَتِهِ: أَخَصَّكُمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشَيْءٍ؟ فَقَالَ: «مَّا خَصَّنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشَيْءٍ لَمْ يُعَمَّ بِهِ النَّاسَ كَافَّةً إِلَّا مَا كَانَ فِي قِرَابِ سَيْفِي هَذَا قَالَ: فَأَخْرَجَ صَحِيفَةً مَكْتُوبٌ فِيهَا: لَعَنَ اللَّهُ مَنْ ذَبَحَ لِغَيْرِ اللَّهِ وَلَعَنَ اللَّهُ مَنْ سَرَقَ مَنَارَ الْأَرْضِ وَلَعَنَ اللَّهُ مَنْ لَعَنَ وَالِدَهُ وَلَعَنَ اللَّهُ مَنْ أَوَى مُحْدِثًا»

A juru Ali bin Abi Talib (ka Chineke nwee afọ ojuju n'ebe ọ nọ), onye bụ nwa nwanne nna Onye Ozi Chineke (ka udo na ngozi Chineke dịrị ya) nakwa di nwa ya nwanyị, si: È nwere ihe Onye Ozi Chineke (ka udo na ngozi Chineke dịrị ya) weputaara unu iche? O wee si: «Onye Ozi Chineke (ka udo na ngozi Chineke dịrị ya) eweputaraghị anyị ihe ọ bula iche nke na o metụtaghị ndị mmadụ niile, ma e wezugha ihe di n'ọbọ mma agha m a. O kwuru si: O wee weputa otu mpempe akwukwọ e dere na ya: Ka ibụ ọnụ Chineke dịrị onye na-egburu ihe na-abughị Chineke anụ, ka ibụ ọnụ Chineke dịrị onye na-ezu ihe iriba ama okè ala, ka ibụ ọnụ Chineke dịrị onye na-abụ nne na nna ya ọnụ, nakwa ka ibụ ọnụ

Chineke dịrị onye na-enye onye omekome ebe mgbaba.» Sahih Muslim 1978 . Mkpabi nakwa iwu niile nke Islam kwere n'uche ziri ezi, ha dịkwa n'ikwekọ n'ihe ikpe ziri ezi nakwa amamihe choro.

38- Ma n'okpukpe ụgha, mgbe ndị na-eso ya na-aghotaghị ihe na-emegide onwe ya nakwa ihe uche na-ajụ dị n'ime ya, ndị ndú okpukpe na-eduhie ndị na-eso ha site n'ime ka ha kwenye n'echiche ụgha na okpukpe dị n'elu uche, nakwa na uche enweghị onọdụ ọ bụla n'ighota okpukpe na ịma ya nke ọma. Ebe Islam were okpukpe dị ka ịhè nke na-amụnyere uche ụzọ ya; ya mere ndị okpukpe ụgha choro ka mmadụ gbahapụ uche ya ma soro ha, ma Islam choro ka mmadụ kpotee uche ya; ka o wee mara eziokwu nke ihe niile otu ha siri dị.

Ma okpukpe ụgha, ọ bụrụ na ndị na-eso ha aghotaghị mmegiderịta onwe ha nakwa ihe ndị uche na-ajụ dị n'ime ha, ndị ndú okpukpe na-eme ka ndị na-eso ha chee na okpukpe karịrị uche, nakwa na uche enweghị ohere ọ bụla n'ighota okpukpe nakwa ịmụta ya n'uju. Ebe Islam were okpukpe dị ka ịhè nke na-amụnyere uche ụzọ ya; ya mere, ndị nwe okpukpe ụgha na-achọ ka mmadụ hapụ uche ya wee soro ha, ma Islam na-achọ ka mmadụ kpalite

uche ya; ka o wee na-atughari uche ma na-eche echiche, nakwa ka o mata eziokwu nke ihe otu ha siri di. Chineke, Onye kachasi Elu, kwuru si:

﴿وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ وَلَٰكِن جَعَلْنَاهُ نُورًا نَّهْدِي بِهِ مَن نَّشَاءُ مِّنْ عِبَادِنَا وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾

(Otu a kwa, Anyi kpugheere gi mmuo site n'iwu Anyi. I maghi ihe Akwukwo ahụ bu, maobu okwukwe, mana Anyi mere ya ka o buru ihe, nke Anyi ji eduzi onye Anyi choro n'ime ndi ohu Anyi. N'ezie, i na-eduzi gaa n'uzo ziri ezi.). [Surah Ash-Shura: 52]. Ya mere, mkpughe nke Chineke nwere n'ime ya ihe mgbakwasị ukwu nakwa ihe akaebe nke na-eduga ezi uche gaa n'eziokwu o na-achosi ike imata nakwa ikwere na ya. Chineke Onye kachasi Elu si:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَأَنزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُّبِينًا﴾

(O unu ndi mmadu, n'ezie ihe akaebe sitere n'aka Onyenwe unu abiakwutela unu, ma Anyi kpugheere unu ihe doro anya). [Surah An-Nisaa: 174]. Ya mere, Chineke, Onye Di Nso ma Di Elu, choro ka mmadu bie ndu n'ime ihe nke nduzi, ihe omuma, na eziokwu, ebe ndi Ekwensu na ndi Taghut na-achọ ka mmadu nogide n'ime ochichi nke ekweghi ekwe, amaghi ama, na nduhie. Chineke Onye kachasi Elu si:

﴿اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ ءَامَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَوْلِيَاؤُهُمُ الطُّغُوتُ يُخْرِجُونَهُم مِّنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ﴾

(Chineke bụ Onye nlekọta ndị kwere ekwe, Ọ na-ewepụta ha site n'ọchịchiri gaa n'ìhè; ma ndị gọnahụrụ Chineke, ndị nlekọta ha bụ Taghut, ha na-ewepụta ha site n'ìhè gaa n'ọchịchiri.). [Surah Albakara:257].

39- Islam na-ebuli ezi mmụta elu; ọ na-agba ume maka nchọpụta sayensị nke na-enweghị mmasị onwe onye. Ọ na-akpọku ka a tugharịa uche n'ime onwe anyị, nakwa n'ime eluigwe na ụwa gbara anyị gburugburu. Nsonaazụ sayensị ziri ezi adighị emegide Islam.

Islam na-ebuli ezi mmụta elu. Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾

(Chineke ga-ebuli ndị kwenyere n'ime unu nakwa ndị e nyere amamihe n'okwa dị iche iche; Chineke bụkwa Onye maara nke ọma maka ihe unu na-arụ). [Surah Al-Mujadilah: 11]. Chineke jikọtara ịgba akaebe nke ndị nwere ihe ọmụma na ịgba akaebe Ya nakwa ịgba akaebe nke ndị mmụọ ozi Ya maka ihe kachasị ukwu a gbara akaebe maka ya, Chineke Onye kachasị Elu sịrị:

﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُوا الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾

(Chineke na-agba akaebe, na-akwado ikpe ziri ezi, na ọ dighị chi kwesiri ofufe n'eziokwu ma e

wezuga Ya; ndi mmuo ozi nakwa ndi nwere amamihe na-agbakwa akaebe. O dighi chi kwesiri ofufe n'eziokwu ma e wezuga Ya, Onye Kachasi Ike, Onye Kachasi Amamihe). [Surah Imran:18]. Nke a na-egosi okwa nke ndi nwere ihe omuma n'ime Islam, ma Chineke enyeghi Onye Amuma ya Muhammad ﷺ (udo na ngozi Chineke diri ya) iwu ka o riọ maka mmuba n'ihe o bula ma e wezuga n'ihe omuma. Chineke Onye kachasi Elu siri:

{وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا }

{Ma si: Onyenwe m, tukwasiri m ihe omuma }.
[Surah Taha: 114]. Nakwa Onye ozi Chineke ﷺ (udo na ngozi Chineke diri ya) Siri:

«مَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلْتَمِسُ فِيهِ عِلْمًا سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَتَضَعُ أَجْنَحَتَهَا رِضًا لِطَالِبِ الْعِلْمِ وَإِنَّ طَالِبَ الْعِلْمِ يَسْتَغْفِرُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ حَتَّى الْحِثَّانِ فِي الْمَاءِ وَإِنَّ فَضْلَ الْعَالِمِ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِ الْقَمَرِ عَلَى سَائِرِ الْكَوَاكِبِ إِنَّ الْعُلَمَاءَ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ إِنَّ الْأَنْبِيَاءَ لَمْ يُوَرِّثُوا دِينَارًا وَلَا دِرْهَمًا إِنَّمَا وَرَّثُوا الْعِلْمَ فَمَنْ أَخَذَهُ أَخَذَ بِحِطِّ وَافِرٍ»

«Onye obula gbasoro uzọ o na-achọ ihe omuma na ya, Chineke ga-eme ka uzọ na-eduga n'Aljannah diri ya mfe. N'ezie, ndi mmuo ozi na-atogbo nku ha n'ihiafọ ojuju n'ebe onye na-achọ ihe omuma nọ. N'ezie, ndi nọ n'eluigwe na n'ụwa na-arioro onye na-achọ ihe omuma mgbaghara, obuna azu ndi nọ n'ime mmiri. N'ezie, idi ukwu nke onye okà mmuta karịa onye na-eke ofufe di ka idi ukwu nke onwa karịa kpakpando ndi ozọ niile. N'ezie, ndi okà mmuta bu ndi nketa nke ndi amuma. N'ezie, ndi amuma

ahapughị dinar ma ọ bụ dirham dị ka ihe nketa; kama, ha hapụrụ ihe ọmụma dị ka ihe nketa. Ya mere, onye ọbụla were ya, ewerela nnukwu òkè.» Abu Dawud kọrọ ya (3641), na At-Tirmidhi (2682), na Ibn Majah (223) na okwu ahụ bụ nke ya, na Ahmad (21715).

Islam na-agba ume maka nchọpụta sayensị nke na-enweghị mmasi onwe onye, ma na-akpọku ka a tugharia uche n'ime onwe anyị nakwa n'ime eluigwe na ụwa nke gbara anyị gburugburu. Chineke Onye kachasi Elu si:

﴿سُئِرِيْهِمْ ءَايٰتُنَا فِي الْاَفَاقِ وَفِيْ اَنْفُسِهِمْ حَتّٰى يَنْبَيِّنَ لَهُمْ اَنَّهٗ الْحَقُّ اَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ اَنَّهٗ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾

(Anyị ga-egosi ha ihe iriaba ama Anyị n'akụku ụwa niile nakwa n'ime onwe ha, ruo mgbe ọ ga-edo ha anya na ọ bụ Eziokwu. Ọ bụ na o zughị ezu na Onyenwe gi bụ onye àmà n'elu ihe niile?). [Surah Fussilat: 53]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Si:

﴿اَوَلَمْ يَنْظُرُوْا فِيْ مَلَكُوْتِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللّٰهُ مِنْ شَيْءٍ وَّاَنْ عَسٰى اَنْ يَّكُوْنَ قَدْ اَقْرَبَ اَجَلُهُمْ فَبَايَ حَدِيْثٍ بَعْدَ يُؤْمِنُوْنَ﴾

(Ọ bụ na ha eleghị anya n'alaeze nke eluigwe na ụwa, nakwa n'ihe ọ bụla Chineke kere, nakwa na ọ nwere ike ibụ na oge njedebe ha abịala nso? Keduzi okwu ha ga-ekwere na ya mgbe nke a gasiri?). [Surah Al-A'raf: 185]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Si:

﴿أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَأَثَارُوا الْأَرْضَ وَعَمَرُوهَا أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾

(Hà emeghi njem n'ala wee hụ otú njedebe nke ndị bu ha ụzọ siri dị? Ha siri ike karịa ha, ha tugharịkwara ala wee wulite ya karịa otú ha siri wulite ya, ma ndị ozi ha jiri ihe akaebe doro anya bịakwute ha. Ya mere, ọ bughị Chineke megburu ha, mana ha na-emegbu mkpụrụobi ha). [Surah Ar-Rum: 9].

Nsonaazụ sayensị ziri ezi adighi emegide Islam, anyị ga-ekwukwa banyere otu ihe atụ ebe Qur'an nyere nkọwa ziri ezi banyere ya ihe karịrị otu puku afọ na narị anọ gara aga, nke sayensị ogbara ọhụrụ chọpụtara mgbe oge gachara; n'ihi ya, nsonaazụ sayensị bịaara kwekọọ na ihe dị n'ime Qur'an Dị Ebube, nke ahụ bụ okike nke nwa ebu n'afọ n'ime afọ nne ya. Chineke, Onye kachasi elu, kwuru si:

﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ﴾ (12) ﴿ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ﴾ (13) ﴿ثُمَّ خَلَقْنَا النَّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظْمًا فَكَسَوْنَا الْعِظْمَ لَحْمًا ثُمَّ أُنْسَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَنَبَّارِكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ﴾ (14)

﴾ (Na n'ezie, Anyị kere mmadụ site na mmipụta ụrọ 12)

(Emesia, Anyị mere ya ntapu mmiri n'ime ebe obibi siri ike 13)

﴾Emesia, Anyị kere mmiri ọmụmụ ahụ ka ọ bụrụ mkpukọ ọbara, Anyị wee kee mkpukọ ọbara ahụ ka ọ bụrụ mpempe anụ, Anyị wee kee mpempe anụ ahụ ka ọ bụrụ ọkpukpụ, Anyị wee jiri anụ kpuchie

ọkpukpu ahụ, emesia Anyị wee mepụta ya ka ọ buru okike ọzọ. Ya mere, ngozi dịrị Chineke, Onye kacha mma n'ime ndị na-eke eke }14{ [Surah Al-Mu'minun: 12-14].

40- Chineke anaghị anabata ọrụ ọ bụla, Ọ naghikwa akwụ ụgwọ ọrụ maka ya n'Ụwa Nke Ọzọ, belụsọ n'aka onye kwere na Chineke, rubere Ya isi, ma kwere na ndị ozi Ya (udo na ngozi dịrị ha). Chineke anaghikwa anabata ofufe ọ bụla belụsọ ihe O nyere n'iwu. Yabụ, kedu ka mmadụ ga-esi agọnahụ Chineke (Kufr) ma na-atụ anya ka Ọ kwụọ ya ụgwọ ọrụ? Chineke agaghikwa anabata okwukwe nke onye ọ bụla n'ime ndị mmadụ belụsọ ma o kwere na Ndị Amụma niile (udo dịrị ha), kwerekwa n'ozị Muhammad ﷺ.

Chineke Onye Dị Elu anaghị anabata ọrụ, Ọ naghị enyekwa ụgwọ ọrụ maka ya n'Ụwa Nke Ọzọ ma e wezuga n'aka onye kwere na Chineke, rubere Ya isi, ma kwerekwa na ndị ozi Ya (ka udo na ngozi dịrị ha). Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاءُ لِمَنْ نُرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصْالُهَا مَذْمُومًا مَدْحُورًا﴾ (18) وَمَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ وَسَعَىٰ لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ كَانَ سَعْيُهُمْ مَشْكُورًا (19) {

(Onye ọ bụla chọrọ ndụ ngwa ngwa a, Anyị ga-eme ka ihe Anyị chọrọ bịa ya ngwa ngwa n'ime ya, nye onye Anyị chọrọ. Mgbe ahụ, Anyị meere ya Jahannam nke ọ ga-abanye na-ere ọkụ n'ime ya, bụrụ onye a katoro na onye a chupuru achupu. 18).

{Ma onye ọ bụla chọrọ Ndụ Ikpeazu ma gbaa mbọ maka ya dịka o siri kwesi, ma ọ bụrụ na ọ bụ onye kwere ekwe n'ezie, ndị ahụ, mbọ ha ga-abụ nke a ga-enwe ekele maka ya }19{. [Surah Al-Isra: 18-19]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siri:

{ فَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهِ وَإِنَّا لَهُ كَاتِبُونَ }

{ Ya mere, onye ọ bụla ruru ezi omume, ma ọ bụrụ na ọ bụ onye kwere ekwe n'ezie, a gaghị ajụ mbọ ya, ma n'ezie Anyị ga-edekoro ya.} [Surah Al-Anbiya: 94]. Chineke Onye Dị Elu anaghị anabata ofufe ọ bụla ma e wezuga ihe O nyere n'iwu. Chineke Onye kachasi Elu siri:

{ فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرَكَ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا }

(Ya mere, onye ọ bụla na-atụ anya izute Onyenwe ya, ya ruo oru oma, ma ghara isonye onye ọ bụla n'ofufe Onyenwe ya.). [Surah Al-Kahf: 110]. Ya mere, o mere ka o doo anya na oru adighi ezi ezi ma ọ bughị naanị ma ọ bụrụ ihe Chineke nyere n'iwu, nakwa na onye na-arụ ya jiri obi eziokwu (Ikhlās) meere Chineke n'orụ ya, na-abụ onye kwere ekwe na Chineke, onye na-ekwenye na Ndi Amuma Ya na Ndi Ozi Ya, udo diri ha. Ma onye ọ

bula ọrụ ya bụ ihe ọzọ na-abughị nke a, n'ezie Chineke, Onye Kasị Elu kwuru:

﴿وَقَدِمْنَا إِلَىٰ مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَّنْثُورًا﴾

(Anyị wee biakwute ọrụ ọ bula ha rụrụ, Anyị wee mee ya uzuzu a gbasasiri agbasasi). [Surah Al-Furqan: 23]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siri:

{ ۞ وَجُودَ يَوْمَئِذٍ خُشْعَةً ۞ (2) ۞ عَامِلَةً تَأْصِيبَةً ۞ (3) ۞ تَصْلَىٰ نَارًا حَامِيَةً ۞ (4) }

(Ihu ụfọdụ n'ubochi ahụ ga-edo onwe ha ala 2).

۞Na-arusi ọrụ ike, ike na-agwu ha ۞3{.

{Ha ga-abanye n'ime oku di ezigbo oku ۞4{ .

"[Surah Al-Ghashiyah: 2-4]." Ya mere, ihu ndi a ga-eweda onwe ha ala, na-adogbu onwe ha n'oru, mana ebe ọ bụ na ha ruru ọrụ n'enweghi nduzi sitere na Chineke; Chineke mere ka Oku Jahannam buru njedebe ha; n'ihia na ha arughi ọrụ kwekoro n'ihe Chineke nyere n'iwu, kama ha fere udi ofufe ndi na-abaghi uru, wee soro ndi ndu nke ikpafu bu ndi na-echeputa ha okpukpe ugha. Ya mere, ezi ọrụ nke a na-anabata n'aka Chineke bu nke kwekoro n'ihe Onye Ozi ahụ wetara, ka Chineke gozie ya, nyekwa ya udo. Oleezi otu mmadu ga-esi agonahu Chineke wee na-atu anya na O ga-akwu ya ugwo ọrụ??

Chineke anaghi anabata okwukwe onye ọ bula n'ime umu mmadu beluso ma o kwere na ndi amuma niile, udo diri ha, ma kwekwara n'ozi Muhammad ﷺ - anyi ekwubula ụfọdụ ihe akaebe

maka nke a na paragraf nke (20). Chineke Onye Di Elu sirị:

﴿ءَامَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَمَلَكِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾

(Onye Ozi kwere n'ihe e zitere ya site n'aka Onyenwe ya, ya na ndi kwere ekwe. Ha niile kwere na Chineke, na ndi mmuo ozi Ya, na akwukwo Ya, na ndi ozi Ya, [na-asị]: "Anyi adighi akpa oke n'etiti onye o bula n'ime ndi ozi Ya." Ha wee si: "Anyi anula, anyi erubekwaala isi. Mgbaghara Gi, Onyenwe anyi, o bukwu n'ebe I no ka nloghachi di"). [Surah Albakara:285]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Sirị:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا ءَامِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ءَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَى رَسُولِهِ ءَالْكِتَابِ الَّذِي أُنْزِلَ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَكِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ ءَالْيَوْمِ ءَالْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾

(Ewo unu ndi kwere ekwe, kwerenu na Chineke nakwa onye ozi Ya, na akwukwo ahụ nke O kpugheere onye ozi Ya, nakwa akwukwo ahụ nke O zitere na mbu. Ma onye o bula juru ikwere na Chineke, na ndi mmuo ozi Ya, na akwukwo Ya, na ndi ozi Ya, nakwa n'Ubochi Ikpeazu, n'ezie onye ahụ akpafuola n'uzo di anya.). [Surah An-Nisaa: 136]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Sirị:

﴿وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا ءَاتَيْتُكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَلَتَنْصُرُنَّهُ قَالَ ءَأَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَٰلِكُمْ ءَإِصْرِي قَالُوا ءَأَقْرَرْنَا قَالَ فَاشْهَدُوا ءَوَءَا مَعَكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ﴾

(Chetakwa mgbe Chineke napụrụ n'aka ndị amụma ọgbụgba ndụ: Maka ihe ọbụla M nyere unu site n'Akwụkwọ na amamihe, ma emesịa onye ozi abịakwute unu, nke na-akwado ihe dị n'aka unu, unu ga-ekwenyerịrị na ya ma nyere ya aka. Ọ sịrị: Unu ekwetala, ma nara ọgbụgba ndụ M siri ike n'ihe gbasara nke a? Ha sịrị: Anyị ekwetala. Ọ sịrị: Ya mere gbaanụ ama, ma Mụ onwe M sokwa unu n'ime ndị akaebe.) [Surah Al Imran:81].

41- Ebumnuche nke ozi niile sitere n'aka Chineke bụ: ka ezi okpukpe ahụ bulie mmadụ elu, ka ọ bụrụ ohu na-efe naanị Chineke (Onye Nwe Ụwa Niile) n'ụzọ dị ọcha, ma tọhapụ ya n'igba ohu nye mmadụ, ma ọ bụ nye ihe onwunwe, ma ọ bụ nye nkwenye ụgha. Ya mere, Islam —dịka i na-ahụ— anaghị edo ndị mmadụ nsọ ma bulie ha elu karịa ọkwa ha, ọ naghịkwa eme ha ka ha bụrụ ndị nwe ma ọ bụ chi dị iche iche.

Ebumnuche nke ozi niile sitere n'aka Chineke bụ: ka ezi okpukpe ahụ bulie mmadụ elu, ka ọ bụrụ ohu na-efe naanị Chineke (Onye Nwe Ụwa Niile) n'ụzọ dị ọcha. Islam na-atọhapụkwa mmadụ n'igba ohu nye ihe onwunwe, ma ọ bụ nye nkwenye ụgha. Onye Ozi Chineke (ka udo na ngozi Chineke dịrị ya) sịrị:

«تَعَسَّ عَبْدُ الدِّينَارِ وَالذَّرْهَمِ وَالْقَطِيفَةِ وَالْخَمِصَةِ إِنَّ أُعْطِيَ رِضَىٰ وَإِنْ لَمْ يُعْطَ لَمْ يَرْضَ»

«Nhusianya na-adiri onye ohu Dinar na Dirham, na uwe okomoko mara mma; o buru na e nye ya, o na-enwe afọ ojuju, ma o buru na e nyeghi ya, o naghienwe afọ ojuju.» Sahih Albukhari 6435. Ya mere, mmadu ziri ezi anaghi edo onwe ya n'okpuru onye o bula ma e wezuga Chineke, n'ihia ya o naghia abu ohu nye akwu na uba, ugwu, onodu, ma o bu ebo. N'ime akuko a, e nwere ihe na-ekpughe nye onye na-agu ya etu onodu ndi mmadu siri di tupu Ozi ahia, nakwa etu ha siri ghoo mgbe o gasiri?

Mgbe ndi Alakuba mbu kwagara Ala Habasha (Abyssinia), eze Ala Habasha n'oge ahia - Najashi - juru ha, o wee si ha: "Gini bu okpukpe a nke unu ji kewapu na ndi unu, ma unu abanyeghi n'okpukpe m, ma o bu n'okpukpe onye o bula n'ime mba ndi a?" Ja'far bin Abi Talib siria ya: "Onye eze, anyi bubu obodo no n'amaghi ihe, na-eke arusi, na-eri anu nwuru anwu, na-eme ihe aru, na-ebipu njiko ezinulo, na-emeso ndi agbata obi ihe ojoo, onye siri ike n'ime anyi na-erigbu onye na-adighi ike. Anyi nogidere n'onodu ahia ruo mgbe Chineke ziteere anyi Onye Ozi sitere n'ime anyi, onye anyi maara usoro omumu ya, eziokwu ya, ntukwasi obi ya, na idi ocha ya. O kporo anyi oku gaa na Chineke ka anyi kwere na O di otu ma feekwa Ya, nakwa ka anyi hapu ihe ndi ahia anyi na ndi nna anyi na-eke ma e wezuga Ya, nke bu nkume na arusi. O nyere anyi n'iwu ikwu eziokwu, imezu ntukwasi obi, ijiko mmekorita ezinulo, ibu ezigbo onye agbata obi, na

izere ihe ndị a machibidoro iwu nakwa ikwafu ọbara. Ọ machibidoro anyị ime ihe arụ, ikwu okwu ụgha, iri akụ na ụba nwa mgbei, na ibo ezi nwaanyị ebubo. O nyekwara anyị n'iwu ka anyị fee Chineke naanị Ya ma ghara ikunye Ya ibe n'ihe ọ bụla, O nyekwara anyị n'iwu ikpe ekpere, inye Zakah, na ibu ọnu." Ọ sịrị: O gụputaara ya ihe ndị gbasara Alakuba, "ya mere anyị kwenyeere ya eziokwu, kwere na ya, ma soro ya n'ihe ahụ o wetara. Anyị feere Chineke naanị Ya, anyị ekunyeghikwa Ya ibe n'ihe ọ bụla, anyị machibidoro ihe O machibidoro anyị, ma mee ka ihe O mere ka o zie ezi buru ihe kwesiri ekwesị nye anyị. . ." Ahmad dekotara ya (1740) na obere odiche, na Abu Nu'aym na ((Hilyat Al-Awliya')) (1/115) na nkenke. Islam, di ka i na-ahụ, anaghi edo ndi mmadu nsọ ma o bu bulie ha elu kariya onodu ha, o naghikwa eme ha ndi nwe nakwa chi. Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾

(Si: O unu Ndi Nwe Akwukwo, bianu n'okwu ha nhata n'etiti anyi na unu: ka anyi ghara ife ofufe ma o bughi naanị Chineke, ma ghara ijikota Ya na ihe ọ bụla, ma ufodu n'ime anyi ghara iwere ibe ha di ka ndi nwenụ ma e wezuga Chineke. Ma o buru na ha chigharia azu, mgbe ahụ sinu: 'Gbàànu àmà na anyị

bụ ndị Muslims) [Surah Al Imran:64]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿وَلَا يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَتَّخِذُوا الْمَلَائِكَةَ وَالنَّبِيِّينَ أَرْبَابًا أَيَأْمُرُكُمْ بِالْكُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾

(O gaghikwa enye unu iwu ka unu were ndi mmuo ozi nakwa ndi amuma di ka ndi nwe unu. O ga-enye unu iwu ka unu nwee ekweghi ekwe mgbe unu buchara ndi Alakuba?) [Surah Al Imran:80]. Nakwa Onye Ozi Chineke ﷺ (udo na ngozi Chineke diri ya) Siri:

«لَا تُظْرُونِي كَمَا أَطَرْتُ النَّصَارَى ابْنَ مَرْيَمَ فَإِنَّمَا أَنَا عَبْدُهُ فَقُولُوا عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ»

«Etozila m okè n'otito di ka Ndi Kraist siri too nwa Maryam, n'ezie, a bu m naani ohu Ya, ya mere sinu: Ohu Chineke na Onye Ozi Ya.» Sahih Albukhari 3445.

42- Chineke nyere usoro Nchehari (Tawbah) n'ime Islam, nke bu: mmadu iloghachikwute Onye Nwe ya na ihapu mmehie. Islam na-ehichapu mmehie ndi e mere tupu ya; nchehari na-ekpochapukwa mmehie ndi e mere tupu ya. N'ihu ya, o dighi mkpa ikwuputa mmehie n'ihu mmadu.

Chineke nyere usoro Nchehari (Tawbah) n'ime Islam, nke bu: mmadu iloghachikwute Onye Nwe ya na ihapu mmehie. Chineke Onye kachasi Elu siri:

{وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ}

{Cheghariṇu laghachikwute Chineke unu niile, unu ndi kwere ekwe, ka unu wee nwee ihe iga nke oma.} [Surah An-Nur: 31]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَأْخُذُ الصَّدَقَاتِ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾

(Ọ bu na ha amaghi na Chineke bu Onye na-anabata ncheghari n'aka ndi ohu Ya, na-anarakwa onyinye ebere, nakwa na Chineke bu Onye na-anabatakarị ncheghari, Onye ebere?) [Surah At-Tawbah:104]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿هُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ﴾

{Ọ bukwaa Ya bu Onye na-anabata ncheghari n'aka ndi ohu Ya, na-agbaghara mmehie, ma mara ihe unu na-eme.} [Surah Ash-Shura: 25] Nakwa Onye ozi Chineke ﷺ (udo na ngozi Chineke diri ya) Siri:

«لِلَّهِ أَشَدُّ قَرَحًا بِتَوْبَةِ عَبْدِهِ الْمُؤْمِنِ مِنْ رَجُلٍ فِي أَرْضٍ دَوَّيَّةٍ مَهْلَكَةٍ مَعَهُ رَاحِلَتُهُ عَلَيْهَا طَعَامُهُ وَشَرَابُهُ فَنَامَ فَاسْتَيْقَظَ وَقَدْ ذَهَبَتْ فَأَطْلَبَهَا حَتَّى أَدْرَكَهُ الْعَطَشُ ثُمَّ قَالَ: أَرْجِعْ إِلَى مَكَانِي الَّذِي كُنْتُ فِيهِ فَأَنَامُ حَتَّى أَمُوتَ فَوْضَعَ رَأْسَهُ عَلَى سَاعِدِهِ لِيَمُوتَ فَاسْتَيْقَظَ وَعِنْدَهُ رَاحِلَتُهُ وَعَلَيْهَا زَادُهُ وَطَعَامُهُ وَشَرَابُهُ فَالَّهُ أَشَدُّ قَرَحًا بِتَوْبَةِ الْعَبْدِ الْمُؤْمِنِ مِنْ هَذَا بِرَاحِلَتِهِ وَزَادِهِ»

«N'ezie, ọnu Chineke na-enwe maka ncheghari nke ohu Ya kwere ekwe (Mu'min) kariri nke otu nwoke no n'ala togboro n'efu nke na-egbu egbu, onye ya na anu njem ya no, ebe nri ya na ihe onu nu ya dikwasiri n'elu ya. O wee hie ura, ma mgbe o tetara,

ọ chọputara na ọ pụọla. O wee chọọ ya ruo mgbe akpịrị ikpọ nkụ siri ya ike. O wee si: 'Aga m alaghachi n'ọndụ m ebe m nọbu, wee hie ụra ruo mgbe m ga-anwụ.' O wee tụtwasị isi ya n'elu ogwe aka ya ka o nwụọ. Ma mgbe o tetara, ọ hụrụ anụ njem ya n'akụkụ ya, ebe ihe oriri njem ya, nri ya, na ihe ọnụnụ ya dịkwasi n'elu ya. Ya mere, ọnụ Chineke na-enwe maka ncheharị nke ohu kwere ekwe (Mu'min) karịrị ọnụ nwoke a nwere maka anụ njem ya na ihe oriri njem ya.» Sahih Muslim 2744.

Islam na-ehichapụ mmehie ndị e mere tupu ya; ncheharị na-ekpochapụkwa mmehie ndị e mere tupu ya. Chineke Onye kachasi Elu siri:

﴿قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ يَنْتَهُوا يُغْفَرْ لَهُمْ مَا قَدْ سَلَفَ وَإِنْ يَعُودُوا فَقَدْ مَضَتْ سُنَّتُ الْأَوَّلِينَ﴾

Si ndị na-ekweghi ekwe: Ọ bụrụ na ha akwusi, a ga-agbaghara ha ihe gafeworonu. Ma ọ bụrụ na ha alaghachi, n'ezie usoro e si meso ndị mbụ agafeela. [Surah Al-Anfal: 38]. Chineke kpọkwara ndị Kraist ka ha chegharịa, O wee si, Onye kachasi Ukwu:

﴿أَفَلَا يَتُوبُونَ إِلَى اللَّهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ اللَّهَ غُفُورٌ رَّحِيمٌ﴾

{Ọ bụ na ha agaghi echegharị laghachikwute Chineke ma rịọ Ya mgbaghara? Ma Chineke bụ Onye na-agbaghara, Onye ebere.} [Surah Al-Maa'idah: 74]. Chineke gbara ndị nnupuisi na ndị mmehie niile ume ka ha chegharịa, ya mere Onye kachasi Elu siri:

﴿ قُلْ لِّعِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ
الدُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴾

﴿ ﴿ Si: O unu ndị ohu M ndị gabigara ókè
megide onwe ha, unu enwela nkụda mmụọ n'ebere
Chineke. N'ezie, Chineke na-agbaghara mmehie
niile. N'ezie, Ọ bụ Ya bụ Onye na-agbaghara, Onye
na-emere ebere.). [Surah Az-Zumar:53]. Mgbe Amr
bin Al-Aas kpebisiri ike ibanye n'Islam, ọ tụtụ egwu
na a gaghị agbaghara mmehie ya ndị o mere tupu
Islam. Amr kwuru ka ọ na-akọ maka ọnọdụ a si:

(لَمَّا أَلْقَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِي قُلُوبِ الْإِسْلَامَ قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
لِيُبَايِعَنِي فَبَسَطَ يَدَهُ إِلَيَّ فَقُلْتُ: لَا أَبَايُكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ حَتَّى تَغْفِرَ لِي مَا تَقَدَّمَ مِن
ذَنْبِي قَالَ: فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا عَمْرُو أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ الْهَجْرَةَ
تَجِبُ مَا قَبْلَهَا مِنَ الذُّنُوبِ يَا عَمْرُو أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ الْإِسْلَامَ يَجِبُ مَا كَانَ قَبْلَهُ مِنَ
الذُّنُوبِ)

"(Mgbe Chineke (Onye dị ike ma dịkwa ebube)
tinyere Islam n'obi m, o kwuru si: Agakwuru m
Onye Amuma ﷺ ka m kwe ya nkwa nrubeisi, o wee
setipụrụ m aka ya. M wee si: Agaghị m ekwe gi nkwa
nrubeisi, O Onye Ozi Chineke, ruo mgbe i gbaghaara
m mmehie m ndị gara aga. O kwuru si: Onye Ozi
Chineke ﷺ wee si m: O Amr! I maghị na Hijrah na-
ehichapụ mmehie ndị bu ya ụzọ? O Amr! I maghị na
Islam na-ehichapụ mmehie ndị bu ya ụzọ?)" Muslim
dekọtara ya (121) n'ụzọ dị ogologo nke yiri ya, na
Ahmad (17827) na mkpụrụokwu bụ nke ya.

**43- N'ime Islam, mmekọrịta dị n'etiti
mmadụ na Chineke bụ ozugbo; ya mere, o**

**nweghi mkpa inwe onye ogbugbo n'etiti gi
na Chineke. N'ihu na Islam na-amachibido
ime mmadu chi, ma o bu ime ha ndi mmeko
nye Chineke n'Obugbuenwe Ya
(Rububiyyah) ma o bu n'Obugbuchi Ya
(Uluhiyyah).**

N'ime Islam, o dighi mkpa ikwuputa mmehie n'ihu mmadu. N'ime Islam, mmekorita di n'etiti mmadu na Chineke bu ozugbo; ya mere, o nweghi mkpa inwe onye ogbugbo n'etiti gi na Chineke. Dika o gara aga na paragraf nke (36) na Chineke Onye Di Elu kporo ndi mmadu niile oku ime ncheghari (Tawbah) nakwa iloghachikwute Ya, otu a ka O machibidokwara ndi mmadu iji Ndi Amuma ma o bu mmuo ozi mee ndi ogbugbo n'etiti Ya na ndi ohu Ya. Chineke Onye kachasi Elu sirị:

﴿ وَلَا يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَتَّخِذُوا الْمَلَائِكَةَ وَالنَّبِيِّينَ أَرْبَابًا أَيَأْمُرُكُمْ بِالْكُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴾

(O gaghikwa enye unu iwu ka unu were ndi mmuo ozi na ndi amuma di ka chi. O ga-enye unu iwu ime ekweghi ekwe mgbe unu ghorochara ndi Alakuba?) [Surah Al Imran:80]. Ya mere Islam - dika i na-ahụ - na-egbochi anyi ime umu mmadu chi ma o bu ndi a na-ekunye Chineke ibe n'Obugbuenwe Ya (Rububiyyah) ma o bu n'Obugbuchi Ya (Uluhiyyah). Chineke Onye kachasi Elu sirị gbasara ndi Kraist(Christians):

﴿اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَهًا وَاحِدًا لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾

(Ha ewerewo ndị okà mmụta ha na ndị monk ha dị ka chi na-abughị Chineke, nakwa Mesiya nwa Maryam; ma e nyeghị ha iwu ọ bụla belusọ naanị ka ha fee Otu Chi ofufe. Enweghị chi ọzọ kwesiri ofufe n'eziokwu ma ọ bughị Ya. Otuto diri Ya puo n'ihe ha na-esonyere Ya n'ofufe.) [Surah At-Tawbah: 31]. Chineke katokwara ndị na-ekweghị ekwe maka na ha na-ewere ndị ogbugbo n'etiti ha na Ya, ya mere Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿إِلَّا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَذِبٌ كَفَّارٌ﴾

(N'ezie, okpukpe di ocha bu nke Chineke. Ma ndi weere ndi nchebe ma e wezuga Ya (na-asị): "Anyi anaghị efe ha ofufe ma ọ bughị naanị ka ha mee ka anyi biaruo nso n'ebe Chineke nọ." N'ezie, Chineke ga-ekpe ikpe n'etiti ha n'ihe ahụ ha na-ese okwu n'ime ya. N'ezie, Chineke anaghị edu onye ọ bụla bu onye ugha, onye na-agonahụ Chineke.) [Surah Az-Zumar: 3]. Chineke kowara na ndi na-eфе arusi (Al-Wathaniyyun) - ndi oge amaghị ihe (Ahl al-Jahiliyyah) - na-ewere ndi ogbugbo n'etiti ha na Chineke, na-ekwu si: Ha na-eme ka ha biaruo Chineke nso.

Ma ọ buri na Chineke amachibidoro ndi mmadu iji ndi Amuma ma ọ bu ndi mmuo ozi mee ndi ogbugbo n'etiti Ya na ndi ohu Ya; ya fodukwazi ndi

na-abughị ha. Kedu ka nke a ga-esi kwe omume ebe ndị Amuma na ndị ozi, udo dīrī ha, na-eme ngwa ngwa n'ibiaru Chineke nso. Chineke Onye Dị Elu kwuru mgbe Ọ na-akọwa banyere ọnọdụ ndị Amuma na ndị ozi, udo dīrī ha:

﴿إِنَّهُمْ كَانُوا يُسْرِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَشِيعِينَ﴾

(N'eziokwu, ha na-eme ngwa ngwa n'ime ezi ọrụ, na-akpọkukwa Anyị n'olileanya na n'egwu; ha bukwara Anyị ndị na-edo onwe ha ala.) [Surah Al-Anbiya: 90]. Nakwa okwu Chineke Onye kachasi Elu Siri:

﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا﴾

(Ndị ahụ ha na-akpọku, ha onwe ha na-achọ ụzọ ha ga-esi biaruo Onyenwe ha nso, maka onye n'ime ha kachasi nso. Ha na-atụ anya ebere Ya, na-atụkwa egwu ahụhụ Ya. N'ezie, ahụhụ nke Onyenwe gi bụ ihe a na-akpachara anya na ya.) [Surah Al-Isra: 57]. Ya bụ, n'ezie ndị ahụ unu na-akpọku na-abughị Chineke - n'ime ndị amuma na ndị ezi omume - ha onwe ha na-achọ ibiaru Chineke nso, na-enwe olileanya n'ebere Ya, na-atụkwa egwu ntaramahụhụ Ya; yabụ kedu ka a ga-esi akpọku ha na-abughị Chineke.

44- N'ogwugwu nke ozi a, anyị na-echeta na ndị mmadụ, n'agbanyeghi ọdiche di n'oge ha, agburu ha nakwa mba ha — n'ezie, ọha

mmadụ niile n'ozuzu ya — dị iche iche
n'echiche ha nakwa ebumnuche ha, ma
dịkwa iche n'ọnọdụ ha nakwa ọrụ ha. Ya
mere, ọ nọ ná mkpa dị ukwuu maka onye
nduzi nke ga-eduzi ya, usoro nke ga-ejikọta
ya, nakwa onye ọchịchị nke ga-echebe ya.

Ndị ozi a na-asọpụrụ - ka udo na ngozi
Chineke dịrị ha - na-arụ ọrụ a site ná
mkpughe sitere n'aka Chineke - Onye Dị
Ebube -, na-eduzi ndị mmadụ banye n'ụzọ
nke ịdị mma nakwa ezi omume, na-
achịkọta ha n'okpuru iwu Chineke, ma na-
ekpe ikpe n'etiti ha n'eziokwu. Ya mere, ihe
omume ha na-adozi dabere n'otú ha si
anabata ndị ozi ndị a, nakwa ịdị nso nke
oge ha n'ozizi nke Chineke. Chineke wee jiri
ozizi nke Onye Ozi ahụ, Muhammad ﷺ mechie
ozizi niile, O deere ya ịdịgide adịgide, ma mee
ya nduzi nye mmadụ niile, ebere, ihè,
nakwa ntuziaka gaa n'ụzọ nke na-eduga
n'ebe Ọ nọ, Onye Dị Elu.

N'ogwugwu nke ozi a, anyị na-echeta na ndị
mmadụ, n'agbanyeghi ọdiche dị n'oge ha, agburu
ha nakwa mba ha — n'ezie, ọha mmadụ niile

n'ozuzu ya — di iche iche n'echiche ha nakwa ebumnuche ha, ma dikwa iche n'onodu ha nakwa oru ha. Ya mere, o no na mkpa di ukwu maka onye nduzi nke ga-eduzi ya, usoro nke ga-ejikota ya, nakwa onye ochichi nke ga-echebe ya. Ndi ozi a na-asopuru - ka udo na ngozi Chineke diri ha - na-aruru a site na mkpughe sitere n'aka Chineke - Onye Di Ebube -, na-eduzi ndi mmadu banye n'uzo nke idi mma nakwa ezi omume, na-achikota ha n'okpuru iwu Chineke, ma na-ekpe ikpe n'etiti ha n'ezikwu. Ya mere, ihe omume ha na-adozi dabere n'otu ha si anabata ndi ozi ndi a, nakwa idi nso nke oge ha n'ozu nke Chineke. Ma mgbe njehie mbara, amaghi ihe juru ebe niile, nakwa mgbe a na-eke arusi ofufe; Chineke wee zite onye amuma Ya bu Muhammad (ka udo na ngozi Chineke diri ya) na nduzi nakwa okpukpe nke ezikwu, ka o weputa ndi mmadu n'ochichiri nke ekweghi ekwe, amaghi ihe, nakwa ike arusi, wee duo ha banye n'okwukwe nakwa nduzi.

45- Ya mere, a na m akpoku gi, gi nwa mmadu, ka i kwuru oto maka Chineke n'eziohi, na-ewepu onwe gi n'igbaso kpuru isi nakwa omenala, ma mara na mgbe i nwusiri, i ga-alaghachikwuru Onyenwe gi, nakwa ka i lee anya n'ime onwe gi nakwa n'ike ndi gbara gi gburugburu. Banye

n'okpukpe Islam ka i wee nweta ezi obi uto
 n'ụwa gi nakwa n'Ụwa Nke Ọzọ gi. Ọ buru
 na ichoro ibanye n'okpukpe Islam, naani
 ihe i ga-eme bu igba ama na o dighi chi
 kwesiri ofufe n'eziokwu ma e wezuga
 Chineke, nakwa na Muhammad bu Onye Ozi
 Chineke, nakwa ijusi ihe o bua a na-efe
 ofufe ma e wezuga Chineke, nakwa ikwere
 na Chineke ga-akpolite ndi no n'ime ili,
 nakwa na iza ajuru na nkwughachi ugwo bu
 eziokwu. Ọ buru na i gbaa ama a, i ghoala
 onye Alakuba. Ihe i ga-eme mgbe ahụ bu ife
 Chineke ofufe site n'ihe O nyere n'iwu, nke
 bu: idebe ekpere, inye Zakat, ibu onu,
 nakwa iga njem Hajj ma o buru na i nwere
 ike ichota uzọ ije ya.

Ya mere, a na m akpo gi, O nwa mmadu, ka i
 kwuru oto maka Chineke n'ezi obi, puo n'inomi
 nakwa omenala, dika Chineke Onye kachasi Elu
 kporo gi n'okwu Ya:

﴿قُلْ إِنَّمَا أَعْظُمُ بِوَحْدَةٍ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مَتَىٰ وَفَرْدَىٰ ثُمَّ تَنَفَّكُوا مَا بِصَاحِبِكُمْ
 مِنْ جَنَّةٍ إِنَّهُ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَّكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ﴾

(Kwuo si: Ana m adu unu odu naani n'otu ihe: ka
 unu kwuru maka Chineke, abuo abuo nakwa n'otu
 n'otu, wee chee echiche; o dighi ara o bua di n'ahu

Muhammad bụ Onye Ozi Chineke. Mgbe Onye Ozi ﷺ (udo na ngozi Chineke dịrị ya) zigara Mu'adh na Yemen ikpọ oku ka ha bata n'okpukpe Islam , ọ gwara ya si:

«إِنَّكَ تَأْتِي قَوْمًا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ فَأَدْعُهُمْ إِلَى شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنِّي رَسُولُ اللَّهِ فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِذَلِكَ فَأَعْلِمُهُمْ أَنَّ اللَّهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِذَلِكَ فَأَعْلِمُهُمْ أَنَّ اللَّهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً تُؤْخَذُ مِنْ أَعْيَانِهِمْ فَتُرَدُّ فِي فُقَرَائِهِمْ فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِذَلِكَ فَإِنَّكَ وَكِرَائِمَ أُمُورِهِمْ»

«N'ezie, ị na-agakwuru otu ndị sitere na Ndi Nwe Akwukwo, ya mere kpọọ ha ka ha gbaa àmà na ọ dighị chi kwesiri ofufe n'eziokwu ma ọ bughị Chineke, nakwa na m bụ Onye Ozi Chineke. Ọ bụrụ na ha erube isi na nke ahụ, mgbe ahụ mee ka ha mara na Chineke emeela ya iwu nye ha ekpere ise n'ubochi na abali ọ bula. Ọ bụrụ na ha erube isi na nke ahụ, mgbe ahụ mee ka ha mara na Chineke emeela ya iwu nye ha onyinye ebere nke a ga-ewere n'aka ndi ogaranya ha wee weghachi ya n'aka ndi ogbenye ha. Ọ bụrụ na ha erube isi na nke ahụ, mgbe ahụ kpachara anya ka ị ghara iwere ihe kachasi mma n'akụ na uba ha.» Sahih Muslim 19. Nakwa iju ihe niile a na-eke ofufe na-abughị Chineke, ma iju ihe niile a na-eke ofufe na-abughị Chineke bụ Al-Hanifiyyah—okpukpe Ibrahim (udo diri ya). Chineke Onye kachasi Elu kwuru:

﴿قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَءُوكُمْ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحَدَهُ﴾

(N'ezie, e nwere ezi ihe inomi diiri unu n'ime Ibrahim nakwa ndi nonyeere ya, mgbe ha siriri ndi ha: N'ezie, anyi onwe anyi agbapuru onwe anyi n'ebe unu no nakwa n'ihe ahụ unu na-eke ma e wezuga Chineke. Anyi ajula unu, iro na ikpasi apụtakwala ihè n'etiti anyi na unu ruo mgbe ebighi ebi, ruo mgbe unu kwere na Chineke naanị Ya). "[Surah Al-Mumtahanah: 4]." Nakwa ikwere na Chineke ga-akpote ndi no n'ime ili n'onwu; Chineke Onye kachasi Elu Siriri:

﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّهُ يُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَأَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (6) وَأَنَّ
السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ﴾ (7)

(Nke ahụ bu n'ihu na Chineke bu Eziokwu, nakwa na O na-akpote ndi nwuru anwu n'onwu, nakwa na O nwere ike n'elu ihe niile 6).

(Nakwa na Oge ahụ na-abia, o nweghi obi abuo di na ya, nakwa na Chineke ga-akpote ndi no n'ili n'onwu. 7)). [Surah Al-Hajj: 6-7]. Nakwa na iza ajuru na nkweghachi ugwo bu eziokwu, Chineke Onye kachasi Elu Siriri:

﴿وَخَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَلِيُخْرِجَ كُلَّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾

{(Chineke kerekwa eluigwe na uwa n'ezikwu, nakwa ka e wee kwuo mkpuruobi o buka ugwo oru maka ihe o mere, ma a gaghị emegbu ha)}. [Surah Al-Jathiyah: 22].

Ya mere, o buru na i gbaa amà a, i ghoola onye Alakuba. Emesia, i ghaghị ife Chineke ofufe site

n'ihe O weputara n'iwu, nke gunyere ekpere, Zakat, ibu onu, na Hajj ma o buru na i nwere ike ichota uzọ ije ya, nakwa ihe ndi ozo.

Mbiputa nke ubochi 19-11-1441.

Onye dere ya bu Okammuta, Dokita Muhammad bin Abdullah as-Suhaym.

Profeso nke Okwukwe na Ngalaba Omumu Islam (n'oge gara aga).

Koleji Mmuta, Mahadum King Saud.

Riyadh, Ala Eze Saudi Arabia.

Okpukpe Islam.....	2
Nchikōta dī nkenke banyere Islam dī ka o si dī na Qur'an Dī Ebube nakwa Sunnah nke Onye Amūma	2
1- Islam bụ ozi Chineke nye ndị mmadụ niile; ọ bụ ozi Chineke ebighị ebi, burukwa ozi ikpeazụ n'ime ozi niile sitere n'aka Chineke:.....	2
2- Islam abughị okpukpe dịrị naanị otu agburu ma ọ bụ otu ndi, kama ọ bụ okpukpe Chineke maka mmadụ niile:	3
3- Islam bụ ozi Chineke nke bīara iji mezuo ozi nke ndi amūma na ndi ozi gara aga (udo na ngozi dīrī ha) wetara nye mba ha.	5
4- Ndi amūma, udo dīrī ha, okpukpe ha bụ otu, mana iwu (Shari'ah) ha dī ichē ichē:	7
5- Islam na-akpọ oku—dika ndi amūma niile: Nuhu, Ibrahim, Musa, Sulayman, Dawuud, na Isa (udo dīrī ha) kpọrọ oku—gaa n'inwe okwukwe na Onyenwe anyi (Rabb) bụ Chineke: Onye Okike, Onye na-enye ihe eji ebi ndi, Onye na-enye ndi, Onye na-enye onwu, na Onye Nwe Alaeze. Ọ bụ Ya na-ahụ maka ihe niile; Ọ bụkwa Onye Obi Ebere na Onye Na-eme Ebere.....	8
6- Chineke Onye Dī Elu bụ Onye Okike, Ọ bụ naanị Ya kwesiri ofufe, a gaghi efe onye ọ bula ọzọ ofufe tinyere Ya.	14
7- Chineke bụ Onye kere ihe niile dī n'ụwa, nke anyi na-ahụ nakwa nke anyi na-adighi ahụ, ihe niile ọzọ na-abughị Ya bụ ihe e kere eke n'ime ihe ndi O kere, Chineke kerekwa eluigwe na ụwa n'ime ubochi isii.....	21
8- Chineke Onye Dī Elu enweghi onye mmekọ n'ochichi Ya, ma ọ bụ n'okike Ya, ma ọ bụ na njikwa Ya, ma ọ bụ n'ofufe Ya. .	23
9- Na Chineke, Onye Dī Nso, Ọ mụtaghi nwa, a mụtaghikwa Ya, O nweghikwa onye ya na Ya ha ma ọ bụ onye yiri Ya.	27

- 10- Chineke Onye Dị Ọcha na Onye Dị Elu anaghị abanye n'ime
ihe ọ bụla, O naghikwa eji ihe ọ bụla n'ime ihe O kere aghọ ahụ:
..... 28
- 11- Chineke Onye Dị Elu nwere ọmịiko na ebere n'ebe ndị ohu
Ya nọ, ya mere O zitere ndị ozi ma zitekwara Akwụkwọ Nso.
..... 31
- 12- Chineke bụ Onyenwe anyị, Onye Obi Ebere. Ọ bụ naanị Ya
ga-ekpe ndị e kere eke ikpe n'Ụbọchị Mbilita n'Onwụ, mgbe Ọ
ga-akpọlite ha niile n'ili ha, wee kwuo onye ọ bụla ugwo maka
ihe o mere, ma ọ bụ ezi ihe ma ọ bụ ihe ọjọọ. Onye ọ bụla mere
ezi omume ma buru onye kwere ekwe ga-enwe anụrị na-
adigide adigide. Ma onye ọ bụla juru okwukwe ma mee ihe
ọjọọ ga-enweta ahuhu di ukwu n'Uwa Nke Ọzọ. 32
- 13- Chineke Onye Dị Elu (otuto diri Ya) kere Adam site n'aja,
ma mee ka umu umu ya na-amuba mgbe ọ gachara. Ya mere,
mmadu niile ha nhata na mmalite ha. O nweghi agburu ka ibe
ya mma, ma ọ bụ ndi ka ndi ọzọ mma, ma e wezuga site n'egwu
Chineke (Taqwa). 37
- 14- A na-amu nwa ọ bụla n'onodu Fitra (odidi di ọcha)..... 39
- 15- O nweghi mmadu a na-amu di ka onye mmehie, ma ọ bụ
onye na-eketa mmehie onye ọzọ: 41
- 16- Nzube e ji kee umu mmadu bu: ife naanị Chineke ofufe:
..... 43
- 17- Islam sọpuru mmadu—ma ndi nwoke ma ndi nwanyi—
ma kwadooro ya ikike ya niile zuru oke. O mere ka ọ buru onye
na-aza ajuju maka nhoro ya, oru ya, na agwa ya niile; o mere
ka ọ buru ibu oru nke omume ọ bụla na-emeru ya onwe ya ma
ọ bụ ndi ọzọ ahụ..... 43
- 18- Islam mere ka nwoke na nwanyi hara nhata n'ihe gbasara
oru, iza ajuju, nkweghachi ugwo, na ugwo oru..... 50
- 19- Islam sọpuru nwanyi ma were ya na umu nwanyi bu ibe
umu nwoke. O mere ka ọ buru iwu diri nwoke inye nlekota
ma ọ buru na o nwere ike; n'ihia ya, inye nlekota nwa nwanyi

bụ iwu dịrị nna ya, nke nne dịrị nwa ya ma ọ bụrụ na o ruola ogo mmadụ ma nwee ike, nke nwunye adịrịkwa di ya..... 51

20- Ma ọnwụ abụghị mbibi ebighị ebi, kama ọ bụ igafe site n'ụwa nke ọrụ gaa n'ụwa nke nkwughachi ụgwọ; ọnwụ na-emetụta anụ ahụ nakwa mkpụrụobi, ma ọnwụ nke mkpụrụobi bụ nkewa ya na anụ ahụ, emesia ọ ga-alaghachikwuru ya mgbe mbilite n'ọnwụ gasiri n'Ụbọchi Ikpe. Mkpụrụobi anaghị agafe gaa n'anụ ahụ ọzọ mgbe ọnwụ gasiri, a naghikwa atughari ya n'ime anụ ahụ ọzọ. 55

21- Islam na-akpọ oku ikwere na nnukwu ntọala okwukwe, nke bụ ikwere na Chineke na ndị mmụọ ozi Ya, na ikwere n'akwukwọ niile sitere na Chineke (dịka Torah, Injil, na Zabur—tupu e mebie ha) nakwa Qur'an, na ikwere na ndị amụma na ndị ozi niile (udo diri ha), na ikwere n'onye ikpeazụ n'ime ha, nke bụ Muhammad onye ozi Chineke, onye ikpeazụ n'ime ndị amụma na ndị ozi, na ikwere n'Ụbọchi Ikpeazụ, ebe anyị maara na a si na ndụ ụwa a bụ ngwucha; ndụ na ịdị adi gaara abụ kpamkpam ihe efu, nakwa ikwere n'Akàrààkà (Qadar)..... 57

22- Ndị amụma (udo diri ha) nwere nchebe n'ihe ha na-ezisa site n'aka Chineke, nwekwara nchebe pụọ n'ihe niile megidere Uche, ma ọ bụ ihe agwa ziri ezi jụrụ. Ndị amụma bụ ha ka e nyere ọrụ izisa iwu Chineke nye ndị ohu Ya. Ndị amụma enweghị ihe ọ bụla n'ime njirimara nke Ịbụ Onye Nwe (Rububiyya) ma ọ bụ Ịbụ Chineke (Ululhiyya); kama, ha bụ mmadụ dika mmadụ ndị ọzọ, ndị Chineke Dị Elu na-enyere mkpughe ozi Ya..... 75

23- Na Islam na-akpọku gaa n'ife naanị Chineke ofufe site n'ụkpụrụ ofufe ndị kachasi ukwuu nke bụ: Ekpere nke bụ iguzo ọto, ihulatara Chineke, isekpu isiala, ncheta Chineke, ito Ya, nakwa ariri, nke mmadụ na-ekpe ugboro ise kwa ụbọchi, ebe ọdịiche na-akwusi, yabụ na ọgaranya na onye ogbenye, onye ndú na onye a na-achị na-anọ n'otu ahiri n'ime ekpere; na Zakat nke bụ obere akukụ n'ime akụ na ụba—dika ọndu

nakwa ogo nke Chineke kpebiri siri di—nke e nyere n'iwu inye site n'akụ na ụba ndi ogaranya maka ndi ogbenye na ndi ozo, otu ugboro n'afọ; na ibu onu nke bu: izere ihe ndi na-emebi ibu onu n'ehihie nke onwa Ramadan, nke na-azulite uche na ndidi n'ime mkpuruobi; nakwa iga njem Hajj nke bu: inwe ebumnobi iga ulo nsọ nke Chineke di na Makkah otu ugboro na ndu maka onye nwere ike ime ya, ma n'ime njem Hajj a ka mmadu niile na-aha nhata n'iche ihu n'ebe Onye Okike no, Onye Di Elu, nakwa ebe odiche na nkewa niile na-apu. 82

24- Ma n'ime ihe kachasi ukwu na-eme ofufe puru iche n'ime Islam bu na usoro ha, oge ha, nakwa onodu ha bu Chineke (Onye di ocha, Onye Di Elu) weputara iwu ha, nakwa Onye ozi Ya ﷺ kwusara ha; ma umu mmadu etinyeghi aka na ha site n'igbakwunye ma o bu ibelata ruo taa. Ma ofufe ndi a niile di ukwu bu ihe ndi amuma niile (udo diri ha) kpokuru mmadu gaa na ha. 89

25- Onye Ozi nke Alakuba bu Muhammad nwa Abdullah, onye si n'agburu Isma'il nwa Ibrahim (ka udo diri ha). A muru ya na Makkah n'afọ 571 A.D., e zipukwara ya di ka onye ozi n'ime ya, o wee kwaga Madinah. O sonyeghi ndi obodo ya n'ihe gbasara ife arusi, mana o sonyere ha n'ezi oru ndi putara ihè. O nwere omume oma puru iche tupu a zite ya di ka onye ozi, ndi obodo ya na-akpokwa ya Al-Amin (Onye a tukwasiri obi). Chineke wee zite ya mgbe o di afọ iri anọ, Chineke wee jiri ihe iriba ama (oru ebube) di ukwu kwado ya. Nke kachasi ukwu n'ime ha bu Qur'an Nso, nke bu ihe iriba ama kachasi ukwu n'ime ihe iriba ama nke ndi amuma, o bukwara ya bu ihe iriba ama na-adigide adigide n'ime ihe iriba ama nke ndi amuma ruo taa. Mgbe Chineke mezuru okpukpe a maka ya, Onye Ozi (ka udo na ngozi Chineke diri ya) wee zie ozi ahụ n'uzo zuru oke. O nwuru mgbe o di afọ iri isii na ato, e wee lie ya na Madinah nke Onye Amuma (ka udo na ngozi Chineke diri ya). Onye Ozi bu Muhammad (ka udo na ngozi Chineke diri ya) bu Onye

Ikpeazu nke ndi amuma na ndi ozi. Chineke zitere ya na nduzi na okpukpe nke eziokwu, ka O weputa ndi mmadu n'ochichi nke ife arusi, ekweghi ekwe, na amaghi ihe, wee duo ha banye n'ihè nke ikwere na Chineke bu Otu (Tawhid) na okwukwe. Chineke gbakwara ya akaebe na O zitere ya di ka onye na-akpoku ndi mmadu n'ebe O no site n'ikike Ya. 92

26- Iwu Islam nke Onye Ozi Muhammad (ka udo na ngozi Chineke diri ya) wetara bu mmechi nke ozi niile na iwu niile sitere n'aka Chineke. O bu iwu zuru oke, n'ime ya ka odimma nke okpukpe ndi mmadu na ndu uwa ha di. O na-echebe n'okwa nke mbu: okpukpe ndi mmadu, ndu (obara) ha, aku na uba ha, uche ha, na umu ha. O na-akagbu iwu o bu bu ya uzọ, diha iwu ndi bu ya uzọ si kagbuo ibe ha. 99

27- Chineke Onye kachasi elu adighi anabata okpukpe o bu bu ozo na-abughi Islam, nke onye ozi Muhammad (ka udo na ngozi Chineke diri ya) wetara. Ma onye o bu bu nakweere okpukpe ozo na-abughi Islam, a gaghị anabata ya n'aka ya. 101

28- Qur'an Di Ebube bu Akwukwo Chineke kpugheere Onye Ozi Muhammad (ka udo na ngozi Chineke diri ya); o bu bukwu Okwu nke Onye Nwe Uwa Niile. Chineke mara mmadu na ndi Aljannu aka ka ha weta ihe yiri ya, ma o bu otu Sura yiri ya; aka a O mara ha ka digide ruo taa. Qur'an Di Ebube na-aza otutu ajuru di mkpa nke na-agbagwoju otutu nde mmadu anya. Echekwara Qur'an Di Ukwuu ruo taa n'asusu Arabic nke e jiri kpughee ya; o nweghi otu mkpuredemede furu efu na ya. E biputara ya ma gbasaa ya ebe niile. O bu akwukwo di ukwuu nke na-arụ orụ ebube; o kwesiri ka a guo ya, ma o bu guo ntughari nke ihe o putara. N'otu aka ahụ, Sunnah nke Onye Ozi Muhammad (ka udo na ngozi Chineke diri ya), nkuzi ya, na akuko ndu ya, bu ihe echekwara; a korọ ya site n'usoro ndi na-akọ akuko a tukwasiri obi. E biputara ya n'asusu Arabic nke Onye Ozi (ka udo na ngozi Chineke diri ya) suru, ma sugharja ya n'otutu asusu. Qur'an Di Ebube na Sunnah nke

Onye Ozi (ka udo na ngozi Chineke dịrị ya) bụ naanị isi mmalite maka iwu na ụkpụrụ nke Alakuba (Islam). N'ihì ya, anaghị enweta Alakuba (Islam) site n'omume ndị mmadụ n'otu n'otu jikọtara onwe ha na ya; kama a na-enweta ya site na mkpughe nke Chineke: Qur'an Dị Ukwuu na Sunnah nke Onye Amụma..... 103

29- Islam na-enye iwu ime ezi omume nye nne na nna, ọbụlagodi ma ọ bụrụ na ha abụghị ndị Alakuba, nakwa ịdụ ọdụ banyere ụmụaka..... 110

30- Islam na-enye iwu maka ikpe ziri ezi n'okwu nakwa n'omume ọbuna n'ebe ndị iro nọ..... 116

31- Islam na-enye iwu maka ime ihe ọma nye ihe niile e kere eke, ma na-akpọ òkù maka ezi àgwà (Akhlāq) nakwa ezi omume..... 120

32- Islam na-enye iwu maka àgwà ọma a na-eto eto dika eziokwu, idebe ikwesị ntụkwasị obi (Amanah), idebe onwe onye ọcha n'omume (Afaf), ihere ọma na nsọpụrụ (Haya), obi ike, mmesapụ aka, aka nchere (Karam), inyere ndị nọ na mkpa aka, ịgbatara ndị nọ na nsogbu ọsọ enyemaka, inye ndị agụụ na-agụ nri, inwe ezi agbata obi, idebe mmekeorita ndị ikwu, nakwa inwe obioma n'ebe ụmụ anụmanụ nọ..... 122

33- Islam mere ka ihe ọma niile nke nri na ihe ọnụnụ bụrụ ihe iwu kwadoro, ma nye iwu maka ịdị ọcha nke obi, ahụ, na ebe obibi; n'ihì ya, o mere ka alụmdi na nwunye bụrụ ihe iwu kwadoro, dika Ndị Amụma (ka udo dịrị ha) siri nye iwu maka nke a, n'ihì na ha na-enye iwu maka ihe ọma ọ bụla..... 130

34- Islam machibidoro isi ihe ndị a machibidoro iwu dị ka: Ikunye Chineke ibe (Shirk), ekweghị ekwe, ife arụsị, ikwu okwu gbasara Chineke n'enweghị ihe ọmụma, igbu ụmụaka, ikwa ọbara mmadụ a na-asọpụrụ, ịkpata nrurụ aka n'ụwa, ime anwansi, ajọ omume rurụ arụ nke pụtara ihè na nke zoro ezo, ịkwa iko, na idina ụdị onwe. Ọ machibidoro iri ego ọmụrụ nwa (Riba), machibido iri anụ nwurụ anwụ na ihe e gburu (n'ichụ

àjà) nye arụsị na chi ụgha, ọ machibidokwara anụ ezi na ihe ndị ọzọ niile na-adighi ọcha nakwa ihe ọjọọ. Ọ machibidokwara irifu akụ na ụba nwa mgbei, igwu wayo n'ihe ọtụtù na n'itụ ihe, ma machibido ibipụ njikọ ezinụlọ (Qatī'at al-Rahim). Ndi Amụma niile (udo dīrī ha) nwere nkwekọrịta n'ịmachibido ihe ndị a niile a machibidoro iwu. 133

35- Islam na-amachibido àgwà ọjọọ ndị a na-akatọ dika igha ụgha, igho aghugho, igba okpuru (Ghadar), irara mmadụ nye, iduhie mmadụ, inwe anyaufu, ikpa ajo nkata, izu ohi, mmegide, na imegbu mmadụ, ma na-amachibido àgwà ọjọọ ọ bula 141

36- Okpukpe Islam na-amachibido azumahia gbasara ego nke nwere omurunwa (Riba), mmeru ahụ, ihe a na-ejighi n'aka (Gharar), mmegbu, ma ọ bụ aghugho, ma ọ bụ nke na-ebute ọdachi na mmeru ahụ n'ozuzu nye ọha mmadụ, mba di iche iche, nakwa ndi mmadụ n'otu n'otu..... 150

37- Islam bjara iji chekwaa uche, ma machibido ihe niile na-emebi ya, di ka inu mmanya na-egbu egbu. Ọ welitere okwa nke uche, mee ya ntọala nke ibu oru (okpukpe), ma tohapu ya na agbu nke nkwenkwe ụgha na ife arusi. Ọ dighi ihe nzuzo ma ọ bụ iwu di n'ime Islam nke metutara otu okwa ndi mmadụ ma hapu ndi ozo. Mkpebi ya na iwu (Shari'ah) ya niile kwekorọ n'uche ziri ezi, ma daberekwa n'usoro nke ikpe nkwmoto na amamihe..... 155

38- Ma n'okpukpe ụgha, mgbe ndi na-eso ya na-aghotaghi ihe na-emegide onwe ya nakwa ihe uche na-aju di n'ime ya, ndi ndu okpukpe na-eduhie ndi na-eso ha site n'ime ka ha kwenye n'echiche ụgha na okpukpe di n'elu uche, nakwa na uche enweghi onodu o bula n'ighota okpukpe na ima ya nke oma. Ebe Islam were okpukpe di ka ihè nke na-amunyere uche uto ya; ya mere ndi okpukpe ụgha choro ka mmadụ gbahapu uche ya ma soro ha, ma Islam choro ka mmadụ kpotee uche ya; ka o wee mara eziokwu nke ihe niile otu ha siri di. 159

- 39- Islam na-ebuli ezi mmụta elu; ọ na-agba ume maka nchọpụta sayensị nke na-enweghị mmasị onwe onye. Ọ na-akpọku ka a tugharia uche n'ime onwe anyị, nakwa n'ime eluigwe na ụwa gbara anyị gburugburu. Nsonaazụ sayensị ziri ezi adighi emegide Islam..... 161
- 40- Chineke anaghị anabata ọrụ ọ bụla, Ọ naghikwa akwụ ụgwọ ọrụ maka ya n'Ụwa Nke Ozo, beluso n'aka onye kwere na Chineke, rubere Ya isi, ma kwere na ndi ozi Ya (udo na ngozi diri ha). Chineke anaghikwa anabata ofufe ọ bụla beluso ihe O nyere n'iwu. Yabụ, kedu ka mmadụ ga-esi agonahụ Chineke (Kufr) ma na-atụ anya ka Ọ kwuo ya ụgwọ ọrụ? Chineke agaghikwa anabata okwukwe nke onye ọ bụla n'ime ndi mmadụ beluso ma o kwere na Ndi Amuma niile (udo diri ha), kwerekwa n'ozu Muhammad ﷺ..... 165
- 41- Ebumnuche nke ozi niile sitere n'aka Chineke bu: ka ezi okpukpe ahụ bulie mmadụ elu, ka ọ buru ohu na-eke naani Chineke (Onye Nwe Ụwa Niile) n'uzo di ocha, ma tohapu ya n'igba ohu nye mmadụ, ma ọ bu nye ihe onwunwe, ma ọ bu nye nkwenye ụgha. Ya mere, Islam —dika i na-ahụ— anaghị edo ndi mmadụ nsọ ma bulie ha elu karịa okwa ha, ọ naghikwa eme ha ka ha buru ndi nwe ma ọ bu chi di iche iche..... 169
- 42- Chineke nyere usoro Ncheghari (Tawbah) n'ime Islam, nke bu: mmadụ iloghachikwute Onye Nwe ya na ihapu mmehie. Islam na-ehichapu mmehie ndi e mere tupu ya; ncheghari na-ekpochapukwa mmehie ndi e mere tupu ya. N'ihia ya, ọ dighi mkpa ikwuputa mmehie n'ihu mmadụ.... 172
- 43- N'ime Islam, mmekorita di n'etiti mmadụ na Chineke bu ozugbo; ya mere, o nweghi mkpa inwe onye ogbugbo n'etiti gi na Chineke. N'ihia na Islam na-amachibido ime mmadụ chi, ma ọ bu ime ha ndi mmeko nye Chineke n'Obubuenwe Ya (Rububiyah) ma ọ bu n'Obubuchi Ya (Uluhiyyah)..... 175
- 44- N'ogwugwu nke ozi a, anyi na-echeta na ndi mmadụ, n'agbanyeghi odiche di n'oge ha, agburu ha nakwa mba ha —

n'ezie, ọha mmadụ niile n'ozuzu ya — dị iche iche n'echiche ha nakwa ebumnuche ha, ma dịkwa iche n'ọnọdụ ha nakwa ọrụ ha. Ya mere, ọ nọ ná mkpa dị ukwu maka onye nduzi nke ga-eduzi ya, usoro nke ga-ejikọta ya, nakwa onye ọchịchị nke ga-echebe ya. Ndị ozi a na-asọpụrụ - ka udo na ngọzi Chineke dịrị ha - na-arụ ọrụ a site ná mkpughe sitere n'aka Chineke - Onye Dị Ebube -, na-eduzi ndị mmadụ banye n'ụzọ nke ịdị mma nakwa ezi omume, na-achikọta ha n'okpuru iwu Chineke, ma na-ekpe ikpe n'etiti ha n'eziokwu. Ya mere, ihe omume ha na-adozi dabere n'otú ha si anabata ndị ozi ndị a, nakwa ịdị nso nke oge ha n'ozi nke Chineke. Chineke wee jiri ozi nke Onye Ozi ahụ, Muhammad ﷺ mechie ozi niile, O deere ya ịdịgide adigide, ma mee ya nduzi nye mmadụ niile, ebere, ịhè, nakwa ntụziaka gaa n'ụzọ nke na-eduga n'ebe Ọ nọ, Onye Dị Elu..... 178

45- Ya mere, a na m akpọku gị, gị nwa mmadụ, ka ị kwurụ ọtọ maka Chineke n'ezị obi, na-ewepụ onwe gị n'igbaso kpuru isi nakwa omenala, ma mara na mgbe ị nwụsiri, ị ga-alaghachikwuru Onyenwe gị, nakwa ka ị lee anya n'ime onwe gị nakwa n'ihe ndị gbara gị gburugburu. Banye n'okpukpe Islam ka i wee nweta ezi obi uto n'ụwa gị nakwa n'Ụwa Nke Ọzọ gị. Ọ bụrụ na ịchọrọ ịbanye n'okpukpe Islam, naanị ihe ị ga-eme bụ ịgba àmà na ọ dịghị chi kwesiri ofufe n'eziokwu ma e wezuga Chineke, nakwa na Muhammad bụ Onye Ozi Chineke, nakwa ijusi ihe ọ bụla a na-eke ofufe ma e wezuga Chineke, nakwa ikwere na Chineke ga-akpọlite ndị nọ n'ime ili, nakwa na ịza ajụjụ na nkwughachi ụgwọ bụ eziokwu. Ọ bụrụ na ị gbaa àmà a, ị ghọla onye Alakuba. Ihe ị ga-eme mgbe ahụ bụ ife Chineke ofufe site n'ihe O nyere n'iwu, nke bụ: idebe ekpere, inye Zakat, ibu ọnụ, nakwa ịga njem Hajj ma ọ bụrụ na i nwere ike ịchọta ụzọ ịje ya. 180